

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Tractatus Octavus. De Homine, variisque statibus naturæ humanæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

TRACTATUS VIII.

DE HOMINE, VARIISQUE STATIBVS

Natura Humana.

PRÆFATIO.

NULLA est infra Angelum, cuius naturam, facultates, operationes, cateraque dotes, haectenus satis explicuimus, alia nobilior homine creatura, & qua magis Auctoris imaginem referat, aut artem commendat. Vix ullam commendationem reperire est, quã tum Philosophi tum Theologi exquisitum adeo opus & diuinorum operum compendium non dignissimum censeant. Egregie quidam ex Philosophis hominem contemplandis ceteris rebus natum, pretiosum animal, & oculum quemdam totius rerum vniuersitatis nuncupavit. Sed illustriora sunt, quae Nazianzenus habet Oratione 33. dum hominem vocat alterum Angelum, mixtum adoratorem, visibilis creaturae spectatorem, mystem intelligibilem, eorum quae in terra sunt Regem, terrenum partem ac caelestem. Praeterea quae ceteri congerunt, hominem absolutissimum esse mundi compendium, temporis ac aeternitatis orizontem, spirituum, corporumque sacrum vinculum, totiusque vniuersi nexum & huiusmodi, infinitae Dei sapientiae praclarissimum testimonium, molientis naturae decus, opusque eius perfectissimum, magnum miraculum, imo & miraculorum miraculum, ad quae dauidatur, ut olim Plato loquebatur. Sed mea quidem sententia quaecumque ad commendationem hominis spectant, complexus est Moyses, cum prima genesis rerum historia narrat, hominem post cetera quae velut in experimentum artis praemissa sunt, Dei consilio, adhibitaque manu, quae velut sinu exciperetur, productum fuisse; sui que speciem imaginem, quantum Diuinitatis lineamenta lutum capere potuit, accepisse. Inferiores natura, rationis, sensusque expertes, caelum ipsum, & quaecumque caeli ambitu continentur, solo imperio, & ut inquit Tertullianus imperiali voce, producta sunt: Dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt: sederat maioris molis hominem condere: adhibetur consultatio, tota ars in ipsum reuocatur, & ut inquit Sapiens, cum reverentia, de prima hominis molitione, & blandiente verbo, ut addit Tertullianus, disponitur: Faciamus hominem. Tumultuariè quodammodo (inquit Gregorius Nissenus) creatura reliqua diuina producitur, solo imperio subsistens: hominis verò structuram, consilium antecedit, & ab artifice ipso quamquam sermonis picturam, quod futurum erat adumbratur.

Nec verò id solum ad hominis animum spectat: ipsum corpus, ipsa caro, Dei Spiritus vagina, ut inquit Tertullianus, non solum sermone Dei constitit, sed etiam manu, propter praerogationem, ne vniuersitati comparatur, aut cum ulla vniuersitatis creatura aspectabili, licet praerogantissima, ne exceptis quidem sideribus, ipsoque Sole, iure conferri posset. Quod D. Prosper carmine de Providentia, ita eleganter expressit.

Cumque omnia verbo

Conderet, hunc manibus, quo plus genitoris haberet,
Dignatur formare suis.

Descripsit hoc quoque Prudentius in Apotheosi, versibus istis elegantissimis:

Tantus amor terrae, tanta est dilectio nostri,
Dignatur praepinguis humi comprehendere mollem
Diuinis glebam digitis: nec sordida censet
Harentis massa contagia. Jusserat ut lux
Conferret: facta est ut jusserat. Omnia iussu
Imperitante novas traxerunt edita formas.
Solum homo emeruit Domini formabile dextram
Oscapere, & stabro Deitatis figmine nasci.

Rrr 2

Sed

PRÆFATIO.

Sed demum eam omnem commendationem hæc una superat, scilicet integram Divini Numini imaginem, ob intelligendi vim, ob rationalem facultatem, ob liberum arbitrium, ac denique ob regiam dignitatem, & summum in inferiores res imperium, accepisse; quæ diminutum quoddam vestigium absoluta suis numeris imago antecedit. Hinc Maritus Victor lib. 1. in Genesim, absolutis cæteris mundani opificii partibus, Deum de suo sibi simillimo opere, suæque imagine sibi gratulantem, sic loquentem inducit.

Nunc hominem faciamus, ait, qui regnet in orbe,
Qui sit imago Dei, similem decet esse creati.

Sed quæ hætenus diximus, omnia simul, auctoque sensu colligit D. Gregorius lib. 9. Moral. cap. 9. ubi sic habet: Quamvis per coæternum Dei verbum cuncta creata sint, in ipsa relatione creationis ostenditur, quantum cunctis angelibus, quantum rebus, & facta sunt. Cùm verò facere hominem decrevit, hoc quod reverenter pensandum est, præmittit, dicens, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, &c. ut videlicet quia rationalis natura condebatur, quasi cùm consilio facta videretur. Quasi per studium de terra plasmatur, & inspiratione conditoris, in virtute spiritus vitalis erigitur: ut scilicet non per iustionis vocem, sed per dignitatem operationis existeret, qui ad conditoris imaginem fiebat.

Nihil est quod præterea felicitati hominis accedere potuerit, si intra naturæ limites ipsum coarctas. Et sanè adeo singulares dotes sunt quas hætenus explicuimus, adeoque hominem supra cæteras res, & prope ipsas cælestes mentes evehunt, ut non immerito Hugo Etherianus dixerit, Angelos emulatione quadam ferri in homines, quos naturæ parum infra se posuit, sibi quæ adeo proximis vident, nisi quod summa eorum beatitudo efficit, ut sibi de hominum consortio gratulentur, quæ gratia donis pares, & interdum superiores suisque ordinibus permixtos & amant & colunt.

Hæc pauca præmittere visum est, ut utique alibi solem, in commendationem objecti quod explicandum suscipio. Quantum verò ad hujus tractationis cum superiori connexionem & ordinem, nihil attinet dicere, adeo res ipsa perspecta: absolutè enim tractatione de Angelis, recta methodus postulat, ut alteram de Homine, quem Nazianzenus alterum Angelum vocat, subjungam. Primum quia Philosophi de partibus hominis quibus componitur, anima scilicet & corpore, de potentiis tum spiritualibus tum corporeis, ac etiam de passionibus, affectionibusque differunt: unum superest ut de variis statibus in quibus homo est, vel fuit, aut esse potuit, differam & hæc Tractationem primam Theologiæ meæ prærem absolvam, sub auspiciis mei Angelici Præceptoris, quem supra hominem, alterum Angelum, & utriusque naturæ Angelicæ & Humane verissimum Orizontem, sacrum vinculum, & felicem hymenæum, jure merito dixerim.

DISPUTATIO PRIMA

De creatione Hominis, & statu innocentia.

Hæc duo in hac disputatione conjungimus, quia insignes dotes & prerogative quas homo in sua creatione recepit, vix possunt intelligi, nisi dona & privilegia status innocentia, in quo primi parentes conditi sunt, explicentur, ut ex infra dicendis patebit.

ARTICULUS I.

De productione Adami.

Constat ex capite primo Geneleos, Deum, mundo corporeo jam condito, & ornato, sexto die à principio creationis, hominem condidisse, & velut in eleganter extructum & præparatum domicilium ac palatium, Regem & caput mundi corporei, propter quem reliqua corporea condita sunt, induxisse. Mosen autem interpretus videtur Ovidius, qui lib. 1. Metam. expressit omnium aliarum rerum procreatione, de homine subiicit:

Sanctius his animal, mentisque capacius

Alta

Deerat adhuc, & quod dominari in cætera

posset,

Natus homo est

Cur autem homo postremo loco productus sit, ratio ac egregia à SS. Patribus afferri solent rationes. In primis enim (ut ait Nemesius) cum omnia propter hominem essent condita, oportebat primum quæ ad usum illius pertinebant parata esse, deinde eum qui iis usurus esset produci. Quam rationem eleganter explicat Philo in libro de mundi opificio, ubi sic ait: *Vt digni convivatores non prius ad cenam vocant, quam ad epulum necessaria preparaverint; & qui gymnasios ludos, & theatrales exhibent, antequam spectatores in theatra vel stadia congregent, certatorum & eorum rerum, quæ ad oculorum vel aurium oblectamentum adstant, copiam parant. Ita totius mundi principum, tanquam certaminis aut convivii dator, hominem ad epulas & spectaculum vocaturus, quidquid ad usum quæ pertinebat, apparavit: ut in mundum ingressus, ille statim inveniret & convivium, & theatrum sacratissimum. Simili ratione utitur Nazianzenus orat. 43. ubi ait quod prius construentum erat palatium, & postea Rex introducendus. Sic enim, subdit Nyssenius, consentaneum erat, ut princeps ac rector existeret, antequam essent illa quibus imperaret: sed ut constituto jam imperio, tum Rex deum renuntiaretur.*

Deinde conveniens erat prius creari magnum mundum, postea parvum, qui esset totius mundi magni epitome & compendium. Vel ut ait Nemesius libro supra citato, productâ à Deo creaturâ purè spiritali, & purè corporeâ, oportebat esse quoddam vinculum utriusq; ut unum esset hoc universum, libique consentiens, nec à seipso

A alienum. Vel, ut scribit Philo Judæus, ubi supra, Consentaneum erat ut primo Dei operi, postremum responderet, atque ut initio Deus cælum condiderat, omnium sensibilem, externorumque perfectissimum; sic ultimò hominem faceret, genitorum & corruptibilem longè præstantissimum, ac parvum ut sic dicere liceat cælum.

Has & similes rationes breviter & compendiosè attigit Pererius in præfatione libri 4. in Genesim, ubi hæc scribit: *Verum cur (dicit aliquis) postremo loco generatus est homo? An quia ordine generationis quæ perfectiora, ea solent esse posteriora? An quod antea comparandum homini fuerat domicilium, & domus omni instructa & ornata suppellectile, qui est mundus hic omnium rerum generibus completus? An quia homo rebus omnibus corporeis indiget, vel ad vitam agendam, tuendamque, vel ad doctrinas omnes, artesque petcipiendas? An propterea ultimus creatus est, quod rerum omnium dominus & quasi finis? Nos enim omnium rerum, inquit Aristoteles, quasi finis sumus. An quod erat conveniens prius creari magnum mundum, qui esset totius mundi magni velut perfectum quoddam compendium, omnia quæ in magno mundo distinctè ac diffusè continentur, habens in se restricta & coarctata? An denique quod homo res quadam media est inter corporeas res & incorporeas interjecta, & utriusque generis natura, ac proprietatum particeps? quod autem hujus generis medium est, id appellant Philosophi medium per compositionem seu participationem extremorum, idque posterius extremis.*

B Plures etiam ex his rationibus indicat Nazianzenus orat. 42. ubi ait: *Hominem à Deo velut mundum quemdam alterum, in parvo mundo supra terram collocatum, Angelicum alium, mixtum adoratorem, visibilis creatura spectatorem, mystem intelligibilem, eorum quidem quæ in terra sunt Regem, cælesti autem Regi subditum: terrenum pariter ac cælestem.*

C Caterùm primi hominis productionem Moyses cap. 1. & 2. Geneleos, his verbis descripsit: *Et vidit Deus quod esset bonum, & ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis, universæque terra, omnique reptili quod movetur in terra. Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terra, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vita, & factus est homo in animam viventem. Ubi plura annotanda sunt, quæ hominis dignitatem & excellentiam mirum in modum commendant. Primò verbum illud faciamus, quod indicat, Deum cum ad aliarum rerum corporearum productionem solo usus sit imperio, Dixit & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt, in creatione hominis, tanquam in exquisito & industria majoris opere, novâ quadam & singulari ratione atque ratione utrum fuisse, ac prius veluti consultationem & deliberationem de eo condendo adhibuisse, non quod Deus consultatione & deliberatione egeat, sed ut*

D *humani*

E *humani*

R *humani*

humani opificii dignitas apertius insinuetur: solent quippe opifices diu deliberare, ubi aliquid magni momenti aggrediendum est, nec nisi præhabito maturo consilio, ad opus aliquod arduum manus admovent. Unde præclare Basilus homil. 10. in Hexameron: *Nosse vis te ipsum: vel hinc auspiciam sumito.* De nullo enim operum qua Deus catenus condiderat, vox ista: *Faciamus*, in litteras transmissa est: sed simplici verbo & mandato Dei omnia creata sunt. Erudire igitur hinc o homo, ac edisce, quanti unus tu estimandus venias. Neque enim generationem tuam velut pretii vulgaris, communi creaturarum mandato censuit atrendam. In Deo progreditur consultatio, quemadmodum tantum hoc animal provehi debeat ad vitam, *Faciamus autem.* En consultat sapiens, & quid secum statuerit artifex, proponit discernendum. Reverendum (subdit Petrus Damianus) revera privilegium, nec ulli traditum creaturae. Creatur illa sublimior numerositas Angelorum, & elementorum omnium ordinatur variata connexio, sed omnipotentis presentia opus tantum alta taciturnitate prospicit: ut vero venit ad hominem, & nobilis creatura disponitur, accingit se Trinitas ad creandum, & consilium accipit sapientia, ut creatura dignitas, Creatoris privilegio clara esse monstraretur.

Deinde notanda sunt illa verba: *Ad imaginem & similitudinem nostram*, quibus altera in lignis hominis prerogativa designatur: cum enim res alia corporea, sint tantum veluti quaedam signa & vestigia Creatoris, homo est perfecta quaedam Divinitatis imago, ob liberum quo pollet arbitrium, & propter regiam dignitatem quam in res omnes terrenas obtinet, unde subdit Scriptura: *Ut præsit piscibus maris, & volatilibus caeli, & bestis terra, omnique reptili quod movetur in terra.* Hinc Chryllostomus lib. 1. ad Stagnum. Deum ait hoc in terris hominem esse voluisse, quod ipsemet in caelis erat. Et Nilenus lib. de opificio hominis cap. 4. *Anima* (inquit) *regiam excellentiamque dignitatem, longe à privata abiectione distinctam, in eo demonstrat, quod nullius domino subicitur, & sua potestatis est, ac suapte voluntate & libero arbitrio gubernatur.* Cujus enim proprium illud est, quam Regis? Præerea imaginem esse naturæ omnibus imperantis, nihil aliud est, quam cum regia dignitate naturam esse conditam. Id quoque eleganter expressit Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 5. his verbis: *Liberum & sui arbitrii & sua potestatis invenio hominem à Deo institutum: nullam magis imaginem & similitudinem Dei in illo animadvertens, quam ejusmodi statui formam: neque enim facie & corporalibus lineis, tam variis in genere humano, ad uniformem Deum expressus est, sed in ea substantia, quam ab ipso Deo traxit, id est anima ad formam Dei splendentis, & arbitrii sui libertate & potestate signatus est.*

Notandum etiam est, hominem non dici imaginem Dei, sed ad imaginem Dei, ad significandum (ut docet Augustinus) quod non ita perfecte refert similitudinem Dei, sicut Dei Filius: *Quia* (inquit) *non omnino equalis fiebat illa imago Dei, tanquam non ab illo nata, sed ab eo creata, hujus rei significande causa, ita imago est, ut ad imaginem sit, id est non æquatur paritate, sed quaedam similitudine accedit.* Similia habet D. Thomas r. p. quaest. 35. art. 11. ad 3. ubi hæc scribit: *Ad designandam in homine imperfectionem imaginis, homo non solum dicitur imago, sed ad*

imaginem, per quod motus quidam tendentis in perfectione designatur. Sed de Filio Dei non potest dici quod sit ad imaginem, quia est perfecta Patris imago.

Subditur verò ad similitudinem nostram, quia inter imaginem & similitudinem Deialiqua reperitur distinctio: imago enim significat dona naturalia, mentem scilicet, voluntatem, memorem, ac liberum arbitrium: similitudo vero Dei refertur præcipue ad dona gratuita & supernaturalia, ut sunt justitia, sanctitas, innocentia, aliaque virtutes infusæ, cum quibus Adam creatus est, quæ fuerunt veluti ornamenta quædam & complementa imagini Dei superfusa, & pulchritudinem ejus ac venustatem mirum in modum præsentia. Ita Origenes lib. 3. Periarcho cap. 3. Basilus homil. 10. in Genesim, Ambrosius lib. 6. Hexameron cap. 7. & Bernardus serm. 1. de Annuntiatione, ubi hæc habet: *Ad imaginem & similitudinem Dei factus est homo: in imagine arbitrii libertatem, virtutes habens in similitudine, & similitudo quidem perit, veruntamen in imagine pertransit homo: imago siquidem in gehenna ipsa uti potest, non exurit, atque non deleri.*

Alia demum prerogativa quam homo supra reliqua Dei opera in tua creatione recepit, ea fuit, quod principale ac summum fidei noverit mysterium, hoc est Sanctissimæ Trinitatis, primum in hominis creatione indicatum & manifestatum esse legitur. Illa enim Dei verba, *Faciamus, & nostram*, significant multitudinem & distinctionem Divinarum Personarum. Itaque, *Ad imaginem & similitudinem*, & quod permittitur, *Dixit Deus*, & quod postea subditur: *Fecit Deus ad imaginem & similitudinem suam.* Divinæ Naturæ unitatem demonstrant: Ergo mysterium Sanctissimæ Trinitatis, primum in generatione hominis indicatum est, quod postea in ejusdem hominis regeneratione, qua per Baptulum fieri debebat, aperte declarandum, & profitendum erat. Voluit autem Deus in Trinitatis in creatione hominis potissimum significari, quia in homine expressior est atque illustrior, quam in cæteris creaturis corporis, Divinæ Trinitatis imago, videlicet in memoria, intellectu, & voluntate, ac in mente fecunda, in verbo cordis quod ex ea procedit, & in amore qui ex utroque proceditur: nam Verbum Divinum, & Spiritus Sanctus, per intellectum & voluntatem procedunt, ad similitudinem verbi & amoris humani, ut declarat Ambrosius in libro de dignitate conditionis humane.

Subdit Scriptura: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vite, & factus est homo in animam viventem.* Quibus verbis quatuor causatum genera quæ in productione hominis concurrerunt, breviter insinuat. Efficientem quidem dicens, *Formavit igitur Dominus Deus hominem*: Materiam, cum subdit, *de limo terræ*: Formam, cum addit, *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vite*, denique finem, dicens: *Factus est homo in animam viventem.* Quamquam finem hominis expressius supra declaraverit, cum dixisset: *Factus est homo in similitudinem & similitudinem Dei*: id est ut quàm maximè fieri potest, imitaretur Deo, quod non contingit homini, nisi per visionem beatificam, per quam imago Dei in creatione illi impressa, & per gratiam & virtutes aucta & ornata, tandem complebitur & conformabitur.

Lib. 7
de
Tri-
nit.
cap. 6

marur, per essentiam divinam in ratione speciei
imprefsa & expressa ipsius intellectui unitam,
parata illud Joan. 5. *Scimus quoniam cum apparue-
rit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum scu-
ti ipsi.*

Si autem queras, cur Deus tam vilem mate-
riam, qualis est limus terræ, in productione ho-
minis adhibuerit? Variè respondent SS. Patres:
Hieronymus enim ait idcirco primi hominis
corpus ex limo à Deo fuisse efformatum, ut in-
venias homo metallum corporis sui, inveniat ni-
hil eo esse vilius, nihil humilium, & sic homo de
sua origine gloriari nequeat, erubescere autem
possit. Quæ cogitatio (inquit Basilus) *saluta-
rius quoddam amuletum est, adversus quoddamque pec-
catum.* Procopius verò cenet, Deum statim in
ipso mundi exordio, resurrectionis spem confir-
mare voluisse, hominemque admonere, quòd li-
cet in pulverem resolvendus sit, non debet ta-
men de futura resurrectione desperare, quan-
doquidem à quali facilitate poterit Deus è pul-
vere sepulchri corpora nostra reparare & resti-
tuere, quæ è pulvere terræ corpus Adami primò
formare & effingere potuit. Demam Tertullia-
nus existimat Deum ab initio Divini Verbi in-
carnationem præfigurare voluisse: *Quoddamque
nomen (inquit) limus exprimebatur, Christus cogita-
tur homo futurus; quod & limus, & sermo caro,
quod & terra tunc. Ita limus ille jam tunc imaginem
adversus Christi futuri in carne, non tantum opus Dei
erat sed & pignus.*

Quantum verò ad creationem & infusionem
animæ, ut eam Moyses describeret, usus est ver-
bo *inspiravit* seu *insufflavit*: Primò quidem, ut
dicit Theodoretus, ut insinuaret tam facilem
esse Deo creationem animæ rationalis, quam fa-
cile homini est, statum ex ore suo mittere. Dein-
de insinuaret animam rationalem non educi
ex potentia materiæ, sed extrinsecus advenire
corpore, ex nihilo scilicet à Deo creatam, atque
admirabilem & immortalem esse. I-
tem ut significaret animam quodammodo pro-
dusse ex ore Dei, id est ex ejus intellectu, qui os
substantiæ spiritualis dicitur, subindeque capa-
cem esse vitæ & sapientiæ Dei. *Addit in faciem* e-
ius, sumendo partem pro toto, anima enim est
in toto corpore. Usus est autem hac phrasi, tum
quia in facie maxime apparet vita, quæ per in-
spirationem & respirationem oris & narium fit:
tum etiam quia in ea maxime urgent sensus tam
interiores quam exteriores, animique motus in-
tellectus, ut notat D. Thomas infra quæst. 91.
art. 4. Tandem animam dixit esse *spiraculum*
vite, quia ad vitam ita necessaria est respi-
ratio, ut ne ad momentum quidem sine ea vi-
vendi crederemur. Ubi verò Vulgata legit,
spiraculum vite, Hebraica habet **רוח חיים** E
spiraculum vitæ, quo significari putat Caje-
tanus in commentariis ad hunc locum, tripli-
cem vitam, quam anima rationalis tribuit ho-
mini; nam licet una sit tantum secundum sub-
stantiam, potentia tamen & ipso effectu triplex
est. Siquidem homini tribuit vitam vegetativam,
sensitivam, & intellectivam; ad easque vitas
vivendas & exercendas, triplici utitur spiritu,
scilicet in strumento, nimirum vitali in corde, na-
turali in jecore, animali in capite generato.

Porro Adamum creatum fuisse à Deo perfe-
ctum, secundum ætatem, & quantum ad molem
sui magnitudinem corporis, constans est Theo-
logorum sententia, post Magistrum in 2. dist. 17.

idque innuit Scriptura, dum asserit quod statim
ut creati sunt Adam & Eva, Deus illis dixit, *Cres-
cite & multiplicamini, & replere terram*, ex illis e-
nim verbis aperte colligitur, Adamum & Evam
firmam jam ætate, & ad generandum idoneam, esse
procreatos. Ratio etiam id suadet: decuit en-
nim perfecta esse prima illa Dei opera, quæ in
mundi productione, proximè & immediatè ab
eo facta sunt: sicut igitur cætera animalia, cor-
poris mole, ætateq; perfecta condidit; ita quo-
que ac multò etiam magis, quantum scilicet major
est hominis, quam aliorum animantium digni-
tas, hominem in perfecta ætate & corporis ma-
gnitudine condidisse existimandum est. Probabi-
liter etiam productio Adæ facta est in instan-
ti, sicut productio piscium & volatilium, ac cæ-
terorum animalium: nam modus ille producen-
di, licet sit altior modo naturali, est tamen valde
conveniens primæ rerum productioni à poten-
tissimo creatore suo. Probabilitate verò caret a-
liquorum sententia qui existimant corpus ho-
minis prius tempore formatum, & postmodum
Deum formato jam corpori animam infudisse.
Hoc enim, ut ait S. Thomas infra quæst. 91. art.
4. ad 3. *est contra rationem perfectionis primæ instru-
tionis rerum, quod Deus vel corpus sine anima, vel ani-
mam sine corpore fecerit, cum utrumq; sit pars humanæ
naturæ.* Quibus verbis significat, quod cum Deus
in prima illa rerum procreatione omnia fecerit
in statu perfecto; & hæc sit natura partium, ut
invicem disiunctæ, & extra totum quod consti-
tuunt positæ, sint in statu imperfecto, incon-
gruum erat, quod vel corpus sine anima, vel a-
nimam sine corpore separatim efficeret. Addo
quod Scriptura ait Deum formasse hominem de
limo terræ: Sed corpus non est homo sine anima:
Ergo Deus non prius tempore formavit corpus,
quam animam illi infunderet, sed simul forma-
vit corpus, & animam illi infudit, licet ordine
naturæ & generationis, formatio & productio
corporis, in fusionem animæ præcesserit, ideo-
que utriusque productio, distinctè & separatim
in Scriptura explicatur.

Quærent verò aliqui, an Adamus intra vel
extra Paradisum terrestrem productus fuerit? 12
Ad quod respondetur, ipsum haud dubiè extra
Paradisum terrestrem fuisse conditum, hoc e-
nim Moyses Genes. 2. innuere videtur, dum ait,
*Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in
Paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret
illum: Si enim intra paradysum esset creatus, non
rectè diceretur, Deum tulisse hominem, & po-
suisse in Paradiso. Idemque apertius significa-
tur infra cap. 3. ubi dicitur: Ejecit Deus Adam ex
Paradiso, ut operaretur terram de qua sumptus est.*
Adam igitur creatus est ex terra, quæ erat extra
Paradisum: locus verò ubi creatus est, penitus
ignoratur, ut ait Anastasius Sinaita homil. 9. in
Hexameron: quamvis plures Hebræorum asse-
rant, Adam esse formatum in agro Damasceno
ex *Adamah*, hoc est terra rubra, qualis est terra
nondum elaborata, quæ vulgò terra virgo di-
citur.

Cur autem Deus noluerit creare hominem in
Paradiso, cum tamen Angelos in cælo condide-
rit, imò & ipsa Eva, ut dicemus articulo sequen-
ti, in Paradiso formata sit, nulla potest assignari
ratio, cum ex sola Dei voluntate processerit. Di-
ci tamen potest, ideo Deum noluisse Adamum
in paradiso creare, ut manifestius intelligeret,
eum locum non esse sibi naturaliter debitum, sed
solam

folâ Dei gratiâ concessum, nullamque habere possit de Deo conquerendi causam, cum ex Paradiso propter peccatum ejiceretur, quasi loco sibi naturaliter debito & convenienti deturbatus esset; cum tamen Deus propter peccatum hominem naturalibus bonis privare minimè soleat. Addo quod habitatio paradisi non conveniebat homini secundum ejus naturam, sed propter donum immortalitatis, quod ei Deus, si in statu innocentie permansisset, concessurus erat: cælum verò Empyreum in quo Angeli creati sunt, fuit locus naturaliter maximè conveniens dignitati naturæ angelicæ, quippe quæ longè superior & præstantior sit omnibus corporibus, eisque præsideat. Eva autem in Paradiso ex costa Adami formata est, quia ex ipso tanquam ex primo principio totius humani generis fuit efformata: primum autem principium totius alicujus generis oportet esse perfectum: decebat igitur ex Adamo prout erat in statu perfecto secundum animam & corpus, & secundum habitationem, Evam procreari, subindeque illam in Paradiso terrestri formari.

ARTICVLVS II.

De formatione Evæ ex Adamo.

Historiam formationis Evæ narrat Moyses Genes. 2. his verbis: *Dixit quoque Dominus Deus: non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium simile sibi. Immisit ergo Dominus soporem in Adam, cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea. Et edificavit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & hærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Quibus verbis Moses aperit in primis causam & necessitatem creandi mulierem, quia scilicet non erat bonum, ut vir esset sine muliere, sed necessarium erat, ut eam sociam & adjutricem haberet, nempe ad generandam prolem, siquidem ad alia omnia magis vir à viro alio, quam à muliere adjuvari potuisset, ut eleganter declarat Augustinus lib. 9. de Genesi ad litteram cap. 3. ubi hæc scribit: *Si queritur ad quam rem fieri oportuit hoc adjutorium, nihil aliud probabiliter occurrit, quam propter filios procreandos: sicut adjutorium semini terra est, ut virgultum ex utroque nascatur. Nam si ad hoc adjutorium gignendi filios non est facta mulier viro, ad quod ergo adjutorium facta est? Si ut simul operaretur terram? Nondum erat labor ut adjumento viri indigeret, & si opus esset, melius adjutorium masculus feret. Si solitudinis fortasse tadebat, quanto congruentius ad convivendum & colloquendum duo amici pariter, quam vir & mulier habitarent.**

Deinde Moyses de eadem causâ & necessitate creandi mulierem, ejus formationem ex Adamo describit dicens, *Immisit ergo Dominus soporem in Adam. Ubi Septuaginta legunt ektasim, id est mentis excessum, ut significant somnum illum, licet verum, non fuisse tamen purè somnum quo ligantur sensus, & impediuntur actiones mentis, sed extaticum ex parte, cum Adam divinitus illustratus intellexerit non modo quid fieret, sed*

A & quod referretur efformatio mulieris ex ejus costa: nempe non tantum ad conjunctionem conjunctionis Christi & Ecclesiæ, per conjugium significatum, juxta Apostolum ad Ephel. 5. Ne quis autem existimaret, somnum illum fuisse naturalem, & naturalibus ex causis profectum, Moses dixit, Deum immisisse talem soporem in Adam; unde mirari nemo debet, illum tam gravem altumque fuisse, ut eo correptus detractionem costæ ex latere suo minimè senserit.

Soporem hunc mysticum eleganter Alcinus Avitus descripsit in primo libro de initio mundi, in his versibus.

B *Cui pater omnipotens pressum per corda soporem
Misit & immenso tardavit pondere sensus:
Vt ut nulla queat sopitas solvere mentes:
Non si forte fragor securas verberet aures:
Nec si commoto cælum tunc intouet axe.
Quin nec pressa suam rapuissent membra quietem.*

Ergo dormienti viro costam Deus extraxit, ex eaque formavit mulierem, sive ut Scriptura loquitur, *edificavit*. Cujus verbi rationem hæc egregiam reddit Procopius: *Quoniam adificationis instar Deus istud egit. Nam illius ea lex est, ut ab exiguo capto, paulatim incrementum capiat, & ad perfectum deducatur. Ita Deus modica parti corporis detracta, quod deerat adjungit. Similem rationem affert Toftatus dicens quod sicut edificium fiunt ex materia rudi, quæ per operationem artificis accipit figuram quam antea non habebat, sic illa costa non habens figuram mulieris, ita est à Deo conformata, & concinnata, ut in speciem & naturam corporis mulieris erederet. Catharinus verò ait mulierem non per modum naturæ, nec per generationem naturalem, sed per modum artis, seu per artificium Dei operationem, esse factam, ideoque rectè dici edificatam. Deinum Cajetanus hanc reddidit hujus vocabuli rationem seu interpretationem: *Mulier (inquit) concepta ac generata proli est, quasi domus, eam continens, protegens & fovens: rectè igitur, velut instar domus, edificata dicitur.**

D Si autem quæras, cur costam Adæ adhibentem Deus ad Evæ productionem?

Respondebo cum S. Thoma infra quæst. 92. art. 2. Deum id præstitisse: Primò, ut Adæ speciali prærogativâ esset principium suæ speciei, sicut Deus est principium totius universi.

Secundò, ut vir magis diligeret mulierem, quæ inseparabilis adhæreret, dum cognosceret illam ex se esse productam. Unde etiam communiter creditur costa illa desumpta ex latere sinistro, in quod inclinat cor. Hanc rationem indicat Basilius Seleucienfis orat. 1. de Adamo, ubi sic ait: *Non ex terra, sed ex latere membræ mutuatur. Corpus partitur, ut animam jungat. Et una natura, Opificis arte dividitur, ut unus animus efficiatur, imiteturque natura.*

E Ex homine effecta est mulier, cognatio quadam mutuum & æternum inter se ut miseret amorem. Semet in alternis cogens agnosceret membra.

Canit Marius Victor lib. 1. in Genesim.

Tertiò, Deus Evam ex Adæ costa producere voluit, ut ostenderet mulierem sociam & collateralis esse viri, non servam: at neque etiam dominam, sed viro capite suo inferiorem, eoque subditam.

Demum Deus Evam ex Adæ costa efformavit ad designandum mysticè quod Ecclesiæ summi à Christo principium. Unde Apostolus ad Ephel.

8. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia.

Similia habet Moyses Barcepha parte 1. libri de paradiso cap. 28, ubi etiam varias censuras rationes, cur Deus Evam ex Adæ costa formaverit. Prima, ut una eademque radix, & nascendi principium esset omnibus hominibus, alium fuisse Adam, ne disceret contentus ipsi homines, alium fuisse Adam, alium Eva conditorem, sed fieri cogentur, ab uno eodemque Deo ambos esse formatos. Tertia, ut caritate conjungeret amore virum & feminam, eod quod hæc ex illo esset orta. Quarta, ut effectum redderet, quod Moyses de homine dicit: masculum & feminam creavit eos. Quinta denique, ne semina principatum affectaret, qui viri est. De hæc mulieris est costa viri procreatione vide ætutum cujusdam mulieris responsum ad Ephraimi sciscitacionem apud Gregorium Nyssenum in oratione de ejus vita.

Porro non tantum unam costam, sed & carnem ex Adamo sumptam fuisse ad Evam productionem, intelligi potest ex verbis Adæ sequentibus: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Adde majori materiã opus fuisse ad producendam Evam in statu perfecto, & solido, qualem natura humana postulat: ideoque Deum vel aliam materiam de novo creasse & addidisse, ut vult D. Thomas infra qu. 92. art. 2. ad 1. vel ut alij existimant, conversione vicini aeris, & terræ, & aliorum elementorum, aut mixtorum visum fuisse, licet denominatio à prima parte & principali secundum Dei intentionem sumptæ. Quomodo modum (inquiunt) multiplicatio quinque panum in deserto facta est à Christo per additionem materiæ, quæ procul dubio longè major fuit, quam materiæ & substantia quinque panum; nihilominus tamen verissime dicitur, multiplicationem hanc ex quinque panibus hordeaceis esse factam, quoniam illi primo & principaliter ad id destinati, & adhibiti sunt à Christo Domino.

Addit Moyses, quod Deus detraxit unã ex costis Adami, ut ex ea formaret mulierem, replevit carnem pro ea, id est, ut ea impleret locum ejus; seu ut carnem Adæ ob detractionem costæ interruptam & hiantem clauderet. Quo significatur mulierem ex viro accepisse robur, ac firmitudinem, quam significabat costa; virum autem accepisse à muliere teneritudinem & mollietatem animi, quam denotabat caro ei loco costæ data.

Demum expreßus Adam ex mytico illo somno, quem Deus illi immiserat, spiritu Prophetico, quo in tali somno ecstasi fuerat afflatus, exclamavit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, &c. Quasi diceret, Domine Deus, quæ prius ad me adduxisti animalia, non erant mihi similia; hæc autem mulier, quam ad me adduxisti, est planè similis mei. Subjuxit statim: Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una, ut necessitatem & conjunctionem mariti & uxoris esse omnium maximam declararet, & eam ætüm & strictum esse matrimonij vinculum, ut tantæ conjunctioni etiam necessitudo parentum merito posthabenda sit. Unde D. Thomas super cap. 5. epistolæ ad Ephesios, tractans hunc ipsum locum Moysis, hæc scribit: His verbis triplex conjunctio viri & mulieris designatur: prima per affectum dilectionis, quia tantus est affectus utriusque inter ipsos, ut parentes suos relinquunt. Nam licet quoad reverentiam, obedientiam,

& subventionem plus debeat quisque diligere patrem, quam uxorem; attramen quoad domesticam societatem, adhesionem & cohabitationem plus debet diligere uxorem. Altera conjunctio viri & uxoris est in archetypa eorum conversatione; unde dicitur: Et adheret uxori suæ. In singulari autem numero dicitur, uxori suæ, ut intelligatur pluralitas uxorum per se non esse bona, nec congruens perfecta rationi matrimonij, uti fuit à Deo primitus institutum. Tertia conjunctio est per carnalem copulam, quod significatur illis verbis: Et erunt duo in carne una, id est in carnali opere; in qualibet enim generatione est virtus activa, & passiva: sed in plantis utraque simul est in eodem subjecto, in perfectis autem viventibus distinguuntur: quapropter eo tempore, quæ animalia sunt in actu generationis, ita sunt unum, sicut omni tempore sunt planta.

Narrationem hanc de formatione Evæ ex costâ Adæ dormientis, Cajetanus explicare conatur metaphoricè, & per quandam parabolam, quâ defectus mulieris comparatione viri, & diminutio roboris ex corpore viri propter uxorem significata fuerit: eã præcipuè ratione indutus, ne Adam ante, vel post Evæ productionem monstrosus fuisse dicitur excessu vel defectu unius costæ. Excessu, si habuit ante plures unã, quam ceteri homines. Defectu, si non habuit ante plures, & unam in Evæ formatione amisit. Adjicit præterea Cajetanus, satis insinuasit Moysen, quæ narrat de productione mulieris ex Adamo, per metaphoram & parabolam esse accipiendam, cum dixit Evam esse adductam ad Adamum: nam si verè mulier ex viro formata esset, juxta illum fuisset, nec ex alio loco ad eum fuisset adducta.

Verum hanc sententiam communiter rejiciunt Theologi & Scripturæ Interpretes, ad verfataturque ei concors omnium Patrum, qui ex Adamo verè formatam esse Evam affirmant, sententia, idque ex narratione Moysis, quæ procreatione Evæ describitur, aperte colligitur: ait enim, Deum dormienti Adamo exemisit costam, ex eaque formatam esse Evam, Adamumque vaticinando dixisse, Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. quo nihil potuit dici apertius, quo Evam verè ex Adamo factam esse significaret. Unde Hieronymus super epistolam ad Philemonem, inter alia multa, quæ omnibus credenda esse affirmat, hoc commemorat, Evam ex costâ & latere Adami esse fabricatam. Innocentius quoque III. Extra de divortijs cap. Gaudemus, decernens divino jure prohibitum esse plures simul habere uxores, eam sententiam, ut firmissimo argumento confirmat ex eo, quod ab initio una costa viri in unam feminam sit conversa.

Ad fundamentum verò Cajetani respondet S. Thomas infra quæst. 92. art. 3. ad 2. Adamum ante formationem Evæ plures unã habuisse costas, quam reliqui homines habere soleant: neque propterea fuisse monstrosum per excessum, quia costa illa fuit de perfectione Adæ, non prout erat individuum particulare, sed prout erat principium speciei: sicut semen est de perfectione generantis à quo deciditur.

Hæc tamen solutio displicet Pererio lib. 4. 23. in Genesin, disp. de formatione hominis, quæst. 6. quia (inquit) ex ea sequitur Adam, saltem ut particularem hominem, fuisse monstrosam excessu illius costæ: sicut si fuisset creatus biceps, aut tripes, ut ex uno ejus capite, vel pede formaretur Eva, non desijset esse monstrosus.

Sed hæc frivola sunt, & facile respondetur, quòd quamvis in rigore Philosophico in Adamo fuerit excessus naturalis numeri partium corporis humani, ille tamen monstruosus nullo modo dici debet, cum quia occultus erat, & carens deformitate apparenti, tum præcipue, quia monstrum definitur peccatum naturæ aberrantis à fine, id est peccantis per excessum, vel defectum in sua operatione: At hic excessus fuit opus eximie sapientiæ & providentiæ Dei: Ergo monstruosus dici nequit. Unde ad exemplum de duplici capite, aut triplici pede, nego paritatem propter apparentem deformitatem duplicis capitis, & triplicis pedis, quæ, ut diximus, in excessu illius costæ non fuit.

24. Ad id verò, quòd addit Cajetanus, nimirum quòd si Eva ex Adami costâ facta esset, Scriptura non dixisset, Deum adduxisse Evam ad Adamum, cum juxta eam formata fuisset, variè respondent Scripturæ Interpretes. Aliqui dicunt, Evam dici ad Adamum adductam, ut eo loquendi modo significaretur, Evam conditam esse à Deo, ut esset Adæ sociâ, & ad generationem, & educationem proles adiutorium maxime idoneum: quia Adam, cum primum Evam vidit, apertè confessus & testatus est. Alij dicunt, hoc loquendi modo significari, virtum non esse propter feminam, sed feminam propter virum, idèoque non virum ad feminam, sed feminam ad virum adductam esse, Alij censent, eâ re significatum esse, uxorem ad domum viri accedere debere ad habitandum cum illo, non autem virum ad domum uxoris. Demùm Catharinus hæc Scripturæ verba sic interpretatur: *Et adduxit eam ad Evam, id est, hoc ipsum in eius mentem inspiravit, ut ad illum, ex quo sumpta erat, accederet, tanquam ad virum suum, & conjugem inseparabilem, quam obrem & ipse quoque agnovit ex se ipso esse, & idcirco diligendâ, quæ ad ipsum veniebat, tanquam suam recognoscens originem. Et denique complectenda erat, consummandumque matrimonium, quòd ipse Deus tanquam conciliator & paranymphus miris modis instituit, & firmavit, & tanquam pater & dominus iussit, ut hoc exemplo intelligeretur, matrimonia liberorum non esse à turpibus personis, sed à proprijs parentibus, honestisvè ac probatis hominibus procuranda & concilianda. Ex illo autem tempore fuit inter Adam & Evam copula matrimonij omnino indissolubilis, quæ non talis est in alijs, priusquam carnaliter copulentur, quia non sunt una caro, sicut illierant. Eandem rationem innuit Procopius in commentarijs ad verba illa Genesis: *Adduxit eam ad Adam, ubi sic ait: Ut affectum in illum ingeneraret viro, exiguam ab eo partem capiens, & quòd deerat pertexens, eam ad perfectum elaboratam deduxit, paranymphe partes pro sua humanitate suscipiens.**

ARTICULUS III.

Quibus donis, & privilegijs Adam in statu innocentie dotatus fuerit?

25. Dico primò, Adamum non esse conditum in puris naturalibus, sed gratiâ sanctificante in sua creatione fuisse ornatum.

Hæc assertio est contra Pelagianos, qui existimabant, Adamum in statu innocentie caruisse gratiâ sanctificante, ut patet ex art. 1. damnato in Concilio Palæstino, quo Pelagius asse-

rebatur, *Infantes recens natos in illo statu esse, in quo Adam fuit ante pravariationem; certum est autem infantes recens natos, & nondum beneficio baptismi regeneratos, delictuos esse gratiâ sanctificante, ut ipsimet Pelagiani fatebantur, eoque idcirco à regno cælorum excludebant, quòd non essent sanctificati, & adoptati. Est etiam contra Magistrum sententiarum in 2. dist. 24. D. Bonaventuram, Scotum & patres alios, qui iustitiam originalem primo parenti in creatione concessam separant à gratiâ sanctificante, ac docent accepisse Adamum initio habitum quædam, qui partem inferiorem superiori subiceret, non tamen gratiam illam, quæ filios & amicos Dei efficit, quæque ad vitam æternam promerendam necessaria est. Eam tamen docent communiter alij Theologi cum S. Thoma 1. p. quaest. 95. art. 1. ubi ait, quòd cum primus homo factus fuerit, ut ratio Dei subderetur, rationi verò inferiores vires, & carnalis corpus; conveniens est illum in gratiâ fuisse creatum.*

Eadem veritas ex Scriptura, Concilijs & SS. Patribus satis apertè colligitur: nam Ecclesiasti. 7. dicitur: *Fecit Deus hominem rectum: relictum autem hominis quantum ad animam, de quo loquitur Scriptura, attenditur penes conversionem ad ultimum finem simpliciter, quæ est effectus gratiæ & charitatis. Item ad Ephes. 4. Paulus sic loquitur: *Renovamini spiritu mentis vestra, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis, id est, iuxta phrasin Hebraicam. Quibus verbis secundum communem expositionem sanctorum Patrum & Interpretum docet Apostolus, nos renovari per Christi merita ad iustitiam illam & sanctitatem supernaturalem, in qua initio fuimus in Adamo. Favet etiam Tridentinum sess. 5. in decreto de peccato origin. can. 1. cum sic loquitur: *Si quis non confiteatur primum hominem, cum mandatum Domini in paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem & iustitiam in qua constitutus fuerat, amisisse, &c. anathema sit. Idem quoque docent SS. Patres, qui etiam dicunt Adamum in sua creatione sanctificatum fuisse: sicut Deus creavit Angelos, simul in eis condens naturam & largiens gratiam, ut loquitur Augustinus lib. 1. de civit. cap. 9.***

Neque desunt congruentia ad eandem veritatem suadendam. Prima est: Deus alias creaturas corporeas in statu perfecto creavit, & arbores v. g. in ea magnitudine condidit, in qua fructus naturæ suæ proprios possent produceret: Ergo pariter conveniens fuit, ut hominem in eo statu & perfectione crearet, in qua fructus interiorios vitæ æternæ, ad quam illum destinaverat, producere posset; subindequè ut gratiâ sanctificante, quæ est radix & principium meriti vitæ æternæ, illum ornaret.

Secundò, Deus Angelos in gratia creavit, ut ex Augustino vidimus: Ergo & Adamum, quem Chrysostomus homil. 15. in Genes. Angelum terrestrem appellat, & dicit ipsum in prima sui creatione Angelis fuisse simillimum.

Tertiò, Posterius Adæ nascituri erant in gratiâ, si ipse non peccasset: Ergo debuit ille ut caput eam habere in primo instanti: non enim credibile est, quòd illi in partem aliquam prærogativam habituri essent, quâ primus illorum parens in sui exordio caruerit.

Quarta: Si non dicamus gratiam in primo in-

stanti infusam fuisse Adamo, non nisi divinando potest assignari tempus, quo illam recepit: cur enim magis in hoc, quam in illo instanti? aut cur quando translatus est in paradysum terreum; cum paradysus ad hoc fuerit impertinens? Ergo melius est certum assignare instans: nullum autem est commodius, quam primum: igitur in illo recepit gratiam.

Dices: D. Augustinus in libro questionum novi & veteris testamenti; qu. 123. refellit eos, qui dicunt, Adamum in sua creatione accepisse Spiritum sanctum, & filium Dei fuisse per adoptionem: Sed quicumque habet gratiam, habet Spiritum sanctum, & filium Dei per adoptionem efficitur: Ergo Adam in sua creatione non accepit gratiam sanctificantem.

Respondeo, Authorem questionum novi & veteris testamenti non solum non esse S. Augustinum, ut in titulo eius libri scribitur, sed neque esse hominem Catholicum, cum plura in hoc libro habeantur, quae haeretica sunt, aut erronea, ut qu. 2. quod Deus creaverit mundum invidia diaboli: qu. 2. quod Eva non fuerit facta ad similitudinem Dei; & qu. 109. quod Melchisedech sit Spiritus sanctus, & sacerdos, licet non summus: quod Hieronymus episcopus ad Evagrium reprehendit; & ait, Authorem libri, in quo haec opinio de Melchisedech habetur, esse imperitum scientia & sermone. Nec obstat quod D. Thomas 1. p. qu. 95. art. 1. ad 2. respondet ad authorem ex illo libro objectam, illamque explicat. Nam S. Doctor noluit discutere, an illud opus esset Augustini, necne, sed dato & non concesso, quod esset illius, respondet dici posse, ibi non negari absolute Adam habuisse Spiritum sanctum, sed tantum illum habuisse eo modo, quo est nunc in fidelibus, qui statim post mortem admittuntur ad vitae aeternae participationem.

Dico secundò, Adamum in sua creatione virtutibus infusus, tam moralibus, quam theologis, & donis Spiritus sancti fuisse ornatum.

Colligitur ex Scriptura Genes. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: ubi imago refertur ad naturam intellectualem, & arbitrii libertatem, qua primus homo in sua creatione dotatus est; similitudo ad virtutes, quibus tunc fuit ornatu, ut exponit D. Bernardus serm. 1. de Annunt. *Ad imaginem (inquit) & similitudinem Dei factus est homo: in imagine arbitrii libertatem, virtutes habens in similitudine; & similitudo quidem perijt, verum tamen in imagine pertransijt homo.* Imago siquidem in gehenna uri potest, non exuri, ardere, sed non deleri: similitudo non sic, sed aut manet in homo, aut si peccaverit anima, mutatur miserabiliter, iumentis insipientibus similata. I.

Eccles. 17. dicitur: *Deus creavit hominem de terra, & secundum se vestivit illum virtute.* Quo etiam lococreatio refertur ad naturam, indumentum virtutis ad superaddita dona. Unde Ambrosius libro de Elia & jejunio cap. 4. *Operus erat Adam virtutum velamine priusquam pravaretur.* Et Augustinus in concione ad Catechum. cap. 2. dicit, quod erat *pudicitia armatus, temperantia compositus, claritate splendidus.* Item Bernardus sermone 1. de Annunt. *Quid (inquit) huic deerat, quem misericordia custodiebat, docebat veritas, regerebat iustitia, pax fovebat?* Demum Gregorius Nyllenus lib. de hominis officio cap. 4. ait quod dum Adam in sua creatione omnium animalium Rex constitutus est, loco purpurae

virtute est amictus, qua est omnium maxime regia vestis; pro sceptro vero immortalitatis beatitate fulcitur, ac pro diademate iustitiae corona eum exornat.

Ratio etiam suffragatur: Nam ut praecedenti conclusionem ostendimus, Adam cum gratia sanctificante creatus est: Sed virtutes infusae tam morales quam theologicae, & Spiritus Sancti dona, talem gratiam perpetuo comitantur, ut dicitur in Tractatu de gratia: Ergo Adam virtutibus illis ac donis in sua creatione ornatu est.

Confirmatur: Virtutum officium est, tam superiores quam inferiores animae vires recte componere: Sed Deus creavit hominem rectum, seu quantum ad partem inferiorem & superiorem recte dispositum: Ergo & virtutibus omnibus, tam moralibus quam theologis exornatum.

Sed observandum est cum D. Thoma 1. p. qu. 95. art. 3. quod inter virtutes aliqua sunt, quae nullam imperfectionem important, ut caritas & iustitia: aliae, quae supponunt imperfectionem, perfectioni & felicitati status innocentiae repugnantem, ut poenitentia & misericordia, quae culpam, & dolorem, ac miseriam praesupponunt: prima fuerunt in Adamo quantum ad actum; secundae vero habitu tantum in eo fuerunt: erat enim prius homo sic dispositus, ut si peccatum committeret, doleret; & si miseriam in alio videret, eam, ut posset, repelleret: sicut teste Aristotele 4. Ethic. cap. ultimo, verecundia est in viro studioso, quia sic est dispositus, quod verecundaretur, si turpe aliquid committeret.

Nec valet si dicas, hinc sequi fuisse in Christo poenitentiae habitum, quod Theologi in Tractatu de incarnatione communiter negant. Non inquam, valet: Nam Christus erat omnino impeccabilis: licet autem actus conditionatus de objecto absolute possibili sufficiat ad virtutem, non tamen actus de objecto vel materia simpliciter impossibili, unde in Angelis non est temperantia. Sed de hoc fufius in Tractatu de incarnatione.

Dico tertio: Adamus in sui creatione plenitudinem scientiae quoad naturalia à Deo accepit. Ita docet Scriptura Eccles. 17. ubi de primis parentibus dicitur: *Disciplinam intellectus replevit illos, creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum, & mala & bona ostendit illis.*

Eandem veritatem probat D. Thomas 1. p. qu. 94. art. 3. duplici ratione: Prima est, quia Adam imposuit nomina animalibus, ut dicitur Genes. 2. Sed hoc perire facere non poterat, nisi ipsorum naturam & proprietates recte cognosceret, ut praclare docet Chrysolostomus homil. 14. in Genesim: Ergo illorum notitiam Deus ipsi in creatione infudit.

Secunda sumitur ex eo, quod Adam à Deo primitus institutus est, ut esset aliorum principium, non solum quoad generationem, sed etiam quantum ad instructionem & gubernationem; unde sicut institutus est in statu perfecto quantum ad corpus, ut statim posset generare, ita institui debuit in statu perfecto quoad animam, ut statim posset alios instruere & gubernare: Ergo accepit scientiam omnium de quibus natus est homo instrui naturaliter, quae sunt ea quae deducuntur ex principiis per se naturaliter notis. Unde Hugo Victorinus lib. 1. de sacram. p. 6. cap. 13. ait: *Rerum omnium quae cum homine & propter hominem factae sunt, perfectam cognitionem hominem accepisse, nulli dubium esse debet, quantum videlicet vel ad animae eruditionem, vel ad corporalis*

poralis usus necessitatem pertinere videatur. Quare A
plures existimant, Adamum cognitionis ampli-
tudine & certitudine mortales omnes, Christo
solo excepto, præcessisse. Cui non adversatur,
quod Salomoni Dominus dixit 3. Regum 3. *De-
di tibi cor sapiens & intelligens infantum, ut nullus
ante te similis tui fuerit, nec post surrecturus sit.*
Nam, ut exponit Lyranus, hoc intelligendum
est respectu Regum, qui fuerunt ante eum, &
post, ut ipse Salomon aperte declarat Ecclesiast.
1. dum ait: *Præcepi omnes sapientia, qui fuerunt an-
te me in Ierusalem.*

33. Nec solum rerum naturalium, sed etiam su-
pernaturalium notitiam Adamus habuit; quan-
doquidem ad finem supernaturalem conditus
erat, & de eo filios, nepotesque suos docere de-
bebat: præcipue verò mytheria Trinitatis, & In-
carnationis ei revelata sunt; quia terminus ad
quem per fidem tendimus, est clara Dei unius
& trini visio, & via, quâ ad illâ tendimus, est me-
diator Dei & hominum Christus Jesus. Porro
Incarnationis mytheria solum cognovit, qua-
tenus ad consummationem gloriæ referebatur,
non autem ut ordinabatur ad redemptionem à
peccato: non enim præsciis fuit peccati sui, ut
docet Augustinus lib. 11. de Genesi ad litt. cap.
18. alia tunc fuisset miserimus, quâ miseria
cum florentissimo innocentia statu coherere
non potest. Ex quo intelliges, verum non esse,
quod docet S. Prosper in capite primo primæ
partis eorum trium, quos de promissionibus Dei
& prædictionibus composuit, nimirum Adamo
revelatum fuisse à Deo, quòd ut Eva ex latere
suo formata erat, sic Ecclesiam formatam in ex-
latere Christi in cruce pendens. Si enim hoc
Deus Adamo revelasset, ille futuram mortem
& passionem Christi, hominis ex peccato liber-
andi causâ ab eo suscipiendam cognovisset,
subindeque peccati sui fuisset præsciis.

Multi etiam existimant ipsi revelatam fuisse
historiam conditionis & ruinæ Angelorum, ge-
minâ utilitatis causâ, divini primùm timoris, ne
& ipse peccaret, & pari poenâ plederetur; am-
oris item in Deum, à quo creatus erat, ut am-
icissimam ab ipsis felicitatem ipse, ejusque posteritas
consequerentur. An verò in raptu, quando De-
us in ipsum soporem inmisit, viderit divinam
essentiam, sub dubio relinquit S. Thomas 1. p.
quæst. 94. art. 1. sed quæst. 18. de verit. art.
1. ad 13. nullum reputat inconveniens id asse-
rere, sicut de Moyse & de Paulo dicitur.

34. Ex dictis in hac assertionem intelliges, singu-
larem & improbabilem esse Cajetani sententi-
am super cap. 2. Genesi, Adâ fuisse communi-
catam scientiam rerum omnium corporalium,
præterquam elementorum, cœlorum & fide-
rum. Nam licet inferiorum rerum cognitio ad
usum & conservationem corporalis vitæ, vel ad
gubernationem hominum magis fortasse ne-
cessaria sit, tamen ad contemplationem & lau-
dem Creatoris, cœlorum scientia & consideratio
magis provocare solet: Sed Adâ magis est data
scientia propter Dei cognitionem, & laudem,
quàm propter corporis conservationem, vel
gubernationem aliorum hominum: Ergo &c.

35. Addo, quòd nulla ratio apparet excipiendi
cœlos & astra: nam quòd Cajetanus ponderat,
Adamum imposuisse nomina brutis animalibus,
non verò astris, quia hoc soli Deo reservatur
juxta illud Psal. 146. *Qui numerat multitudi-
nem stellarum, & omnibus ei nomina vocat, frivolum*

est: Tum quia non omnibus rebus, quantum ad
essentiam Adamus habuit nomina imposuisse; ha-
bit enim perfectam scientiam lapidum, metallo-
rum, arborum, & piscium, quibus tamen rebus
nomina eum imposuisse nusquam legitur:
Tum etiam quia falsum est, perfectam notitiam
cœlorum & stellarum solius Dei esse propriam:
nam Angeli illam habent, & Salomon etiam
Deus illam communicavit; cum inter alia qua
ipse numerat Sapient. 7. quorum scientiam ve-
ram à Deo accepit, ponat vicissitudinum permuta-
tiones, & commutationes temporum, anni cursus,
& stellarum dispositiones. Ex quo aliud argumen-
tum contra Cajetanus sumi potest: nam si Sa-
lomon hanc scientiam recepit, multò magis A-
dam, qui, ut supra diximus, vel majorem, vel
certè non inferiore scientiam accepit.

Ex hac ergo generali scientia, quam in Ada-
mo fuisse ostendimus, tria solum rerum genera
excipienda censemus; unum eorum quæ vocan-
tur futura contingentia; alterum eorum quæ
nominantur arcana, vel secreta cordium; hæc enim
nec ipsi Angeli naturaliter cognoscere possunt,
ut in Tractatu de Angelis ostensum est: tertium
omnium etiam præsentium individuum corpus
liber speciei: v. g. non sciebat Adam omnia in-
dividua piscium, nec omnem numerum arborum
aut lapidum; hujusmodi enim nec pertinent ad
perfectionem humani intellectus neque contem-
plationem gubernationem hominum, vel ad sta-
tus innocentia felicitatem. Ita D. Thomas lo-
co citato 1. p. qu. 94. in calce corporis art. 3. ubi
sic concludit: *De supernaturalibus tantam cogniti-
onem primus homo accepit, quam aerat necessaria ad
gubernationem vitæ humanæ secundum statum illam;
alia verò quæ nec naturali hominis studio cognosci
possunt, nec sunt necessaria ad gubernationem vitæ
humane. primus homo non cognovit: sicut sunt cogita-
tiones hominum, futura contingentia, & quadam sin-
gularia, puta quot lapilli iaceant in summe, & alia
hujusmodi.*

Quantum verò ad cognitionem Dei, D. Tho-
mas 1. p. quæst. 94. art. 1. censet Adamum co-
gnovisse Deum alteriori cognitione quàm nos
cognoscimus, & fuisse cognitionem ejus quo-
dammodo mediam inter cognitionem præsen-
tis status, & cognitionem patriæ quâ Deus pet-
entiam viderit. Idem docet Hugo Victorinus
lib. 1. de Sacram. parte 6. cap. 14. his verbis:
*Cognitionem Creatoris primus homo habuisse creditur,
cognovit enim à quo creatus fuerat, non eo modo co-
gnoscendi, quo ex auditu solo percipitur, quomodo à
credentibus absens queritur, sed quadam interiori in-
spiratione, quâ Dei præsentiam contemplantur; non
tamen ita excellenter, sicut post hanc vitam sancti vi-
suri sunt, neque ita in enigmate, qualiter in hac vita
videtur. Similia habet D. Bonaventura in 2. dist.
23. art. 2. qu. 2. ubi ait, quòd cognitio hominis in sta-
tu innocentia, media erat inter cognitionem status
gloriæ, & status miseria: sicut etiam locus Paradisi
medius erat inter hanc vallem miseria, & patriam
cœlestem. Addit paulò post, quòd in solo statu glori-
æ videbitur Deus immediate & in sua substantia, ita
ut nulla sit sibi obscuritas; in statu verò innocentia
naturæ lapsæ, videtur Deus mediante speculo, sed dis-
ferenter. Nam in statu innocentia videbatur Deus per
speculum clarum, nulla enim in anima erat obscu-
ritas nebula: in statu verò miseria videtur per specu-
lum obscuratum, propter peccatum primi hominis,
& ideo nunc videtur per speculum & in enigmate.
anigma enim sicut dicit Augustinus lib. 14. de Tri-*

cap. 9. est similitudo obscura. Quam ratio- nem tunc expendit. S. Thomas loco citato, ubi sic discurre: Constat Deum clarius & eminentius videri per intelligibiles effectus, quam per sensibiles & corporeos. A consideratione autem plena & liquida intelligibilium effectuum retrahitur vel retrahitur homo ab amore & occupatione circa res sensibiles. At primum hominem fecit Deus rectum, ut dicitur Eccl. 7. quæ rectitudo in eo erat, ut quæ sunt superiora in homine, subderentur superioribus, & hæc modo impederentur ab illis: quapropter primus homo non impederetur per res exteriores sensibiles a clara & firma contemplatione rerum intelligibilium, quæ ex irradiatione primæ veritatis percipiebat, sive naturali cognitione, sive gratuita.

Adde ex Augustino lib. 11. de Genesi ad litteram cap. 33. quod fortasse intrinsecus & intelligibilis modis Deus cum primis hominibus antea loquebatur, sicut etiam cum Angelis loquitur, ipsa incommutabili veritate illustrans mentes eorum, ubi spiritus sanctus nosse simul quæcumque etiam per temporum sunt simul: forte, inquam, sic cum eis loquebatur, est non tantum participatio divina sapientia, quam capiunt Angeli, tamen pro humano modulo quantumlibet minus, sed illo ipso genere visitationis & locutionis: fortassis etiam illo, qui sit per creaturam, sive in essentia spiritus, corporalibus imaginibus, sive ipsi sensibus corporis aliqua specie præsentata vel ad videndum, vel ad audiendum, sicut in Angelis suis sicut videri Deus, vel sonare per nubem.

Dico quarto: Adam in statu innocentia habuit plenum dominium supra omnia animalia & corporea.

Rationem assignat S. Thomas 1. p. quæst. 96. art. 2. ubi sic discurre. In homine quodammodo sunt omnia; & ideo secundum modum quo dominatur iis quæ sunt in ipso, competit ei dominari aliis: sunt autem quatuor in homine, scilicet ratio, in qua cum Angelo convenit; vires sensitivæ, in quibus convenit cum animalibus; facultates vegetabiles, in quibus convenit cum plantis; & corpus, secundum quod convenit cum rebus inanimatis: non dominatur autem rationi, sed per rationem dominatur viribus sensitivis, per imperium; facultatibus autem vegetativis & corpori, per usum: unde non competit ei dominari Angelis, cum quibus convenit in ratione, sed animalibus per imperium, plantis vero & rebus inanimatis, per usum. Cum ergo in statu innocentia homo dominaretur omnibus, quæ naturaliter debent ei esse subiecta, non dominabatur quidem Angelis, bene tamen animalibus, plantis, & rebus inanimatis, per imperium, vel per usum.

In huius domini signum, Deus animantia Adamo adduxit, ut illis quasi servis nomina imponeret, ut copiose disputat Chrysostomus homil. 14. in Genesim. Multi etiam ex SS. Patribus art. 1. relatis, docent in tali dominio sitam esse similitudinem illam & imaginem Dei, quam in creatione ei impressit, idque satis (ut ibidem annotavimus) intelligitur ex Domini verbis, qui cum dixisset, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, quasi explicans in quo illa sita esset similitudo, subdit: *Et præstet piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis, omnique reptilibus quod movetur in terra.* Cui consonat quod scribit Ovidius lib. 1. Metam. ubi exponit omnium aliarum rerum procreationem, de homine subiecit:

Tom. II.

*Sanctius his animal mentisque capaciis alta
Deerat adhuc, quod dominari in cætera posset,
Natus homo est.*

Adde S. Thomas art. 3. citatæ quæstionis quod licet fuisset æqualitas quoad substantiam inter homines in statu innocentia, si perseverasset, fuisset tamen inæqualitas in accidentibus: tum quia fuisset diversitas sexus ad propagationem generis humani: tum etiam quia homines, cum non fuissent operari ex necessitate naturæ, inæqualiter applicuissent animum ad scientias, & ad virtutes: tum denique ex parte corporis, quia in meliori solo, & sub benigniori siderum aspectu nati & educati, fuissent robustiores, majores, pulchriores & melius proportionati. Ex quibus deducit, futuros fuisse quosdam in eodem statu, qui aliis dominarentur, non dominio despotico, sed regali & monarchico: nam dominium despoticum constituit subditos omnino servos, ac proinde est molestum & penale, ut pote cum ordinem subditos ad propriam dominantis utilitatem; sicut enim unicuique amabile bonum proprium, ita & contristabile, quod illud bonum cadat in alterius usum & utilitatem: unde dominium istud repugnat felicitati status innocentia, omnem molestiam & penam à se excludentis; secus vero dominium regale, quod subditos relinquit liberos, & ipsos ordinat ad proprium bonum. Quod autem tale dominium fuisset in huiusmodi statu, ex eo patet, quod conveniens est, ut qui aliis supereminet scientia & virtute, hoc exequatur in utilitatem aliorum, subindeque eis imperent, non appetitæ dominandi, sed officio consulendi, ut ait Augustinus 19. de civit. cap. 14.

ARTICULUS IV.

*Alia dona & privilegia stultis innocentia
revertentur, & explentur.*

Dico primo: Homo in statu innocentia, antequam peccaret, errare aut decipi non poterat. Ita S. Thomas 1. parte quæst. 94 art. 4. & alij Theologi communiter, post D. Augustinum lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. dicentem: *Approbare falsa pro veris, ut erret invitus non est natura instituti hominis, sed pena damnati.* Et in Enchirid. cap. 16. & sequentibus, ex professo probat, quemcumque errorem, etiam in materia levissima, inter mala huius vitæ deputandum esse, & ad quandam miseriam pertinere. Unde sic licet arguere: *Omnis error vel deceptio est malum hominis, quod per se pertinet ad malum pœnæ, quæ ante malum culpæ non infligitur: Ergo in statu innocentia, quando culpa non esset, nec fuisset error aut deceptio.*

Confirmatur: Si homo in statu innocentia non peccaret, non pateretur ullum malum in corpore, puta mortem, ægritudinem, famem, sitim, & similia: Ergo multo minus pateretur in anima aliquod malum: Sed error ac deceptio sunt mala animæ, & defectus seu miseriam intellectualis nature: Ergo homo in statu innocentia, antequam peccaret, errare aut decipi non poterat.

Confirmatur amplius: Dupliciter potest error vel deceptio in homine contingere, primo involuntariè simpliciter, secundo aliquo modo voluntariè, quatenus voluntas applicat intellectum ad iudicium falsum vel erroneum de aliquo objecto, quod passione appetitus sensitivi sollicitata &

perimota, inordinatè amat vel detestatur: Sed neutro modo potuit in statu innocentie error vel deceptio contingere ante peccatum: Ergo homo in statu innocentie, antequam peccaret, non poterat errare vel decipi. Major parer: Minor verò quoad utramque partem suaderetur. In primis enim quòd error vel deceptio in statu innocentie posteriorim odo accidere non poterit, manifestum est, cum in illo felicissimo statu nulla esset passio obscurans aut perturbans rationem & movens voluntatem ad applicandum intellectum ad iudicium falsum & erroneum. Quod verò etiam priori modo non potuerit contingere, probatur ratione D. Thomæ loco citato, desumpta ex rectitudine illius statûs, in quo ita erant res hominis ordinata, ut quandiu anima Deo subjecta maneret, tandiu ipso homine inferiora superioribus subicerentur, nec superiora per inferiora impedirentur: Sed error aut deceptio priori modo contingens, est quadam inordinatio intellectûs humani, proveniens ex phantasia vel aliquo inferiori, rectum rationis iudicium impediente: Ergo in illo statu non poterat esse error vel deceptio, etiam priorimodo.

45. Dices primò: Eva decepta est à serpente, ut ipsa confessâ est, dicens Genes. 3. *serpens decepit me: unde Apostolus 1. ad Timoth. 2. ait: Mulier seducta in peccatione fuit.* Ergo in statu innocentie potuit esse, & de facto fuit deceptio ante peccatum.

Respondet Divus Thomas primâ parte quæst. 94. art. 4. in resp. ad 1. quod illa *seductio mulieris, etsi non præcesserit peccatum operis, subsecuta tamen est peccatum internæ elevationis: dicit enim Augustinus lib. 11. super Genes. ad litt. cap. 30. quod mulier verbum serpentis non crederet, nisi jam inesser menti eius amor propriæ potestatis, & quadam de se superba presumptio.* Hocque indicatur in verbis illis Genes. 3. *Vidit igitur mulier quod esset bonum &c. nam in eis significatur, Evam interius jam affectam ad promissâ serpentis: scietis bonum & malum, motam fuisse ad respiciendum fructum.*

46. Initabis: Ante illa verba dixit Eva ad serpentem: *Præcepit nobis Deus &c. ne forte moriamur,* ubi per particulam *forte*, quadam interiorem dubitationem indicavit, reputans incertum eventum mortis si peccaret, quem Deus asseveranter pronuntiaverat. Ergo seductio mulieris, peccatum etiam internæ elationis præcessit.

Respondeo non esse additam particulam illam, forte ad significandam dubitationem eventûs mortis, si ex ligno vetito comederet, sed ad significandam libertatem quæ in primis parentibus erat ad vitandam vel incurrendam mortem: in hoc enim sensu accipitur sæpe illa particula in Scriptura, ut in Tractatu de scientia Dei ostensum est.

Diff. 5.
art. 1.

47. Dices secundò: Adam non cognoscebat cogitationes hominum, & futura contingentia, ut supra dictum est: Ergo circa eorum cognitionem decipi poterat.

Sed nego consequentiam: cum enim ipsius voluntas esset rectè disposita & ordinata, non applicabat intellectum eius ad iudicandum de futuris contingentibus, de secretis hominum cogitationibus, & alijs quæ ejus cognitionem excedebant; sed circa eorum futuritionem vel existentiam iudicium suspendebat, ut de bonis Angelis communiter dici solet.

A Dico secundò: Homo in statu innocentie venialiter peccare non poterat. Nam donum interiori, & rationem inferiorem superiori, & appetitus sensitivus extraheretur ab imperio rationis, neque ratio inferior à dominio superioris, quandiu ipsa ratio superior, quæ est præmia pars hominis, per humilitatem, obedientiam, & amorem, Deo subjecta & subordinata maneret. De quo ex professo agemus in Tractatu de peccatis.

Dico tertio: Homo in statu innocentie erat immortalis, non quòd haberet impotentiam moriendi, sed quia habebat potentiam non moriendi, si legem sibi præscriptam servasset. Ita D. Augustinus lib. 7. de Genes. ad litt. cap. 2. ubi hæc scribit: *Corpus Adami ante peccatum, & mortale erat, quia poterat mori, & immortale, quia poterat non mori: aliud est enim non posse mori, sicut quædam naturæ immortales creavit Deus; aliud est autem posse non mori, secundum quem modum primus creatus est homo immortalis; quod ei præstabitur de ligno vite, non de constitutione nature, à quo ligno separatus est cum peccasset, ut posset mori, qui nisi peccasset, posset non mori.* Mortalis ergo erat conditione corporis animalis; immortalis autem beneficio conditoris: sicut corpus animale, utique mortale, quia & mori poterat, quamvis & immortale, idem quia non mori poterat: neque enim immortale quod mori omnino non possit, erit, nisi spirituale, quod nobis futurum in resurrectione promittitur.

Similia habet Hugo Victorinus in libro de sacramentis, ubi tres hominis distinguit status: primum naturæ institutæ, qui dicitur status innocentie, qui duravit à principio conditionis primæ hominis usque ad ejus peccatum; secundum naturæ lapsæ, & per peccatum Adami vitiatæ: tertium naturæ restitutæ per gratiam, & periclitæ ac consummatæ per gloriam & visionem beatificam. Et subdit quod in primo statu poterat homo mori & non mori; quia poterat peccare, & per consequens mori, sicut & factum est; & poterat, si voluisset, Deo obediendo, non mori: in secundo homo non potest non mori; quia necessitatem moriendi per peccatum incurrit, juxta illud Genes. 2. *In quacumque hora comederis, morte morieris:* in tertio verò habebit homo non posse mori, juxta illud Apocal. 21. *Et mors ultra non erit.*

Non deest etiam ratio congrua: Etenim status innocentie erat velut quadam inchoatio futuræ celestis gloriæ statûs, in qua, præter alia, tria sunt præcipua bona, consummatio gratiæ, impotentia peccandi, & impotentia moriendi: Conveniens igitur erat, ut in statu innocentie, si non consummata, copiosa certè daretur homini gratiæ; & si non impotentia moriendi & peccandi, saltem potentia non moriendi & non peccandi tribueretur. Ut autem clarè percipiatur in quo potentia illa non moriendi consisteret, seu unde donum illud immortalitatis, quod habuit Adam in statu innocentie, oriretur.

Sciendum est, tres mortis hominis præcipuas esse causas. Prima est quòd ejus corpus rebus contrariis & inter se pugnantibus coniter; componitur enim ex quatuor elementis, & ex quatuor humoribus, & ex partibus non solum diversis, sed etiam contrariis naturas, affectiones, & vires habentibus; cerebrum quippe frigidissimum est, cor calidissimum, mollis & humidus caro, os durum & siccum: contrariarum autem rerum confociatio & copulatio ad breve quidem ali-

quod tempus constare potest, sed cum violentia fieri, nequit esse perpetua. Altera causa est, quod calor naturalis, qui est ipsius animæ ad omnes functiones ejus naturales generale quoddam instrumentum, coheret humori nativo, tanquam cubulo quo pascitur & sustentatur, ipsum continuo conficiens atque consumens; & licet per cibum ac potum resarciatur, non tamen secundam eam paritatem & sinceritatem quam primò habuit: quia verò omne agens physicum in agendo patitur, ipse quoque calor naturalis non agit sine passione; quo fit ut paulatim minuatur & debilitetur, unde oritur corruptio sanctatis, diminutio virium, imbecillitas sensuum, senectus in commoda, & malorum omnium extremum mors. Tertia causa mortis attenditur penes agenda extrinseca, quæ homini perniciem & interitum afferre possunt; cujusmodi sunt aer pestilens, aqua obruens & suffocans, ignis adurens, fera & venenata animalia, inimici homines, demones, &c.

In statu ergo innocentia, Deus contra tres illas causas mortis hominem potentissimas remediis, & validissimis prædiis usque adeò munierat, ut si in Dei gratia permanisset, nihil mali ex illis ei timendum esset. Etenim contra primam causam dederat Deus animæ hominis vim quandam supernaturalem, quæ posset res illas contrarias, ex quibus compositum est corpus hominis, in debita temperatione & æquabilitate omni tempore continere, ut docet S. Thomas 1. p. quæ 97. art. 1. his verbis: *Non enim corpus eius (primæ scilicet hominis) erat indissolubile per aliquam immortalitatis vigorem in eo existentem, sed inerat anime via quedam supernaturaliter divinitus data, per quam poterat corpus ab omni corruptione preservare, quando ipsa Deo subiecta mansisset. Quod rationabiliter factum est: quia enim anima rationalis excedit proportionem corporalis materia, conveniens sicut in principio eius virtus daretur, per quam corpus conservare posset supra naturam corporalis materia.* Quibus verbis aperte docet quod corpus Adam, in statu innocentia, erat quidem immortalis, sed non per aliquod donum aut qualitatem ipsi inhaerentem; sicut erunt immortalia & impassibilia corpora gloriosa, cum ex gloria anime redundabunt dotes immortalitatis & impassibilitatis in corpus gloriosum; ratione quantum perfecte disponetur ut omnino subiciatur animæ, & ligabitur potentia materiæ ad alias formas, ne ullam amplius appetat; ac proinde nec poterit recipere actionem contrarij corruptionis, & ad aliam formam disponentis: hæc enim immortalitas excedit exigentiam alimentorum, & constituit vitam spiritualem, hoc est similem vitæ spirituum, qui nullis indigent alimentis; qualem non habebat primus parens in statu innocentia, cum in eo statu cibus egeret ad vitam sustentandam, ut patet ex cap. 2. Genes. ubi sic Deus primos parentes alloquitur: *Ere dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna que habent in se seminalis inerat sui, ut sint vobis in cibum.* Non, inquam, primo homini, sed oriebatur ex perfecta virtute supernaturaliter communicata animæ, ad hoc ut posset preservare corpus à corruptione: cum enim anima rationalis ex se habebat vim informandi corpus in omne tempus, quippe quæ suâ naturâ immortalis est; corpus autem humanum, quia est mortale & corruptibile, non sit per se ca-

A) pax immortalis vitæ; ut esset debita proportio inter corpus & animam, inter actum & potentiam, data erat animæ à Deo virtus illa preservandi corpus à corruptione, quando ipsa non se sponte infra corpora demitteret per peccatum.

Porro hanc virtutem Discipuli D. Thomæ 54-
comunitè docent fuisse ipsam iustitiam originalem, animæ primi hominis inhaerentem; illa enim, ut supra declaravimus, triplicem habebat effectum, nempe subijcere mentem Deo, corpus animæ, & appetitum inferiorem superiori: unde non solum erat radix charitatis, quæ voluntas Deo ut ultimo fini subijcitur, sed etiam integritatis, quæ appetitus inferiori rationi subditur, & immortalitatis atque impassibilitatis, quibus corpus animæ, ut potentia receptiva actui ipsam informanti, perfecte subordinatur & proportionatur. Quare S. Doctor supra quæ 81. art. 5. ad. 2. sic ait: *Immortalitas & impassibilitas primi status non erat ex conditione materia, sed ex originali iustitia.*

Contra secundam causam mortis provisum 55-
erat homini in statu innocentia per arborem vitæ, quæ præter id quod omnium alimentorum commune est, hoc est alere & nutrire hominem, duplicem aliam habebat vim, & utramque profecto admirandam: in primis enim fructus ejus, cum edebatur ab homine, tantam alimenti bonitatem habebat, ut non solum repararet ac reficeret nativum humorem, sed etiam primigeniam ejus puritatem & integritatem ei restitueret: deinde calorem naturalem ita corroborabat & confirmabat, ut non linearet eum paulatim obtundi, debilitari, & languere, unde sensuum & virium languor & debilitas, ipsiusque tandem vitæ defectus procedit.

Contra tertiam causam mortis, quæ provenit ex 56-
agentibus extrinsecis, prospectu erat homini in statu innocentia dupliciter. Primo quidem per humanam providentiâ; tunc enim homo excelebat ratione & prudentiâ, scientiaque discernendi salutaria & convenientia sibi ab his quæ noxia erant & perniciosa, eaque præcavendi & declinandi. Deinde aderat illi singularis Dei providentiæ & cura, Angelorum item custodia, quæ quæ ab illo prævideri non poterant extrinsecus hostilitate, penitus arcebantur: unde nulli ei tunc periculum imminerebat ex animalibus, cum essent omnia mansueta, eique subiecta: nihil à demombus timendum erat, à quorum insidijs præsidio Angelorum defendebatur; nec etiam ab aliis hominibus, in nullo enim tunc voluntas nocendi alteri fuisset, sed inter ipsos regnasset perfecta concordia & pax. Igitur contra tres illas mortis causas homo in felicissimo statu innocentia perfectissimè munitus, immortalis erat, non per impotentiam moriendi sed per potentiam non moriendi, ut supra ex Augustino vidimus, & eleganter declarat Gregorius magnus lib. 4. Moralium cap. 26. his verbis: *Ad hoc in paradiso homo positus fuerat, ut si se ad conditoris sui obedientiam vinculo charitatis adstringeret, ad celestem angelorum patriam quandoque sine carnis morte transiret: sic namque est immortalis conditus, ut tamen peccare & mori posset; sic mortalis est conditus ut si non peccaret, etiam non mori posset; atque ex merito liberi arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare, vel mori non posset. Vbi igitur post redemptionis tempus carnis morte interposita, electi transierunt, illuc procul dabis parentes primi, si in conditionis sue statu persistissent etiam sine morte corporis transferri potuissent.*

Dico

57. Dico quartò, hominem in statu innocentie ab omni ægritudine, dolore, & tristitia fuisse immunem. Ita D. Augustinus 14. de civit. cap. 10. ubi de primis parentibus in statu innocentie ait: *Quid timere aut dolere poterant in tantorum tanta affluentia bonorum, ubi non aberat quidquam quod bona voluntas non adipisceretur, neque inerat quod carnem vel animum hominis feliciter viventis offenderet, vel in aliquo molestarer?*

58. Ratio etiam suffragatur: Primò quia pati ægritudinem, dolorem, vel tristitiam, fuit pena aliqua, quæ imposita est à Deo propter peccatum, ut patet ex condemnatione Evæ: *In dolore paries; & Adami: In sudore vultus tui vesceris pane tuo*: Ergo ante peccatum homo non erat huiusmodi malis obnoxius.

Secundo: Ægritudines & dolores sunt quedam vestigia mortis, & viæ ad interitum: Sed in statu innocentie homo non erat mortis obnoxius, ut præcedenti conclusione ostendimus: Ergo nec morbis, aut doloribus.

Tertiò: Status innocentie, ut supra dicebamus, erat quedam inchoatio futuri status celestis gloriæ: Sed in hoc statu non solum erit omnium bonorum affluentia, sed etiam immunitas & carentia omnium malorum: Ergo & in statu innocentie homo omnium bonorum copiâ, absque ullius profrus mali experimento gaudebat. Unde Augustinus 14. de civit. cap. 26. *Vivebat, inquit, itaque homo in Paradiso sicut volebat, quandiu volebat quod Deus jufferat: vivebat fruens Deo, ex quo bono erat bonus: vivebat sine ulla egestate; ita semper vivere habens in potestate. Cibum aderat, ne esuriret: lignum vitæ, ne illum senectus dissolveret: nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore ullas molestias ullis eius sensibus ingerebat. Nullus intrinsecus morbus, nullus ictus meuebat extrinsecus. Summa in carne sanitas; in anima tota tranquillitas. Sicut in Paradiso nullus estus, aut frigus; sic in eius habitatore nulla ex cupiditate, vel timore accedebat bonæ voluntatis offensus. Nihil omnino tristite, nihil inaniter letum: gaudium verum perpetuabatur ex Deo, in quem flagrabat charitas ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta; atque inter se coniugum fida ex honesto amore societas, concors mentis, corporisque vigilia, & mandati sine labore custodia. Non lassitudo fatigabat otiosum, non somnus premebat iuvenem. Similia scribit Marius Victor lib. 1. in Genesim, ubi de primis parentibus loquens, habet hos versus:*

*Nec prorsum obnoxia morbis
Corpora gestabant. Non hos cogebat ad esum
Pausæ ignara fames: qui si mandata supremi
Servassent integra Dei, crudelia mortis
Imperia, & diros nescissent usque dolores.*

59. Ad majorem huius felicissimi status, & donorum ac privilegiorum, quibus homo in eo gaudebat, intelligentiam, placet hic inferere brevem & elegantem ipsorum descriptionem, quam tradit S. Thomas opusculo 2. cap. 185. his verbis: *Homo in sui conditione taliter institutus fuit à Deo, ut corpus omnino esset anima subiectum; rursumque inter partes animæ, inferiores vires rationi absque repugnantia subicerentur, & ipsa ratio hominis esset Deo subiecta. Ex hoc autem quod corpus erat anima subiectum, contingebat quod nulla passio in homine posset accidere, quæ dominio animæ super corpus repugneret; unde nec mors, nec infirmitas in homine locum habebat. Ex subiectione verò in-*

feriorum virium ad rationem, erat in homine modum nensis tranquillitas; quia ratio humana nullis inordinatis passionibus turbabatur. Ex hoc verò quod voluntas hominis erat Deo subiecta, homo referebat omnia in Deum sicut in ultimum finem, in quo eius iustitia & innocentia consistebat. Hominem autem trium ultimorum erat causa aiorum: non enim hoc erat ex natura corporis, si eius componentia considerentur, quod in eo dissolutio, sive quacumque passio vitæ repugnans, locum non haberet; cum esset ex contrariis elementis compositum. Similiter non erat ex natura animæ, quod vires etiam sensibiles absque repugnantia rationi subicerentur; cum vires sensibiles naturæ altere moveantur in ea quæ sunt delectabilia secundum sensum, quæ multoties recte rationi repugnant. Erat igitur hoc ex virtute superiori, scilicet Dei, qui sicut animam rationalem corpori committit, omnem proportionem corporis & corporearum virtutum, cuiusmodi sunt vires sensibiles, transcendens, ita dedit animæ rationali virtutem, ut supra conditionem corporis ipsum continere posset, & vires sensibiles, secundum quod rationali anime competat. Ut igitur ratio inferiora sub se contineret, oportebat quod ipsa firmiter sub Deo continueretur, à quo prædictam virtutem habebat supra conditionem naturæ. Fuit ergo homo sic institutus, ut nisi ratio eius subiceretur à Deo, neque corpus eius subdici poterat: unde quædam immortalis vitæ & impassibilitatis erat; quia scilicet nec mori, nec pati poterat: si non peccaret. Peccare verò poterat, voluntate enim nudum confirmat à per adaptionem ultimi finis, & sub hoc eventu poterat mori & pati.

Hæc S. Doctor, quibus imprimis docet, perfectiorem originalem perfecisse humanam naturam secundum omnes suas partes, superaddens omnibus illis perfectionem quam naturalia principia secundum se non præstant, tollensque defectus quos illa relinquerent: nam corpori tribuebat immortalitatem & impassibilitatem, per quas ejus passibilitatem & corruptibilitatem impediabat: parti vero sensitivæ tribuebat omnimodam subordinationem ad rationem, tam quoad potentias cognoscitivas; quam quoad appetitivas; per quam subordinationem, inter ipsam partem sensitivam & rationem, concordiam & pacem constituebat, auferebatque rebellionem carnis contra spiritum, aliæque id genus: ipsi verò parti rationali tribuebat perfectum ordinem ad Deum, illuminando intellectum, & rectificando atque roborando voluntatem, ut sine alio speciali auxilio posset, amore absoluto & efficaci, Deum, saltem ut authorem naturæ, super omnia perfectè diligere, totamque saltem naturalem legem observare.

Deindeque asserit huiusmodi perfectiones ita fuisse concatenatas & inter se connexas, ut inferiores ex superiori consequerentur, & ab ea inesse, fieri, & conservari dependerent: ita ut tandiu & non amplius illa permanerent in parte sensitivæ & in corpore, quandiu illa perseveraret in mente & voluntate.

Tertiò docet, perfectionem iustitiæ originalis non eò pervenisse, ut confirmaret voluntate hominis in bono, sicut visio beatificans sed reliquias in ea integræ libertatem, tam quoad exercitium, quam quoad boni & mali specificationem: hæc hoc habuisse Adamum, ut licet de facili posset perseverare in bono, posset etiam delectari ad malum, subindeque peccando omnia illa dona & privilegia,

vilegia, quibus gaudebat, pro se & pro suis posteris amittere, ut infelix eventus facis ostendit.

Quæres primò, An in statu innocentia fuissent homines propagati per naturalem generationem?

Respondeo affirmativè cum S. Thoma infra quest. 98. art. 2. cum enim naturale sit hominibus, ut unus ab alio propagetur per generationem, non fuit cur in statu innocentia non servaretur ille modus, qui alioquin, salva illius status perfectione servari potuit, semotis excellentibus libidinosis in culpa, doloribus in partu, & similibus imperfectioibus. Unde Augustinus 14. de civit. cap. 26. Absit ut suspicemur non potuisse prolem fieri, sine libidinosis morbo, sed eo voluntatis nati moverentur illa membra, quo cetera, & sine ardore & illecebroso stimulo, cum tranquillitate anime & corporis: Subdit paulò post: Tunc potuisset utero conjugis, salva integritate feminei genitalis, virile semen immitti, sicut nunc potest, eadem integritate salva, ex utero virginis fluxus menstrui cruento emitti, eadem quippe via potest illud injici, quod hoc potest egeri. Quibus verbis significare videtur, quod in statu innocentia virginalis integritas, ob commixtionem viri & feminae, nequaquam fuisset violata. Quod tamen plures verum non existimant, quia modus quo nunc fit actus generationis per apertionem vulvæ muliebris, naturalis est, quippe qui etiam in ceteris animalibus servetur: quæ verò naturalia sunt homini, fuissent in eo in statu innocentia: ut enim rectè ait S. Thomas infra quest. 99. art. 1. Ea quæ sunt supra naturam solâ fide tenemus: quod autem credimus, auctoritate debemus: unde in omnibus quæ de statu innocentia asserimus, sequi debemus naturam rerum, præter ea quæ auctoritate divinâ traduntur. Deinde cur vereamur dicere integritatem virginali feminae in statu innocentia per actum generationis fuisse corruptendam, cum non possimus inficiari quod ea corruptenda fuisset in partu, per egressum prolis ex utero? Nisi forte quis dicat, quod in eo statu habuissent omnes feminae illud idem privilegium quod in beatissima Virgine veneramus, ut nimirum clauso utero filios suos ederent; quod insulsum videtur & absurdum.

Quæres secundo an in statu innocentia melius esset respectu uniuscuiusque personæ matrimonium contrahere, quam virginitatem seu continentiam servare?

Respondeo affirmativè, quia actus generationis humane per se bonus est, unde abstinere ab illo, per se non est bonum, sed solum inquantum potest copula carnalis impedire majus bonum, quæ rerum cælestium contemplationem: At verò in statu innocentia usus matrimonij nullum minus bonum impedisset, cum enim non inducisset sæculares curas, vel cogitationes temporali-um rerum, quæ nunc ad onera matrimonij sustinenda, & ad filios alendos necessaria sunt, rerum divinarum & cælestium contemplationem non impedisset: Ergo nulla ratio melioris boni, imò vix aliqua boni species, posset in illo statu in virginitate seu continentia inveniri. Unde D. Thomas infra q. 98. art. 2. ad 3. Continentia in statu innocentia non fuisset laudabilis, quæ in tempore isto per remotionem morituræ & libidinis: tunc autem fuisset laudabilis abique libidine.

Quæres tertio, an fuisset in statu innocentia esus carni-um?

Respondeo negativè, nam Deus Genes. 1. versu 29. ad eum fructuum terræ, & herbarum ac arborem hominem tacite determinavit, cum dixit: Ecce dedi vobis omnem herbam asserentem semen super terram, & universa ligna quæ habent in se sementem generis sui, ut sint vobis in escam. Quam determinationem sustulit Genesis 9. versu 3. concedens post diluviu specialiter usum carni-um, his verbis: Omne quod movetur & vivit, erit vobis in cibum, & quasi olera virentia, dedi vobis omnia. Quasi diceret Deus: Hactenus sola olera virentia vobis in cibum concesseram, sed nunc etiam animalium carnes vobis concedo; quia nimirum post diluviu, esus carni-um fuit homini aliquo modo necessarius, propter debilitationem tum hominum, tum herbarum & fructuum, ac terræ ipsius aquis diluvij debilitatæ & corruptæ. Unde S. Thomas 1. 2. quest. 102. articulo 6. ad 2. Esus inquit, plantarum, aliorumque terræ nascentium fuit apud homines, etiam ante diluviu: at esus animalium videtur post diluviu esse introductus: dicitur enim Genes. 9. Quasi olera virentia dedi vobis omnem carnem. Et hoc ideo quia esus terræ nascentium magis pertinet ad quandam simplicitatem vitæ; esus verò carni-um ad delicias & curiositatem vivendi. Etenim sponte herbam terra germinat, & cum modico studio quæ generantur ex terra, etiam in magna copia parari possunt: animalia verò necesse est magno cum studio nutrire, & ad esum comparare: quocirca volens Deus populum suum reducere ad simplicitatem, multa Hebræis in genere animalium prohibuit, non autem ex genere plantarum.

Continentiam illius primæ ætatis ab esu carni-um, eleganter expressit Ovidius, his verbis:

A Respondeo negativè, nam Deus Genes. 1. versu 29. ad eum fructuum terræ, & herbarum ac arborem hominem tacite determinavit, cum dixit: Ecce dedi vobis omnem herbam asserentem semen super terram, & universa ligna quæ habent in se sementem generis sui, ut sint vobis in escam. Quam determinationem sustulit Genesis 9. versu 3. concedens post diluviu specialiter usum carni-um, his verbis: Omne quod movetur & vivit, erit vobis in cibum, & quasi olera virentia, dedi vobis omnia. Quasi diceret Deus: Hactenus sola olera virentia vobis in cibum concesseram, sed nunc etiam animalium carnes vobis concedo; quia nimirum post diluviu, esus carni-um fuit homini aliquo modo necessarius, propter debilitationem tum hominum, tum herbarum & fructuum, ac terræ ipsius aquis diluvij debilitatæ & corruptæ. Unde S. Thomas 1. 2. quest. 102. articulo 6. ad 2. Esus inquit, plantarum, aliorumque terræ nascentium fuit apud homines, etiam ante diluviu: at esus animalium videtur post diluviu esse introductus: dicitur enim Genes. 9. Quasi olera virentia dedi vobis omnem carnem. Et hoc ideo quia esus terræ nascentium magis pertinet ad quandam simplicitatem vitæ; esus verò carni-um ad delicias & curiositatem vivendi. Etenim sponte herbam terra germinat, & cum modico studio quæ generantur ex terra, etiam in magna copia parari possunt: animalia verò necesse est magno cum studio nutrire, & ad esum comparare: quocirca volens Deus populum suum reducere ad simplicitatem, multa Hebræis in genere animalium prohibuit, non autem ex genere plantarum.

Continentiam illius primæ ætatis ab esu carni-um, eleganter expressit Ovidius, his verbis:

At verus illa ætas non polluit ora a cruore.
Tunc & aves tute movere per æra pennas,
Et lepus impavidus mensis erravit in agris,
Nec sua crudelitas piscem suspenderat hamo,
Cuncta sine insidiis, nullamque rimentia fraudem,
Plenaque pacis erant.

Nec dissimilia sunt quæ habet libro primo, ubi etiam tenuitatem & simplicitatem victus primorum hominum sic describit:

Contentique cibis nullo cogente creatis,
Arbutos fetus, montanaque fraga legebant,
Cornaque & in duris herentia mora rubetis,
Et quæ deciderant patula Jovis arbore glandes.

Boëtius item libro 2. de Consolatione Philosophiæ, metro 5. hos versus nec sententiâ nec elegantia dissimiles edidit, ad eandem primorum hominum parsimoniam, & frugalitatem commendandam.

Felix nimirum prior ætas
Contenta fidelibus arvis,
Nec inerti perditæ luxu,
Facili quæsera solebat
Jejunia solvere glande,
Bacchica munera nec norat
Liquido confundere melle.
Vtinam modo nostra redirent
In mores tempora prisca.

His addi potest, quod in statu innocentia, præcipua hominis cura & studium fuisset acquirendi rerum naturalium scientiam, & ex cognitione rerum sensibilium assurgendi ad notitiam conditoris, sicut Damascenus docet libro 2. de fide cap. ultimo, his verbis: Homo ante peccatum in terris corpore degens, animo cum Angelis diversabat, in divinis operibus intelligentia,

Meta-
morph.
libro 15.

via, talibusque studiis immutabatur, ad solum conditorem per creaturas eius assurgens, eumque contemplans, incredibili voluptate perfundebatur atque letabatur. Unde huic felicissimo statu victus ex his quæ terra gignebat, magis fuisse conveniens, quam cibus ex animalium carnibus; cum ille simplex, facilisque esset, ac sine ullo hominis labore & cura parabilis; iste verò non sine magno negotio comparari potuisset, multisenim opus est ad conficiendum homini cibum ex animalibus.

Quod diximus de esu carniùm, id quoque de potu vini dicendum est, ille enim non fuisse in statu innocentia; nam licet tunc fuissent vitæ, non tamen ad potum vini, sed ad esum uvarum; & in felicissimo illo statu, vino non fuisset opus, abundè sufficiens aquis humano potui, qui propter excellentem illarum bonitatem maximamque humani corporis sanitatem atque firmitatem, & jucundissimum simul & saluberrimum fuisset. Similiter ante diluvium non fuisse in usu vinum, valde probabile est, & colligitur ex eo quod Noë post diluvium cepit ferere vitæ, & vinum conficere, cuius potu turpissimè ebrietate correptus est, ut habetur Genes. 9.

63. Quæres quartò, utrum animalia quæ nunc sunt carnivora, ut leones & lupi, in statu innocentia, comederent carnes animalium, an solis plantis, vel fructibus uterentur in cibum?

Respondeo duas esse circa hoc SS. Patrum sententias: Basilii enim homil. 11. in Genesim explanans verba illa Genes. 1. *Ecce dedi vobis omnem herbam, & universa ligna, quæ sunt vobis in escam, & cunctis animantibus terra.* &c. hæc scribit: *Non dixit dedi vobis pisces in cibum aut pecora: neque enim in eum usum hæc creavi. Primaria enim illa legislatio esum tantum induxit fructuum: et enim nobis in commune cum feris ceterisque animalibus collatus est fructuum esus, cum tamen nunc paucas ferarum liceat videre alios fructibus. Nam quo tandem fructu pasci se panthera sustineat? quis fructus cedat leoni in cibum? aut amem fera ista tantisper dum jugum legis natura passa sunt, vitam tolerabant estivatione fructuum. Hominem autem cum prænosceret Deus post diluvium nequaquam sibi ab in concessis cibis temperaturum, concessit quovis cibo vesci. Nam de animalibus loquens cum homine, omnia enim, inquit, quasi olera virentia tradidi vobis. Per hæc nobis indulgentiam concessionem, & animalia quaque pari libertate donata sunt quidvis impunè edendi. Ex eo tempore crudus leo vescitur, vultur hianti rostro cadavera affectat. Neque enim vultur id habuit ab exordio sue creationis: nullum enim eatenus reperiebatur morticinum quo se nutrire vultures. At ne id quidem linebat natura in suo consistens vigore. Neque tunc venatores conficiendis feris operam dabant: neque dum id studio erat hominibus, cum nec fera suam rabiem exertit in homines dentibus exercerent: ut quæ necdum essent crudivora. Inolevit deinde vulturibus consuetudo victum querendi ex morticiniis cadaveribus: ab initio autem & vulturibus & aliis quæ nunc sunt carnivora, cygnorum in morem, indisereta erat & eadem omnibus vivendi ratio. Præterea tantum herbas animal omne sibi attendebat, & depascebat. Ejus rei insigne quoddam & in canibus liceat videre; dum enim studeat sibi ipsis mederi, eos videas identitatem depascere ament, non quoddam alendo cani gramen conveniat, sed quia citra operam humanæ disciplinae, doceri-*

A cetarum naturam, ad id bruta consueverunt, quæ sibi naturali instinctu sentiunt usui futurum. Velm repentes tecum, istiusmodi fuisse tunc animalia (quæ dicitur vides crudam vesci carne) ut vi imaginariæ apprehenderent herbam omnem sibi collatam in cibum, convenientem sibi, & salubrem esse; atque ob eam causam eo cibo contenta, aliorum vitæ nequaquam insisterent. Hæc Basiliius. Cui concinit Beda in Exameron, eadem Genesios verba explicans. Sic enim ait: *Pater quia nec ipsa aves rapta infirmorum alium vivebant, nec lupus insidias explorabat circum ovilia, nec serpens pulvis pennis eius erat; sed universa concorditer herbis virentibus ac fructibus arborum vesciebantur.*

Idem sentit Iosephus libro primo Judaicarum antiquitatum, scribens ante primi hominis peccatum, nullum fuisse inter animalia diffiduum.

Probabilior tamen videtur alia sententia, quæ censet animalia quæ nunc sunt carnivora, ab exordio mundi, & in statu innocentia, carnibus in cibum usos esse. Ratio est, quia quod unicuique rei naturale est, temper ei convenit. Sed animalibus illis quæ nunc sunt carnivora, qualia sunt leones, lupi, aut vultures, naturale est vesci carnibus: Ergo hoc omni tempore, subindeque ab exordio mundi, & in statu innocentia, eis competit. Major patet, Minor verò probatur ex Aristotele, qui primo libro politicorum distinguit tria genera animalium, quorum nonnullis naturale sit vesci tantum herbis, ut sunt pecudes: alii vesci tantum carnibus, ut sunt lucii & leones, quibusdam utrisque, ut homines. Deum ergo in statu innocentia animalibus illis ex natura sua carnivoris, miraculose deagasse esum carniùm, felibus verbi gratia murum, lupis ovium, avibus muscarum, parum probabile est, & a Divo Thoma infra quest. 96. articulo primo ad 2. omnino irrationabile censetur. Verba ejus sunt: *Quidam dicunt quod animalia quæ nunc sunt ferocia, & occidunt alia animalia, in statu illo fuissent mansuetæ, non solum circa hominem, sed etiam circa alia animalia. Sed hoc est omnino irrationabile: non enim per peccatum hominis natura animalium est mutata, ut quibus nunc naturale est comedere aliorum animalium carnes, tunc vixissent de herbis, sicut leones & falcones. Nec glossa Bedæ dicit Genes. 1. quod ligna & herba data sunt omnibus animalibus, & avibus in cibum, sed quibusdam. Fuisse ergo naturalis discordiam quædam animalia; nec tamen propter hoc subtraheretur dominio hominis, sicut nec nunc propter hoc subtrahuntur dominio Dei, cuius providentia hoc tantum dispensatur. Et huius providentia homo excoecatus fuisset, ut etiam nunc apparet in animalibus domesticis: ministrantur enim falconibus domestica per homines gallina in cibum. Idem docet Abulensis quest. 35. super caput primum Genesios, quæritur postea super caput decimum tertium, quæstione 272. longâ disputatione contendat probare, animalibus ante diluvium, nullum fuisse cibum ex carnibus aliorum animalium, sed ex*

his tantum quæ terra nascuntur.

ARTICULUS V.

In iustitia originalis, quae Adamo in statu innocentiæ, pro ipso & eius posteris fuit collata, esset habitus realiter distinctus à gratia sanctificante?

Afirmant aliqui ex nostris Thomistis cum Cajetano 1. p. quæst. 95. art. 1. Alij negant cum Soto lib. 1. de natura & gratia cap. 5. & Molina 1. 2. quæst. 83. art. 2. Suarez verò lib. 3. de hominis creatione cap. 20. & alij Recenciores existimant iustitiam originalem non fuisse unum aliquem habitum, sed multorum habituum complexionem, quibus omnes hominis vires & facultates, tam in ordine ad finem naturalem, quam supernaturalem, perficiebantur. Pro resolutione hujus difficultatis,

Diligenter observandum est, iustitiam originalem posse sumi dupliciter, vel adæquate, ut includebat omnes eas perfectiones, dona & privilegia, quæ Adamo in statu innocentiæ pro ipso & eius posteris collata sunt; vel inadæquate, pro ea dumtaxat perfectione, quæ erat primaria & principalis, & veluti radix & origo cæterarum. Hoc præmissio:

Dico primo: Iustitiã originalem, adæquate sumptam, non erat una simplex qualitas vel habitus, sed plurimum donorum & habituum aggregatio.

Hæc conclusio manifesta est: Non poterat enim unus & idem habitus tam diversas inter se corporis & animi facultates regere, aut in subiectis tam differentiis residere: Ergo iustitia originalis adæquate sumpta, includebat plures habitus perficientes omnes partes hominis, omnesque ejus facultates & potentias, tam in ordine ad finem naturalem, quam in ordine ad supernaturalem. Unde si hoc solum intendant Suarez & alij Recenciores, à veritate quidem non absterant, sed punctum difficultatis non attingunt, præsens enim controversia non procedit de iustitia originali hoc modo considerata, sed de illa secundo modo spectata: de qua

Dico secundo: Iustitia originalis secundum perfectionem primariam quam ponebat in anima, & quæ erat radix & origo cæterarum, erat unus simplex habitus, nimirum gratia sanctificans, quæ licet esset ejusdem speciei cum nostra, habebat tamen diversum modum informandi ab eo quem habet nunc, ratione cujus erat origo multarum perfectionum, quæ modo ex ea non pullulant.

Ita docent Carmelitæ Salmanticenses in Tractatu de peccatis disp. 16. dub. 1. num. 7. Et hanc esse propriam mentem D. Thomæ constat ex 1. p. quæst. 95. art. 1. ad calcem corporis articuli, ubi sic ait: *Per gratiam in anima existentem, inferna et subdebantur, scilicet Adamo in statu innocentiæ: At subdebantur per iustitiam originalem: Ergo hæc erat habitus gratiæ: Item quæst. 97. art. 1. ad 3. dicit primum hominem per peccentiam recuperare gratiam, ad remissionem culpæ, non tamen ad amissionem immortalitatis effectum: Sed immortalitatis effectus erat à iustitia originali: Ergo sentit gratiam sanctificantem fuisse idem cum originali iustitia. Præterea qu. 100. art. 1. ad 2. sic habet: *Neesse est dicere quod si quæri nati fuissent in originali iustitia, etiam nati**

A fuissent in gratia: Sed hæc illatio non esset bona, si iustitia originalis fuisset habitus realiter & entitativè à gratia distinctus, potuisset enim ab illa separari? Ergo, &c. Demum idem S. Doctor 1. 2. quæst. 83. art. 2. ad 2. *Originalis iustitia pertinebat primordialiter ad essentiam animæ, erat enim donum divinitus datum humane nature, quam per prius respicit essentia animæ quam ejus potentie. At sola gratia sanctificans residet in essentia animæ, virtutes verò, dona, & alij habitus infusi sunt in ejus potentis, ut docetur in Tractatu de gratia, & colligitur ex eodem Angelico Doctore 1. 2. quæst. 109. art. 4. Ergo iustitia originalis in primis parentibus, quantum ad primarium ejus effectum, qui erat radix & origo cæterorum; non erat aliqua virtus, donum, vel habitus, à gratia sanctificante distinctus.*

Ratio etiã id suadet: Nam ut docet D. Thomas 1. p. quæst. 100. art. 1. ad 2. iustitia originalis subiciebat animam Deo, non solum ut auctori nature, sed etiam ut auctori & fini supernaturali, hæcque erat primaria ejus perfectio, ex qua omnes aliæ dependebant: At subiectio ad Deum, ut auctorem & finem supernaturalem, est à gratia sanctificante: Ergo in ea consistebat iustitia originalis, secundum perfectionem primariam quam ponebat in anima, quæ erat radix & origo aliarum.

C Quod verò talis gratia, ut in primis parentibus erat originalis iustitia, haberet modum informandi subiectum, diversum ab eo quem nunc habet in iustis, manifestum est. Nam gratia sanctificans, præcisè ex sua specie, non habet quod sit radix domi integritatis, & aliarum dotium, quas iustitia originalis ponebat in primis parentibus; aliàs modo eadem dona & privilegia caufaret in nobis: Ergo aliquid fuit illi superadditum, ut talem effectum præstaret, cumque hoc superadditum non potuerit esse alia forma specie vel numero distincta, debuit esse saltem alius modus informandi ejusdem gratiæ; non quidem penes majorem intensionem (intensior enim modo est in aliquibus iustis gratia sanctificans, quam fuisset in aliquibus hominibus in statu innocentiæ, si ille perseverasset, & tamen in illis non habet rationem originalis iustitiæ, sicut in istis) sed penes majus dominium gratiæ supra animam, majoremque subordinationem istius ad illam; eo proportionali modo quo in patria, post resurrectionem, ex plenissimo dominio gratiæ supra animam redundabunt dotes in corpus, quæ perfectissimè illud animæ subordinabunt & subicient; quo enim gratia magis dominatur menti, eò dat animæ majus dominium supra corpus; illudque magis ei subicit. Sicut ergo gratia capitalis & habitualis in Christo, & gratia habitualis & sacramentalis in nobis, distinguuntur modaliter, ut plures existimant; ita gratia collata Adamo in statu innocentiæ, quæ habebat rationem originalis iustitiæ, & illa quæ nobis in statu nature lapsæ tribuitur distinctione modalis inter se differunt.

D Ex quo intelliges quid velit D. Thomas in 2. dist. 32. quæst. 1. art. 2. ad 2. dum docet iustitiam originalem non habuisse quod excluderet rebellionem carnis ad spiritum, & corruptionem ac passibilitatem à corpore, in quantum iustitia erat, seu ex ipsa essentia & specie gratiæ secundum se sumptæ: *Sed ratione cujusdam accidentis annexi: hujusmodi enim accidens annexum, fuit procul dubio prædictus modus informandi; quod*

E **T t t 2** idcirco

ideirco dictus est accidens talis iustitiæ, quia erat extra illius essentiam, & distinctus ab ea, sicut modus a re, non autem quia esset alia forma, entitate & specie diversa.

72. Intelliges etiam, quod sicut gratia statim innocentia, habebat peculiarem modum informandi subiectum, speciale dominium supra animam, quod non habet in statu naturæ lapsæ, ita etiam virtutes illius statûs, licet entitative & substantialiter essent ejusdem speciei cum nostris, habebant tamen quandam peculiarem modum dominandi appetitui, ita plene & efficaciter, ut nullus quantumvis levissimus in eo motus præter ordinem rationis insurgeret.

73. Objicies primò contra secundam conclusionem: D. Thomas 1. p. quæst. 100. art. 1. ad 2. dicit subiectionem supernaturalem rationis ad Deum, quæ erat per gratiam gratum facientem, fuisse radicem originalis iustitiæ, in cujus rectitudine factus est homo: Ergo cum nihil possit esse radix sui ipsius, originalis iustitia, juxta Divinum Thomam, erat habitus diversus à gratia sanctificante.

74. Respondeo D. Thomam non velle originalem iustitiam secundum se totam fuisse in hujusmodi subiectione radicatum; sed quia rectitudo iustitiæ originalis plura complectitur, scilicet subiectionem corporis ad animam, appetitûs sensitivi ad rationem, & rationis ad Deum, ipsum intendere, talem esse ordinem inter ista, ut subiectione mentis ad Deum sit radix ceterorum: quasi diceret, quod inter ea quæ complectitur iustitia originalis, primum, & radix aliorum, est subiectione mentis ad Deum, quæ est per gratiã, ut idem S. Doctor 1. p. quæst. 95. art. 1. his verbis declarat: *Erat rectitudo (in primo homine) secundum hoc quod ratio subdebatur Deo, rationi vero inferiores vires, & anima corpus: prima autem subiectione erat causa & secunda & tertia.*

75. Objicies secundo: Idem Angelicus Doctor in 2. dist. 20. qu. 2. art. 3. in corp. docet quod duplex iustitia primo homini fuit collata; una originalis, quæ erat secundum debitum ordinem corporis sub anima inferiorum virium sub potentia superiori, & superioris sub Deo; alia gratuita, quæ actus meritorios eliciebat: Sed hæc erat ipsa gratia sanctificans, quæ est radix seu principium meriti vitæ æternæ, in ipsa, ut fructus in semine, contenta, juxta illud Apostoli ad Roman. 6. *Gratia Dei vitæ æterna*: Ergo secundum D. Thomam iustitia originalis in Adamo erat habitus à gratia sanctificante diversus.

76. Respondeo, quod sicut licet gratia capitalis, & gratia habitualis in Christo, gratia habitualis & sacramentalis in nobis, non distinguantur realiter, sed sint unicus simplex habitus; vocantur tamen duæ gratiæ, ob diversos effectus quos præstant, vel diversa auxilia quæ connotant: ita similiter, et si iustitia originalis, & gratia sanctificans, in Adamo essent idem habitus secundum rem; quia tamen differebant secundum rationem, per ordinem ad diversos effectus quos connotabant, seu causabant, diversa sortiuntur nomina, & duplicis iustitiæ rationem & nomen obtinent: nam quatenus in Adamo hic habitus erat causa sanctitatis, & principium meriti vitæ æternæ, gratia sanctificans, & iustitia gratuita dicitur: pro ut verò erat radix triplicis subiectionis, nempe corporis ad animam, appetitûs inferioris ad superiorem, & superioris ad Deum, aliorumque donorum & privilegiorum, quæ Deus A-

Adamo in sua creatione, pro ipso & suis posteris contulerat, iustitia originalis appellatur.

Objicies tertio: Non potest idem habitus per se primò respicere naturam & personam. Secundum originalis per se primò respiciebat naturam, erat enim bona dispositio naturæ, ut a primo capite per generationem in omnes propaganda; gratia verò sanctificans per se primò respicit personam quam sanctificat, non verò naturam: Ergo sunt habitus omnino diversi.

Respondeo primò negando Majorem: nam hoc quod est respicere primariò naturam vel personam, non distinguit vel multiplicat habitus, cum hoc proveniat ex extrinseca ordinatione Dei, & non ex ipsorum habituum naturarum: de D. Thomas in 2. dist. 20. quæst. 2. art. 3. in corp. ibidemque ad Annibaldum, ostendit quomodo sic distinctio omnino accidentaria, quod aliquis habitus, v. g. scientia, conferatur ut donum naturæ, vel ut beneficium personale.

Respondeo secundò, datâ Majori, negando Minorem: nam in statu innocentie non minus gratia quam iustitia originalis respiciebant naturam primariò; sed quod utramque; Deus Adamo ut donum naturæ, pro ipso & omnibus posteris concesserat; sub conditione quod innocentia per se veraret: unde per generationem, & mediante semine ut instrumento, utramque simul cum natura ille transfudisset in posteros, ut colligitur ex S. Thoma qu. 4. de malo art. 1. ad 9. ubi ait, quod ex peccato primæ parentis destituta est caro eius illâ virtute, ut ex ea posset decidi semen, per quod originalis iustitia in alios propagaretur.

Nec obstat quod 1. p. qu. 100. a. 1. ad 2. id retrahere videatur: loquens enim de statu innocentie, ait quod tunc gratia non fuisset transfusa per vires seminis, sed fuisset collata homini statim cum haberet animam rationalem: sicut etiam statim cum corpus est dispositum, infunditur à Deo anima rationalis, quæ tamen non est ex traduce. Hæc, inquam, non obstat: his enim verbis (ut ibidem interpretatur Bannes) S. Doctor solum intendit docere, quod sicut anima rationalis dupliciter potest attingi per aliquam actionem; vel entitative & secundum substantiam, & hoc modo attingitur à solo Deo per creationem; vel quantum ad unionem cum corpore, & hoc modo attingitur etiam à generante, medio semine secundum suam naturalem virtutem, quæ generans medio illo, & disponit materiam, & producit ipsam actualem unionem: ita gratia sanctificans, vel iustitia originalis, poterat dupliciter attingi; vel ut perficiebat animam absolute & secundum se; & hoc modo solus Deus erat effectus: vel quatenus eam perficiebat formalissimè ut unitam corpori, ipsumque informantem; & hoc modo attingeretur à generante in statu innocentie, mediante semine, ratione vigoris ei à Deo superadditi in ordine ad eam propagandam: quia generans non utcumque uniret animam corpori, sed ut haberent ipsam iustitiam originalem, atque adeo proportionali modo quo communicaret proli animam, ratione unionis, communicaret etiam talem iustitiam.

Objicies quartò: Si iustitia originalis non esset habitus distinctus à gratia sanctificante, sequeretur Adamo per penitentiam, & nobis per baptismum restitui originalem iustitiam; cum Adamus per penitentiam recuperaverit gratiam quam per peccatum amiserat, eaque per sacramentum baptismi puero conferatur: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

Respondeo ex D. Thoma in 2. dist. 32. qu. 1. art. 1. Adamo per penitentiam, sicut & nobis per baptismum, restitui quidam iustitiam originalem, quantum ad suum primum & principaliorum effectum, qui est sanctificare animam, & subicere mentem Deo ut fini ultimo; non tamen propter eam absolute concedendum esse, quod per baptismum, vel penitentiam restituitur iustitia originalis: quia hoc nomen absolute prolatum denotat vel ipsam iustitiam adaequate sumptam, quatenus omnia dona & privilegia, quibus homo in statu innocentiae gaudebat, complectitur, vel saltem ipsam gratiam sanctificantem, prout formaliter est radix & origo illorum, & quatenus habet peculiarem illum modum informandi subiectum, & speciale illud dominium supra animam, quod supra exposuimus: illa autem sub hac ratione & formalitate, neque Adamo per penitentiam, neque nobis per baptismum restituitur, & multo minus per illa Sacramenta recipiuntur omnia illa dona & privilegia, quibus primi parentes in statu innocentiae gaudebant.

Objicies quinto: perfectiones illae, quibus iustitia originalis perficiebat corpus, subicendo illud animae; & appetitum sensitivum subordinando ipsi rationi, quamvis absolute essent supra naturam hominis, non tamen transcendebant totum ordinem naturalem, sed solum in tantum hunc ordinem hominem perficiebant, ut de dono integritatis disputatione tertia dicemus: Ergo illarum radix debebat esse ejusdem ordinis, atque adeo distincta a gratia sanctificante, quae omnino est ordinis supernaturalis.

Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam: nam sicut in Beatissimis dotibus corporis, quamvis entitativè naturales, & supernaturales solum quantum ad modum, non postulant pro radice in anima aliquem habitum naturalis ordinis, sed sufficienter eas inseruit gratia consummata patris, & visio beatifica, ut docent Theologi in tractatu de beatitudine: ita similiter gratia status innocentiae, licet esset entitativè supernaturalis, poterat esse radix & origo donorum integritatis, immortalitatis, & impassibilitatis ejusdem status, tamen illa essent naturalia quoad entitatem, & supernaturalia solum quantum ad modum: quamvis enim, quae sunt ordinis superioris, nequeant in re inferioris ordinis contineri, subindeque nec ab illis ullo modo produci; non tamen repugnat, quod ea, quae sunt ordinis inferioris, in re superioris ordinis, & per consequens effectus entitativè naturales in causis supernaturalibus eminenter concipiuntur: nam sicut causa aequivoca debet esse diversae speciei ac illius effectus, ita potest ad distinctum & superiorem ordinem pertinere.

DISPUTATIO II.

De paradiso terrestri.

Vsque adeo breviter & involute de paradiso terrestri scripsit Moyses, ut ejus vetera & propria sententiam assequi; huiusque mirabilis loci naturam & qualitates penitus nosse, visum sit omnibus difficillimum. Unde Ambrosius de paradiso scribens ingressum ita exorsus est: De paradiso adorandis sermone meo dicitur: *estum nobis videtur incutere, quid in eis sit paradisus, ubi sit, qualis sit, investigare & exponere.*

planare cupientibus. Attamen, quia illius cognitio ad ea, quae de felicitate status innocentiae diximus, perfecte intelligenda prorsus necessaria est, disputationem istam praecedenti subnectimus, in qua, quae de paradisi terrestri natura, situ, magnitudine & amoenitate à SS. Patribus, & Doctoribus Scholasticis communiter dici solent breviter colligemus. & quis, quantum, & qualis locus fuerit, in qua mundi parte conditus, & an adhuc perseveret in terra, eam, quam poterimus, perspicuitate exponemus.

ARTICULUS I.

An paradysus sit aliquis locus corporeus in aliqua determinata mundi parte conditus, & in qua?

§. I.

Referuntur sententiae, & prior, seu probabilior eligitur.

PHilo libro de opificio mundi, & Origenes in libris super Genesim, negant paradisum esse locum aliquem corporeum & terrestrem, & totam paradisi historiam à Moysè c. 2. Geneseos conscriptam, non literaliter, sed figuratè, & allegorice accipi debere contendunt: unde Origenes paradisum ponit non in terra, sed in tertio caelo, ad quod raptus est Paulus; per arbores paradisi virtutes Angelicas interpretatur; per flumina verò, aquas, quae supra firmamentum sunt. Item l. 4. ait: *Quis verò ita idiora invenatur, ut putet velut hominem quendam agricolam, Deum plantasse arbores in paradiso, &c.* Similia docere videtur Ambrosius in lib. quem de paradiso edidit, & epist. 42. quae est ad Sabinum, ubi recensitis aliorum Scriptorum varijs opinionibus, ut similis verò concludit, paradisum non fuisse locum terrestrem, sed quidpiam spirituale & intelligibile, quod ad mentem & spiritum Adamis oblectandum, & quodammodo in hac vita beandum, pertinebat. Augustinus etiam in l. de haeresibus c. 59. Seleucianos & Hermimianos refert negasse visibilem paradisum, & in eodem errore fuisse Franciscum Georgium refert Sixtus Senens. l. 3. Bibliot. annot. 106. Alij denique quos refert Hugo de S. Victore annot. in Genesim c. 2. docent paradisum, quem describit Moyses, non fuisse definitam aliquam regionem, aut certum quempiam terrae locum; sed nomine paradisi denotari universam terram, quae in primæva conditione ac statu suo ob eximiam bonitatem, amoenitatem, & fecunditatem erat tota quasi hortus quidam amoenissimus, & tanquam paradysus; quemadmodum Genesim. 13. Sodoma & Gomorra fuisse dicuntur quasi paradysus Dei. Pro declaratione veræ & Catholicæ sententiae, Dico primò, paradisum, quem describit Moyses, locum fuisse visibilem & corporeum, non verò purè intelligibilem & spiritualem.

Probatur primò: nam ut rectè discerit S. Th. 1. p. qu. 102. art. 1. quae de paradiso in Scriptura dicuntur, per modum narrationis historicae proponuntur: Sed in his, quae Scriptura sic tradit, est pro fundamento tenenda veritas historiae, alias nihil esset in Scriptura certum: Ergo ita est accipienda narratio Genesim de paradiso; non verò ad sensus purè mysticos & allegoricos pertrahenda. Unde Hieronymus Danielis 10. Philonem & Origenem pungit, & in illos allegoricos paradisi

paradisii Interpretes sic invehitur: *Contricescant eorum deliramenta, qui umbras & imagines in veritate sequentes, ipsam conantur evertere veritatem; ut paradisum, & flumina, & arbores puerit allegoria legibus se debere subtrere.*

3. Probatur secundo ex ipso textu Scripturæ sacre, & historia paradisi, quam scribit Moyses Genes. 2. plura enim, quæ in ea referuntur, non possunt ad sensum mysticum, & allegoricum trahi, sed necessarîo in sensu proprio & literali intelligi debent. In primis in hac proprietate sine dubio intelligenda sunt illa verba: *Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave: nam visus tibi propre pro sensu corporeo, & verbum vescendi, pro corporali manducatione accipitur; aliâ quod cap. 3. dicitur: vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, &c. non propriè, sed metaphoricè esset intelligendum, atque ita omnia, quæ de peccato primi parentis Ecclesia credit, falsa essent. Unde Epiphanius in Anchorato: *si non est (inquit) paradysus sensibilis, non est fons, non fons, non solia, non comedit Eva, &c. sed veritas jam sabulata est.* Deinde additur in eo loco fluvium fuisse ad irrigandum illum, eumque in quatuor flumina dividi, quorum duo, scilicet Tigris & Eufrates, adhuc suis nominibus cognoscuntur, ille in Assyria, iste in Armenia. Item Genes. 13. dicitur, quod universa regio Jordanis irrigabatur sicut paradisus Domini, & sicut Aegyptus: ex qua comparatione rectè colligit Augustinus quæst. 27. in Genes. quod sicut terra Jordanis propriè & sensibilibiter irrigabatur, ita etiam paradysus; alioquin non rectè fieret comparatio, præsertim quia æquè sit ad irrigationem terræ Aegypti & paradisi. Denique Adamus dicitur extra paradisum productus, ac in illo positus, ut operaretur, & custodiret illum, (id est ipsum coleret corporali & suavi exercitatione) & ex eo propter peccatum inobedientiæ à Deo ejectus, positusque in aditu ejus Cherubin, ut ipsum ab ejus ingressu prohiberet: & scalia similia, quæ paradisum fuisse locum corporeum & terrestrem haud dubiè demonstrant.*

4. Ratio etiam id suadet: Cum enim homo corporalis sit, & vitam immortalem, & suo modo felicem ac beatam in terris acturus esset, si in innocentia perseverasset; decentissimum fuit, divinæ providentiæ consentaneum, ut ipsum poneret in loco saluberrimo & jucundissimo, qui talitati esset proportionatus, & in quo omnia necessaria ad immortalitatem quandam corporis invenirentur: talia autem sunt, quæ Scriptura propriè intellecta de paradiso terrestri narrat: Ergo ille paradysus verè corporalis & terrestris fuit, non verò purè intelligibilis & spiritualis.

5. Favet etiam communis traditio Patrum Græcorum & Latinorum, qui id unanimi ferè consensu aperte profitentur: sed duos adducere sufficiet. Augustinum scilicet & Chrysostomum. Ille homil. 13. in Genes. sic ait: *Ideo Moyses describens paradisum, & nomen loci in quo erat, scilicet Edem, & plagam orientalem, quam spectabat, & nomina fluminum è paradiso egredientium, ferè nota omnibus, tam subtiliter & accuratè enarravit, ut non liceret nugari volentibus decipere simpliciores, dicendo nullum fuisse in terra paradisum, sed in celo, & alias fabulas, suaque somnia jactando. Nam si cum*

Moses tantam in describendo paradiso diligentiam posuerit, nihilominus tamen fuisse nonnulli, fabulantes non fuisse super terram paradisum, multaque aliâ à doctrina Moysi alienissima inducentes, & verba ejus aliorum, quam dicta sunt, detorqueutes: quid futurum fuisset, si non tam minutim, tam dilucide, & num tam enucleatè paradisum descripsisset? Ille verò lib. 13. de civit. cap. 21 hæc scribit: *Nonnulli totum illum paradisum, ubi primi homines fuerunt, ad intelligibilia referunt, arboresque illas & ligna fructifera, in virtutes vitæ, moresque convertunt, tanquam visibilia & corporalia illa non fuerint, sed intelligibilia significandorum causæ, eo modo dicta vel scripta sint. Quasi propterea non potuerit esse paradisus & corporalis quia potest etiam spiritualis intelligi: tanquam ideo non fuerint dæa mulieres Agar & Sarâ, & ex illis duo filij Abrahæ, unus de ancilla, alius de libera, quia duo testamenta in eis figurata dicit Apostolus. Nemo itaque prohibet intelligi paradisum vitam beatorum: quatuor virtutes, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, atque pietatem; & ligna ejus, omnes utiles disciplinas; & lignorum fructus, mores piorum; & lignum vitæ ipsam bonorum omnium matrem sapientiam; & lignum scientiæ boni & mali, transgressi mandari experientiam. Possunt hæc etiam in Ecclesia intelligi: ut melius accipiamus tanquam prophetica indicia præcedentia futurorum: paradisum scilicet ipsam Ecclesiam, sicut de illa legitur in Cantico Canticorum: quatuor autem paradisi flumina, quatuor Evangelia; ligna fructifera sanctos; fructus autem eorum, opera eorum: lignum vitæ, sanctum sanctorum, atque Christum: lignum scientiæ boni & mali, propriam voluntatis arbitrium. Hæc & si quæ alia communi dicta possunt de intelligendo spiritualiter paradiso, nomine prohibente dicantur, dum tamen & illius litteræ veritas fidelissima, rerum gestarum narratiõne commendatæ credatur. Quibus verbis Augustinus aperte declarat, rectè atque utiliter consistere, qui descriptionem paradisi primò secundum sensum historicum & literalem exponunt, deinde per sensum mysticum ad interiores, & sublimiores quosdam rerum spiritualium & celestium intelligentias applicant.*

Dices secundo, Nominè paradisi terrestri non totam terram floribus, plantis, arboribusque ornatam, sed locum particularem in regione orbis determinatam sitam; debere intelligi. Ita S. Thomas loco citato, & sancti Patres super his alligati, præsertim Augustinus lib. 8. de Genes. ad litt. cap. 7.

Probatur manifestè ex Scripturâ, quæ ait paradisum in Oriente plantatum: tota verò terra nedum ad Orientem, sed etiam ad Occid. Aquilonem, & meridiem satis diffusa jacet. Deinde subdit, Deum è loco, in quo Adamum condiderat, ipsum in paradisum transtulisse, & postea in penâ peccati è paradiso eiecisse, & ante paradisum Cherubin constituisse ad custodiendam viam ligni vitæ: Sed Deus non creavit Adamum extra hunc terrarum orbem, ut ex illo in hunc transvehereur, nec ipsum eiecit in alium mundum, cum in hac nostra terra habitasse constet; nec ante totum orbem Cherubin collocavit, ne primi parentes ex alio mundo in hunc irruerent: Ergo paradisus terrestri non est tota terra, sed aliquis locus particulis in regione orbis determinatus situs.

Dico tertio, paradisum terrestrem in Orientalibus partibus esse situm, non sub Equinoctiali, aut Zona torrida, sed sub Zona temperata: quæ

quæ autem regio illa sit, nihil certi definiri A
possit.

Prima pars hujus assertionis est omnino cer-
ta: Tam quia Genes. 2. in textu Hebraico, &
translatione Septuaginta Interpretum dicitur:
Plantavit Dominus Deus paradisum in Edem ad Ori-
entem: Tum etiam, quia ut discurret D. Tho-
mas 1. parte quaest. 102. art. 1. *Paradisus conve-*
nienter in parte Orientali dicitur situs, quia creden-
dam est, quod in nobilissimo loco totius terra sit con-
stitutus: cum autem Oriens sit dextra cæli, ut patet
per 1. libro Sophum in 2. de cælo, dextra autem sit nobi-
lissimam partem, conveniens fuit, ut in Orientali
parte paradisi terrenus insisteretur ad Deo. Unde
Idorus in lib. Echimol. dicit, quod Paradisus
est locus in Orienta partibus constitutus. Hinc Ex-
positores historici perhibent, quod omnia aroma-
ta sua viliissimi odoris circa loca maris orienta-
lia, seu Indiarum nascantur, utpote quæ paradi-
so terrestri sunt magis vicina. Alij verò obser-
vant cum S. Thoma 2. 2. quaest. 84. art. 3. ad
3. inde ortam fuisse consuetudinem orandi ad
Orientem: nimirum quia versus eam partem
paradisus terrestris, per quem spiritualis signi-
ficabatur, conditus fuit.

Secunda verò pars licet non sit ita certa, ac
precedens, est tamen valde probabilis: nam li-
cet sub Æquinoctiali & Zona torrida multa re-
perita sint temperata ac fertiles regiones, illa
tamen ex natura rei non sunt hujusmodi, sed ex
accidenti aliquo, ut ex opacitate ingentium ar-
borum, aut ex leni ventorum flatu, ardorem So-
lis temperant: Sed paradisum in loco omni-
um amenissimo, & ex natura rei temperatissi-
mo plantatum fuisse decet: Ergo nec sub Æqui-
noctiali, nec sub Zona torrida, sed sub Zona
temperata conditum esse verisimilius & proba-
bilis est.

Denique quod regio illa orientalis, in qua pa-
radisus plantatus est, certo designari nequeat, ex
eo patet, quod nullæ sint ad hoc indicandum nisi
levissima conjectura. In primis enim quod ali-
qui dicunt, Paradisum terrestrum in Mesopota-
mia fuisse conditum, eò quod juxta textum He-
braicum, & versionem Septuaginta, dicitur
plantatus in Edem ad Orientem, & Edem fuerit
regio Mesopotamiae, ut colligitur ex 4. Regum
13. frivolum est: quia hoc Edem Paradisi longè
diversum est ab Edem Mesopotamiae, cum E-
dem Paradisi cum quinque punctis, Edem verò
Mesopotamiae cum sex scribatur, ut lingua
Hebraice periti observant. Addo quod in ipso
Paradiso oriebatur fluvius, qui inde divideba-
tur in quatuor capita, quorum nomina sunt Eu-
phrates, Tigris, Phison, & Geon: At in Mesopota-
mia nullus ejusmodi fluvius oritur: fluunt
quidem per Mesopotamiam Euphrates & Ti-
gris, sed non ibi oriuntur, sed in Armenia fontes
suos habent: Phison verò & Geon, neque in E
Mesopotamia fontes habent, neque in ea ullo
modo reperuntur: nam ut infra ostendemus,
Phison & Geon sunt Nilus & Ganges, quorum
primus alluit Ægyptum, secundus verò transit
per Indiam. Ergo Paradisus terrestris in Mesopota-
mia non fuit conditus.

Nec magis firmum aut solidum est, quod alij
dicunt, nimirum Paradisum terrestrum propè re-
gionem Damascenam fuisse plantatum: quia (in-
quirit) constans Hebræorum & plurimum ex no-
stris traditio est, Adam esse formatum in agro
Damasceno ex *Adamah*, hoc est terra rubra, qua-

lis dicitur esse terra Syriae & Armenia: verifi-
mile autem est, Adam propè paradisum terre-
stem, in quem postea introductus est, fuisse con-
ditum. Non, inquam, hoc magis habet firmita-
tis: tum quia non est omnino certum, Adamum
formatum fuisse in agro Damasceno: ait enim S.
Anastasius Sinaita homil. 9. in Hexam. ignorari
locum, ubi Adam compactus fuit, tum etiam
quia esto quod Adam in agro Damasceno condi-
tus sit, non rectè inde colligitur, Damascenam
regionem proximam esse paradiso: cum tam fa-
cile Deo fuerit, Adamum ex remoto, quam ex
propinquo loco in paradisum transferre.

Demum valde incertum est quod alij asserunt, 12.
nempe paradisum terrestrum in Indocytia fuisse
positum, inter Indum & Gangem, prope Ace-
sinem fluvium, eo loco, quo Hieroti celebri a-
mini conjungitur: quia ibi plurimæ sunt ficus In-
dicæ, ex quarum folijs, quæ miræ sunt magnitu-
dinis, dicunt primos parentes fecisse sibi perizo-
mata, quæ Genes. 3. memorantur. Hanc enim
conjecturam levissimam esse, convincit, quod
ficus Indica per totam Indiam, etiam ultra Gan-
gem progerminat.

ARTICULUS II.

Præcipua objectiones solvantur.

Obijcies primò contra primam conclusio- 13.
nem: Quod dicitur Genes. 3. de ambulatione
Dei in paradiso post meridiem, non potest in
sensu proprio & literali intelligi, cum Deus in-
corporeus sit: Ergo nec alia, quæ de paradiso
Scriptura capite præcedenti refert, sed ea ne-
cessario ad sensum spiritualem & mysticum per-
trahi debent.

Respondeo primò negando Antecedens: Nam 14.
de ambulatio illa facta est per Angelum, Dei
personam representantem in corpore assum-
pto, ut docet D. Gregorius lib. 28. Moral. c. 3.

Respondeo secundò, dato Antecedente, ne-
gando Consequentiam: cum enim Deus sit in-
corporeus, nequit ejus deambulatio intelligi
corporaliter, quæ facta per ipsum, nullo assum-
to corpore, sine maximo absurdo & inconveni-
enti: At nullum absurdum & inconveniens se-
quitur, quod de paradiso corporali & visibili
intelligantur ea, quæ describit Moyses Genes.
2. & 3. ut ex infra dicendis patebit.

Obijcies secundò: Apostolus 1. ad Corinth. 12. 15.
scribit se raptum fuisse in tertium cælum, & con-
tinuò id ipsum repetens, dicit se raptum in para-
disum: igitur non in terra sed in tertio cælo est
paradisus, ut docuit Origenes supra relatus.

Respondeo non esse eundem paradisum in quo
Adam fuit positus à Deo, ac in penam peccati
ab eo expulsus, & in quem raptus fuit Paulus: ut
rectè docet commentarius S. Ambrosii ascriptus
in c. 6. prioris ad Corinth. Nam hoc nomen *Para-*
disus, æquivocum est, & tripliciter in Scriptura
usurpari solet, primò pro loco amenissimo, in
quo Adam ante peccatum fuerat positus: secundò
pro cælesti patria, in qua Sancti locentur, &
Dei visione perficiuntur: tertio pro ipsa clara
Dei visione, ubicunque sit, sive in cælo, sive in
lymbo inferni: unde Christus dixit latroni Lucæ
23. *Hodie mecum eris in paradiso*, id est in visione
Dei, quamvis eo die uterq; ad lymbum descen-
derit. Quando ergo Apostolus dicit se raptum
fuisse in paradisum, nomen paradisi in secundo,
vel tertio, non verò in prima acceptione usurpat.

Obijcies

18. Obijcies tertio contra secundam conclusionem: Genes. 2. dicitur, *Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradysum, qui inde dividitur in quatuor capita*: At hic fluvius non erat alius quam Oceanus, ut ait Damascenus lib. 2. fidei cap. 9. Ergo cum Oceanus non procedat ex aliquo terra loco determinato, sed totam terram alluat, tota terra floribus, plantis, arboribusque distincta & ornata erat paradysus terrestris, non verò locus aliquis particularis in parte orientali situs.
19. Confirmatur: Quatuor flumina, in qua dividitur dicitur fluvius, qui procedebat de paradiso, non in aliquo loco determinato, sed in diversis orbis partibus habent manifestas origines, ut patet de Euphrate, & Tigri, quæ in montibus Armenia majoris suos fontes & origines habent: Ergo paradysus non est aliquis locus determinatus, sed tota terra, ut floribus, plantis, & arboribus ornata.
20. Ad objectionem respondet D. Thomas in 2. dist. 17. quaest. 3. art. 1. ad 4. *quod primum principium illorum fluminum, sicut & cæterarum aquarum est Oceanus, sed principium proximum est fons ille qui in illa parte terra surgit*; sicque interpretatur auctoritatem Damasceni.
21. Ad confirmationem respondet ibidem ad 5. & 1. part. qu. 102. art. 1. ad 2. si aliqua ex illis quatuor fluminibus nunc habent distincta principia suæ originis hominibus nota, revera non esse illa prima capita, à quibus primam originem & generationem ducunt, sed prius oriri à fonte paradisi, & postea sub terris abscondi, & post longum cursum iterum in illis locis erumpere, ut in alijs fluminibus id sæpe contingit. Quæ responsio est etiam Augustini 8. de Genes. ad litt. c. 7. Moysis Barcephæ 1. de paradiso c. 2. r. Epiphanijs, Theodoret, Ruperti, & aliorum.
22. Obijcies quartò: frustrà paradysus in regione orbis determinata fuisset à Deo conditus: quippe qui nulli usui esset futurus; cum non ignoraret Deus hominem peccaturum, & ex eo loco proficiendum.
23. Respondeo, non frustrà conditum paradysum, quamvis Adam modico tempore in eo habitaturus esset, sed hoc non obstante fuisse conveniens ut à Deo conderetur. Primò quidem; quia licet non magno usui fuerit homini ad habitationem, fuit tamen ei maximæ utilitati ad intelligendum, quot quantisque bonis careret, ac esset privatus propter inobedientiam; & ut recordatio amillæ tam amoenæ ac beatæ habitationis ingenium in eo dolorem commoveret. Deinde voluit Deus, ut esset in terris aliquid corporeum & visibile, quod incomparabilem paradisi cælestis pulchritudinem adumbraret, & in quo tanquam in imagine ejus excellentiam intueremur; unde juxta Abulensem, Guilelmum Parisiensem, & alios, paradysus dicitur, *quasi parans Dei visum*. Tertio, Deus non trahat hominem ex præscientia futurorum, hoc est secundum ea, quæ aliquando facturus est, sed secundum præsentem ejus statum: quamvis igitur præsciret peccaturum hominem, tamen quia status innocentia, in quo eum creaverat, poscebat locum habitationis ejus esse singularis & eximia pulchritudinis, atque amenitatis, idcirco consentaneum fuit condere paradysum terrestrem, ut potè locum felicissimo illi hominis statui respondentem. Quarto si non frustrà datum fuit homini, ut posset non peccare, & ut originali justitiâ insignis esset, quam-

vis non ignoraret Deus hominem peccaturum, & morturum, ac dona illa eximia brevi amitturum; profecto nec frustra dici debet conditus paradysus terrestris, tamen à Adam modico tempore in eo habitaturus esset. Addunt alij nunc etiam usum esse aliquem paradisi, cum in eo Henoch & Elias habitare credantur, & habitaturi usque ad adventum Antichristi: sed de hoc infra art. 8.

ARTICULUS III.

Quem situm, seu altitudinem habeat paradysus terrestris?

Hæc quaestio plena est obscuritatis & difficultatis, scriptoribus inter se maxima opinionum varietate dissidentibus; quibusdam eximiam miram, seu verius dicam, incredibilia de paradisi situ seu altitudine asserentibus. Nam Strabus in Genesim, & Beda, ut communiter existimant, & refert D. Thomas infra qu. 102. art. 1. ad 1. docent paradysum usque ad lunarem circumferentiam pertingere: Damascenus lib. 2. de fide cap. 11. dicit illum esse omnem terram excellentiorem: Rupertus lib. 1. de Trinit. cap. 37. asserit eum fuisse cælo proximum. Basilius in libro de paradiso in editiori quodam situ illum collocat: ait enim, *locum hunc fuisse creaturæ omni antecellentem, pulchritudine admirabilis, in arduo positum; quibus tenebris obscurari præ altitudine non posset; omnium ortu siderum irradiatum, & undiq; lumine circumfusum; annuarum tempestatum jucundissimam temperie præditum; limpidissimæque aere circumfusum*. Demum Alchimus Avitus libro 1. carminum de initio mundi cap. 9. de paradisi situ ita cecinit:

*Ergo ubi transmissus mundi caput incipit Indis,
Quo perhibent terram confinia jungere calo,
Lucus inaccessa cunctis mortaliibus aere
Permanet.*

Ab hac opinione non multum recedere videtur Toftatus, qui in 2. cap. Genes. quaest. 9. & in 3. cap. ejusdem libri quaest. 107. affirmat, paradysum non pervenire quidem usque ad orbem Lunæ, sed excedere tamen oras & terminos hujus nostri aeris turbulenti aëque caliginosi, & esse supra regionem aëris; denique in tertia regione aëris esse locatum, celsioremque esse omnibus alijs terræ montibus, ad minus viginti cubitis.

Fundamentum horum Authorum triplex est. Primum, quia à paradiso exeunt quatuor flumina universam terram irrigantia: ad hoc autem necessarium est, locum paradisi esse altissimum. E Quam rationem attigit Moyses Barcephæ libro de paradiso cap. 9. his verbis: *Asserimus eam terram, in qua est paradysus, altitorem multo, sublimioremque existere hæc, quam nos colimus: id enim ita se habere, indicio sunt quatuor illa grandis flumina, quæ orta in paradisi terra, per hanc nostram ab illa diversam feruntur.*

Secundum, quia paradysus debuit esse locus saluberrimus, subindeque liber à ventis & vaporibus terræ: Ergo in altissimo loco debuit esse constitutus.

Tertium, quia verisimile est ita esse situm, ut à qua diavij ad illum pervenire non poterint, alioquin eum destruxissent: Sed aquæ diavij quindecim cubitis super omnes excellos montes terræ assenderunt, ut dicitur Genes. 7. Ergo oportet

oportuit paradisum excelliorem fuisse omnibus terra montibus, ad minus viginti cubitis.

Contra Pererius lib. 3. in Genes. disp. de paradiso qu. 2. existimat probabilius esse, illum in planitie aliqua situm esse: tum quia nimia altitudo non est sana, ob vicinitatem syderum, & elementum ignis: tum etiam, quia omnes planities ordinantur sunt fertiliores, & meliores ut plurimum habent fructus.

Inter has sententias extremè oppositas medianam sequendam esse existimo, & dicendum cum pluribus Doctõribus, paradisum neque ita esse demissum, ut in planitie aliqua constitutus sit; neque tum excelsum & elevatum, ut usque ad globum lunarem, vel supremam aeris regionem pertingat, ut altiores terra montes viginti cubitis excedat; sed ipsum in suprema hujus infimæ regionis aeris parte positum esse, & ferè ad secundam aeris regionem pertingere.

Prima pars hujus assertionis probatur contra Pererium rationibus pro prima sententia adductis: illæ enim ad minus convincunt paradisum terrestrem non in aliqua planitie, aut aliquo loco terræ infimo esse positum; alioquin nec liber esset à ventis & vaporibus terræ; nec quatuor flumina, quæ ex illo exeunt, commodè possent totam irrigare terram, & pertam varias orbis regiones discurrere.

Secunda verò pars ratione à Pererio insinuatâ fluadetur: nam locus adeo excelsus non esset salubris, nec habitacioni hominum accommodatus: est enim tertia regio aeris omnino inhabitabilis homini, ob nimiam siccitatem, ingentem ardorem, vehementem agitationem ac volubilitatem, ex vicinia elementi ignis, ex raptu & vertigine cœli, & ex multitudine corporum inflammatorum, ut sunt cometae, qui in ea regione generantur: nullus ibi stat ventus, nullus refrigerat imber aut ros, nulla fluminum, & fontium origo, nullus stirpium fetus, nullus herbarum viror, & nullus flos, nullusque fructus esse potest, denique aer supremae regionis est valde tenuis, siccus, & calidus, subindeque respiracioni hominis, & refrigeracioni cordis minimè conveniens. Unde D. Augustinus lib. 3. de Genesi ad litteram ca. 3. ait, in vertice olympi perhiberi aerem esse adeo tenuem, ut neque nubibus obumbretur, neque turbetur ventis, neque aliter sustinere queat, neque ipsos homines (si qui forte vel sacrificandi, vel inspicendorum syderum causa illuc ascenderint) crassioris aëris spiritum alere possit, eosque ferre secum solitos spongas plenas aquæ, unde fugant idem idem humorem ad refrigerandum cor; aliter enim, ob summam illius aeris tenuitatem & siccitatem vivere non possent.

Deinde, si tanta esset paradisi sublimitas, ut usque ad lunæ globum pertingeret, ab aliqua regione conspiceretur; atque vel nobis, vel antipodis nostris, aliquando Solis aut Lunæ conspectum eriperet, præsertim cum ad Orientem situs esse credatur.

Addunt aliqui, quod si adeo excelsus esset ac sublimis, ut esset facilis ascensus ejus, oporteret basim seu fundamentum illius occupare totam ferè terram, ut paulatim decrederet, & suavem ascensum præberet hominibus, ex aliis terræ partibus ad illum conscendentibus, si felicissimus innocentie status perseverasset, ut facile pariter consideranti proportionem necessariò servandam inter cacumen montis & extensionem radicem ejus. Unde SS. Patres supra adducti, dum

A ajunt Paradisum usque ad lunarem circulum pertingere, aut cœlo proximum esse, utuntur hyperbole, ut ex altitudine hyperbolica ejus excellentiam demonstrant; vel ut declarent in eo perpetuam aeris temperiem esse, & in hoc affimilari corporibus cœlestibus, quæ sunt absque contrarietate, ut ait S. Thomas 1. parte qu. 102. art. 1. ad 1. *Magis tamen (subdit S. Doctor) sit mentio de lunari globo, quam de aliis spheris: quia lunaris globus est terminus cœlestium corporum versus nos, & luna etiam est magis terra affinis inter omnia cœlestia corpora.*

Tertia denique conclusionis pars probata manet ex dictis: nam suprema hujus infimæ regionis aeris pars est convenientissimus locus habitacioni hominum, cum illa libera sit à perturbationibus, & nimia frigiditate & humiditate secundæ regionis, atque à nimio calore, qui ex reflexione radiorum Solis à terra ascendentiū solet provenire; neque ibi venti violenti sint, & locus ille melius recipere possit influentias Solis & stellarum: Ergo probabilius & verisimilius est paradisum terrestrem in ea fuisse positum.

Neque obstat quod ait Scriptura de quatuor fluminibus à paradiso exeuntibus, & rotam terram irrigantibus: nam fluvius per longa spatia descendens non petit necessariò magnam altitudinem scaturiginis, ut in multis fluminibus constat. Nilus enim per multa milliaria pergit viâ ferè planâ: similiter Danubius, licet cadat ex aliquo monte, si tamen ad radices illius oriretur, eodem plane modo pergeret postea per mediam ferè Europam, ac jam pergit. Ad illud verò quod subditur de aquis diluvij, quæ, teste Scripturâ, quindecim cubitis super omnes excelsos montes terræ ascenderunt, infra dicemus, cum discutiemus an paradisus terrestris adhuc extet, vel aquis diluvij destructus sit?

ARTICULUS IV.

Quanta magnitudinis fuerit Paradisus terrestris?

Hæc quæstio non minus obscura & difficilis est, ac præcedens, nec in ejus resolutione minori opinionum varietate Authores inter se dissident. Nam paradisum terrestrem fuisse locum amplissimum & vastissimum asserit Augustinus lib. 8. de Genesi ad litteram cap. 10. quod probat ex magno fluvio quo irrigabatur: quam etiam sententiam sic indefinitè defendit propter eandem rationem de flumine, Moyses Barcepha in libro de paradiso cap. 17. ubi ait: *Necessè est spatiosum admodum atque amplum fuisse paradisum: eius enim rei fidem facit ingens illud flumè quo rigabatur.* Abulensis autem Genes. 23. quæst. 98. dat illi circuitum duodecim circiter leucarum: Suarez verò lib. 3. de hominis creatione cap. 6. dicit hoc esse nimis parum, & ad minus æquare magnitudinem unius regni hæud parvi, quale est Gallia, vel Hispania. Certè in re tam ardua & obscura, & in tanta opinionum varietate, difficile est quidquam certi definire. Probabilius tamen existimo, paradisum non fuisse locum adeo patientem & spatiosum, aut quidam tradiderunt: Scriptura enim eum appellat hortum, & ait eum locatum fuisse in regione Heden, ad plagam ejus orientalem, atque in medio ejus fuisse lignum vitæ, & lignum scientiæ boni & mali: quæ omnia satis apertè declarant, ipsum non fuisse adeo spatiosum, ut unius magni regni, qualis est Gallia

lia vel Hispania, amplitudinem adaequaret. Sanè non video, cur viginti aut triginta leuca nõ sufficerent pro uno orto, & quare, quamvis magnus esset fluvius ille quo paradisi rigabatur, spatium tot leucarum ad ejus decursum nõ esset sufficiens: neque puro Augustinum, aut Mosè in Barcepham, majorem requirere longitudinem.

33. Dices primò: Si Adam non peccasset, omnes ejus posterii mansissent in paradiso terrestri: Sed illi in tam exiguo loco manere non potuissent: Ergo paradisi terrestri spatium viginti & triginta leucarum excedit, & ad minus unius magni regni, qualis est Gallia, vel Hispania, magnitudinem adaequat. Minor probatur. Cum primi homines post peccatum fere ad mille annos viverent, si non intercessisset peccatum, multò longiori tempore vixissent, subindeq; numerosissimam prolem edidissent: Ergo non potuissent simul in paradiso manere, nisi ille sit locus vastissimus & amplissimus, & spatium viginti aut triginta leucarum excedat.

34. Respondeo primò negando Majorem: Nam si status innocentiae perseverasset, non in solo Paradiso, sed in omni terra, sicut & modo, posterii Adæ habitassent. Unde Adamo & Eva cum iustitia originali creatis, *Benedixit illis Deus, & ait: Crescite & multiplicamini, & replete terram, Genes. 1.* Ubi de universa terra nuper à se creata, etiam extra Paradisum, loquitur Deus: ad replendam enim solam terram Paradisi non erat opus tantà multiplicatione, quantam benedictio illa significabat. Item Moyses ibidem narrat, dixisse Deum homini, ut domaretur cunctis animalibus, & subiceret sibi omnem terram: concessit quoque illi, cibi causà, omnes herbas, & omnes fructus arborum universae terrae: quae omnia satis aperte declarant, in statu innocentiae, non tantum in Paradiso, sed etiam extra ipsum habitaturos fuisse homines. Et sanè, cum non omnia in uno loco nascantur, si homines intra Paradisum tantummodo habitassent, nec scientiam rerum naturalium, quae perceptione sensuum, multiq; experimentis comparatim, consecuti fuissent, nec ex cognitione & contemplatione tantorum Dei operum, quae in variis mundi locis apparent, honestissimam voluptatem, quae est suavissimum mentis pabulum, capere potuissent. Adde quod universa terra foret inculta, sylvestris & indecora, si esset deserta, & hominibus vacua: cum hominis industria & cultura multum ei ad fertilitatem, amoenitatem, & decorem conferat; imò esset omnino otiosa & in vanum à Deo creata, quod repugnat Scripturae sacrae, dicenti Isaia 45. *Domine fecit terram, ipse plasset ejus non in vanum creavit eam, ut habitaretur formavit eam.*

Hac solutio probabilitate non caret, & juxta illam dicendum est, quod si Adam non peccasset, & felicissimus innocentiae status perseverasset, posterii ejus videntes Paradisum non posse cunctos capere, inde multi ad alias se contulissent terras, qui tamen sapienti edendi de fructu ligni vitae causà, ad Paradisum venissent, vel talem fructum ad se deferri curassent, vel certè secum ramum aut semen talis arboris detulissent, ut ipsum ubi degissent, fegerent, vel plantarent.

35. Secundo responderi potest, datà Majori, negando Minorem: cum enim in statu innocentiae homines contra Solis frigorisque injurias, domibus non indigissent, & in fructibus, herbisque sufficientem cibum habuissent, facile valde mul-

ti habitare potuissent in Paradiso terrestri, esse illi viginti aut triginta leucarum spatium non excederet; praefertim cum non omnes quotquot tunc erant nascituri, semper in eo mansissent, sed per generationes certis temporibus in caelum translati fuissent, ut docet Magister in 2. dist. 20.

Dices secundò: Si paradisi terrestri spatium viginti aut triginta leucarum non excedat, quomodo tam diversas terras irrigare possunt quatuor flumina ex illo manantia, & per quatuor mundi partes adeò inter se distitas discurrere?

Respondeo ad hoc non requiri ingens spatium: non enim Danubius & Rhenus vicinissimos habent fontes, & unus descendit per totam Hungariam, & Thraciam, seque post Constantinopolim exonerat; alter verò in Holandia à Ado paradisi terrestrem in ea altitudine esse positum, cominodè possunt inde in quatuor partes valde inter se distitas quatuor illa ingentia flumina egredi, ut articulo praecedenti annotavimus.

ARTICULUS V.

Paradisi terrestri amoenitas, & pulchritudo declaratur.

Paradisum terrestrem esse locum amenissimum & jucundissimum, Moyses aperte declarat, dum ipsum, *Paradisum voluptatis*, appellat, hoc est amenissimum & delicatissimum, & quali in ipsa voluptate & amenitate positum. Ubi Hebraei ipsum vocant *גן עדן*; *Gan Eden*, quod hortus deliciarum interpretatur; nam apud Hebraeos *גן* significat hortum, *עדן* vero delicias. Unde Leonius Parisiensis Presbyter libro 1. Julioriarum veteris testamenti, quas carmine descripsit, habet hos versus:

*Ante hominem factum, pisces, volucresque, serpses
Cum Deus equos creptam nuper ab undis,
Arboribus, viridique ornaret gramine terram,
Ipse voluptatis jam tunc oriente remoto,
Montibus in summis hortum plantavit amenum,
Inde Paradisus, hinc hortus deliciarum:
Et requies meruit, & vita beata videri.*

Mirè etiam SS. Patres ejus pulchritudinem & amoenitatem extollunt: Basilii enim oratione de Paradiso, his verbis eum describit: *Paradisus locus erat deliciosus omnifariam affluens, omnem creaturam sensibilem exuperans pulchritudinem; ob similitudinem loci in quo erat, nulla sui parte tenebrat obscuratens, sed ex orientium siderum splendore semper illustratus; in quo nulla erat inmodica ventorum vis, nulla tempestatum procella nullius hyemis horror, non nimia veru humiditas, non torrens aestus ardor, non molesta & noxia aut unguisicetas, sed temperata & pacifica omnium temporum inter se consonantium unio; ita ut quod in quaque anni tempestate optimum & jucundissimum est, in se haberet, veru amoenitatem, ubertatem aestatis autumni hilaritatem, hyemis orium & quietem: eius terra pinguis erat & mollis, omniumque bonorum & voluptatum fertilis; quam verissime dixisses fluere lacte & melle.*

Sicilia habet Damascenus lib. 2. de fide cap. 11. ubi sic discurret: *Quia verò Deus plasmatum erat, hominem ad suam imaginem & similitudinem, tanquam quandam regem & principem universa terra, & eorum quae in ea sunt, praefecit ei quendam veluti regiam, in qua diversans, beatam & amoenam partem felicem deduceret vitam. Et ipse est dominus Paradisi, Dei manibus in Eden plantatus, lactis & voluptatis omnis promptuarium: Eden enim voluptatis interpretatur. In oriente verò orientis*

terra excessus collocatus est optimâ temperie, & aere
 subtilissimo atque purissimo splendidus; plantis semper
 virtutibus insignis, odoris suavitate refertus, plenusque
 lumine, uniuersa sensibilis venustatis & pulchritudinis
 superexcellens intelligentiam; diuinus profecto lo-
 cus, ac dignus eius qui ad imaginem Dei creatus est in-
 celarus. Unde Marius Victor lib. 1. in Genesim:

*Illic quaque suis dives stat fructibus arbor,
 Pomaeque succidus pelluntur mitia Pomis.
 Quae secunda epulae, & miri plena vigoris,
 Membra animosque fovent, pascentque sapore &
 odore.*

*Sideres hic terra vibrat distincta colores,
 Semper flore novo frondens, fructuque recenti.
 Illic fragiles solvunt calamos, animata a vigore
 Manens ambrosii, spiranti cinnama odores:
 Omnia certatim hunc congesta putabis in hortum.
 Demum Alchimus A vitus, Paradisi terrestri
 amenitatem his versibus celebrat:*

*Illicver a siduum celi clementia seruat.
 Turbidus auster abest, semperque sub aere sudo
 Nubila diffugiunt, iugi cessura sereno.
 Nec poscit natura loci quos non habet imbres,
 Sed contenta suo dotantur germina rore.
 Sic cum desit hyems, nec torrida serpeat aestas:
 Fructibus autumnus, vel floribus occupat annum.*

Quibus verbis Paradisi terrestri amenita-
 tem & praestantiam quatuor potissimum in re-
 bus politam fuisse declarat: nempe in caelo &
 aere, in aquis, & ipse terra solo. In caelo sum-
 ma erat salubritas, & omni tempore suavissima
 quaedam aequabilitas, quae tantquam perpetuum
 quoddam ver causabat. In aere magna erat se-
 renitas & puritas, subindeque magna claritas:
 quia ut ait Beda, puritati aëris claritas lucis pro-
 portionatur. Aquarum igens erat copia irrigati-
 onum Paradisum: unde in magnis laudibus So-
 domae, antequam subverteretur, illud memora-
 tur in primis Genes. 13, quod tota terra irrigare-
 tur a Jordane fluvio, sicut Paradisus Domini. Terra
 etiam Paradisi optima erat & fertilissima ac
 sponte, sine labore & molestia hominis (non tam-
 en sine eius cultura) profertens quaecumque; om-
 nes sensus hominis suavissima possent jucundi-
 tate & voluptate complere: gustui enim sapi-
 dentissimas herbas & dulcissimos fructus suppedita-
 bat; odorati flores suavissimos, ac pretiosissi-
 ma aromata producebat; visum quoque varieta-
 tem colorum & figurarum venustate recreabat:
 unde Scriptura ait: *Produxit Dominus Deus de humo
 omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave:*
 quibus verbis significat quod in Paradiso erant
 ligna, non solum ob necessitatem cibi, sed etiam
 ad delectationem visus, ut scilicet delectaretur
 homo in videndo tam pulchram varietatem. In
 alijs etiam locis Scripturae, Paradisi pulchritudo
 ex varietate arborum, quae nunquam comani
 aut vitorem perdebat, mirum in modum com-
 mendatur: nam Ezechiel. 31. Spiritus Sanctus
 mirabilem Luciferi pulchritudinem describens,
 ait: *Cedrus non fuerunt altiores illo in Paradiso Dei, &
 altiores non adaequaverunt summitatem eius.* Et ite-
 rum: *Omne lignum paradisi non est a similitudine illi,
 neque pulchritudini eius.* Item in Paradiso terrestri
 auditus lenissimo spirantium aurarum sonitu, &
 dulci avium concentu demulcebatur; ut nullus
 esset sensus, qui sibi propria voluptate careret.
 Denique omnia tunc in veritate illi prima re-
 rum institutione & felicissimo statui innocentiae
 conveniebant, quae Poeta mendaciter adscribit
 aureae aetatis Saturni, per illam aliquantulum sub-

Tom. II.

A olfacientes, atque procul quasi in tenui caligine
 prospectantes illam feliciorum rerum condi-
 tionem, quae ante hominis lapsum florebat.
 Quod igitur de prima mundi aetate canit Ovi-
 dius, in mundi exordio & innocentiae statu ve-
 rum erat.

*Ver erat aeternum, placidique tepentibus auris
 Spirabant Zephyri: natos sine semine flores,
 Mox etiam fruges, tellus marata ferebat:
 Nec renovatus ager, gravidus carebat aristas.*

415

Potest etiam Paradisi amenitas & praestantia
 ex fine ob quem à Deo conditus est suaderi.
 Nam, ut supra ostendimus, Deus illum condidit,
 ut esset contentaneus locus felicitati & inno-
 centiae, & ut incomparabilem caelestis Paradisi
 pulchritudinem adumbraret in terris. Unde me-
 rito Damascenus loco supra relato dixit, Para-
 disum fuisse omnium laetitia & voluptatis promptuari-
 um, uniuersa sensibilis venustatis intelligentiam exce-
 dens. Atque, ut supra etiam ex Abulensi annota-
 vimus, Paradisus, quasi patens Dei visum, recte di-
 ctus est: ejus quippe habitatio erat veluti quae-
 dam caelestis gloriae praesentatio & praesentatio.
 Sicut enim Beati in caelo nullum habent à quo
 declinent malum, & omne habent quo perfu-
 antur bonum: ita primi parentes in Paradiso ter-
 restri omnium bonorum copia affluebant, absque
 ullius proisus mali experimento; ita ut nihil
 optare possent, quod ibi non esset, & nihil hor-
 rere aut timere, quod ibi esset, ut eleganter ex-
 pendit Augustinus 14. de civitate Dei cap. 10.
 his verbis: *Quid timere aut dolere poterant in tanto-
 rum tanta affluentia bonorum; ubi non aberat quid-
 quam quod bona voluntas non adipsiceretur, neque in-
 erat quod carnem vel animam hominis sollicitè vi-
 ventis offenderet, vel in aliquo molestarer?*

ARTICULUS VI.

De arbore vitae.

Eti in Paradiso omnia genera arborum fue-
 rint, tam earum quae ad oblectandum aspe-
 ctum, quam aliarum quae ad suavitatem cibi ho-
 minis pertinebant, ut art. precedenti declaravi-
 mus: Scriptura tamen specialiter meminit du-
 plicis arboris in medio paradisi plantatae, nimi-
 rum arboris vitae, & arboris scientiae boni & mali.
 Produxit (inquit) etiam Dominus Deus lignum vi-
 tae in medio paradisi, lignumque scientiae boni & mali.
 Unde Marius lib. 1 in Genesim:

*Hinc arbor vitae, celsis petit aera comas:
 Illinc diversus nocitura periticia fructus
 Notitiam rerum suspendit ab arbore legis.*

Prima, arbor vitae dicebatur, quia ejus fructus
 habebat virtutem conservandi vitam hominis,
 fortificando virtutem speciei contra debilita-
 tem proveniente ex admixtione extranei. Un-
 de Augustinus 14. de civit. cap. 26. *Cibus aderat
 homini ne esuriret, potus ne sitiret, & lignum vitae ne
 senectus eum dissolveret.* Et in libro de questioni-
 bus veteris & novi testamenti asserit, quod vitae
 arbor, medicine modo, corruptionem hominis prohibe-
 bat. Sed

Notandum est, quod in Hebraeo pro ligno vi-
 tae, ponitur lignum vitarum: primo quia homini
 vitam longissimam, & quae esset instar multa-
 rum vitarum, quas nunc homines agunt, tribue-
 bat: secundo, quia vitas omnes (vegetativam,
 sensitivam, & rationalem) in suo robore con-
 servabat, ut ibidem exponit Cajetanus: tertio
 quia non uni tantum Adamo, sed & omnibus
 ejus posteris, si innocentiae status perseverasset,

Vitu 2

vitam

vitam illam immortalem suppeditasset: denique quia dupliciter fovebat & sustinebat vitam hominis: in primis enim consumptum vi caloris humorem naturalem fructus illius arboris resarciebat, ac reficiebat; idque erat illi commune cum fructibus aliarum arborum Paradisi: deinde humorem naturalem immittunt ac deperditum redintegrabat, pari puritate & sinceritate eam quam prius habuerat etiam in ortu hominis; ipsum etiam calorem naturalem ita corroborabat, ut etiam si continuo agendo non nihil pateretur, beneficio tamen illius cibi ita confirmaretur, ut nunquam debilitatus flaccesceret, unde senectus nascitur, & plures qui senectutem committantur defectus naturales; & uterque iste effectus proprius erat illius arboris.

45. Disputant verò Theologi, an talis vis servandi hominem à corruptione fuerit e naturalis, vel supernaturalis? quibusdam cum Divo Bonaventura in 2. dist. 17. affirmantibus eam fuisse supernaturalem, & divinitus inditam ligno vitæ, ad eum modum quo Sacramentis novæ legis inest virtus causandi gratiam: alijs verò cum Hugone à S. Victore, annot. in 2. cap. Genesis, contendentes eam fuisse naturalem, & adinstar medicinæ, corruptionem hominum prohibuisse; quamvis inter naturales singularis & extraordinaria esset, atque naturæ miraculum existimari posset. Et hæc sententia multò videtur probabilior, & Scriptura conformior: Nam si virtus arboris vitæ fuisset supernaturalis, non adfuisset illi post peccatum hominis, nec peccatori homini profuisset: Atqui fuisse illam virtutem in arbore vitæ post peccatum hominis, aperte ostendit Divina Scriptura, narrans propterea Deum singulari custodia aditu Paradisi munivisse, & ante ipsum Cherubim cum flammeo gladio posuisse, ne homo ad Paradisum auderet intrare, & fructum arboris vitæ comedens, viveret in æternum: Ergo &c. Sicut igitur virtus sacramentorum, quia supernaturalis est, in eo qui cum peccato ea suscipit, effectus suos non operatur; ita si virtus arboris vitæ fuisset supernaturalis, nihil profecto peccatori homini profuisset, nec ad custodiendam arborem vitæ opus fuisset ullo præsidio, sed satis fuisset Deum non assistere illi arbori ad effectum illum operandum.

46. Addo quod D. Thomas 1. p. qu. 97. art. 4. sic ait: *Non poterat virtus ligni vitæ ad hoc se extendere, ut daret corpori virtutem durandi tempore infinito, sed usque ad determinatum tempus. Manifestum est enim quod quando aliqua virtus est major, tanto imprimis durabiliorem effectum; unde cum virtus ligni vitæ esset finita, semel sumptum præservabat à corruptione usque ad determinatum tempus, quo finito vel homo translatus fuisset ad spirituales vitam, vel indignus esset iterum sumere de ligno vitæ. At si virtus ligni vitæ esset supernaturalis, hæc argumentatio esset invalida: quis enim dubitet ipsum virtute supernaturali potuisse hominis vitam tempore infinito conservare? Ergo vis illa ligni vitæ naturalis erat.*

47. Nec obstat quod ait Augustinus lib. 8. de Genesi ad litt. cap. 4. *Erat ei (scilicet Adamo) in ligno cæteris alimentum, in isto sacramentum.* Nam virtus illa ligni vitæ dicitur in se continuisse sacramentum, non quia supernaturalis erat, & similis virtuti causandi gratiam, quæ inest sacramentis novæ legis, sed quia mysticè adumbrabat & figurabat Christi virtutem, ad gratiam & gloriam, seu vitam æternam conferendam.

ARTICULUS VII.

De arbore scientiæ boni & mali.

De arbore vitæ dictum est: proxime sequitur arbore scientiæ boni & mali; de qua primo quæri potest, in qua specie arborum fuerit? sed breviter respondeo, duas circa hoc esse Authorum sententias. Prima docet arborem illam fuisse ficum: quia primi parentes ex folijs ficinæ fecerunt sibi perizomata, quibus suam nuditatem contegerant, ut dicitur Genes. 3. Secunda asserit illam fuisse malum, propter id quod scriptum est in Canticis c. 8. *sub arbore malis suscitavit: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est gemitiva tua.*

Sed existimo huius magis curiosæ quam utilitatis quætionis resolutionem esse profusè impossibilem; cum Scriptura & SS. Patres de ea arbore nihil planè referant, & ex quo dignosci possint qua specie illa fuerit. Secunda tamen opinio magis videtur habere probabilitatem & apparentiam: Totus enim super cap. 1. 3. Genes. qu. 164. satis probabilis argumento ostendit talis arborem non fuisse ficum, scilicet vel eo ipso quod ex folijs ficus primi parentes sibi fecerunt perizomata, quibus suam tegebant nuditatem. Nam cum statim ut comederunt fructum vestris, fenserint & malum in quod incurrerant, & bonum quo fuerant privati, haud dubiè ingens illius arboris, ex qua tantum damnum perciperant, horror & odium eos invalit: tum illent igne, & jus folia contrestare, & sibi in usum velitis admodum, majus aliquid malum ex ea sibi metuentes. Adde quod Genes. 3. dicitur arborem illam fuisse *pulchram oculis, & visu delectabilem*; quod profecto in arborem ficus minime quadrat.

Deinde quæri solet, cur arbor illa, *arbor scientiæ boni & mali*, appellata sit? Cui etiam interrogationi breviter respondeo cum D. Augustino lib. 14. de civit. cap. 17. Magistro sent. in 2. dist. 17. & D. Thoma 1. p. quæst. 102. art. 1. ad 4. sic dictam esse illam arborem ab eventu, & ex eo quod esum illius consecutum est: accidit enim homini, ut tunc ex periculo cognosceret discrimen inter bonum quo ante peccatum fruebatur, & malum in quod peccando incurrit, ideoque scientiam haberet boni & mali, videlicet ut vocant Theologi, experimentalem. Nam licet antea speculative nosset Adam discrimen boni & mali, post peccatum tamen prædicte & per experientiam id magis cognovit: sicut medicus scientiâ medicinæ cognitam habet differentiam sanitatis & ægritudinis, eam tamen ipsè, amissa sanitate, & in morbum delapsus, novâ quadam ratione scilicet per experientiam, melius agnoscit. Quemadmodum igitur puteus quem foderunt servi Isaac, puteus *peris* seu *calumine*, appellatus, ex jurgio & contentione quæ fuit inter pastores Geraræ, & pastores Isaac, ut habetur Genes. 26. sic ab eventu arbor scientiæ boni & mali dicta est, quia post eius esum homo per experientiam pæna didicit quid interesset inter obedientiam bonum, & inobedientiam malum, ut ait S. Thomas loco citato. Idem eleganter expressit Basiliius Seplensis orat. 2. de Adam, his verbis: *Tantum in tabula, præceptum in arbore præscribens, latens intus discernendi scientiam exortavit; obedientiam in obedientia discrimen ad arborem ascribens: inde ut agnosceret boni & mali lignum dicitur. Nam ab eo quod ille perdoctus est, lignum nomen accepit; & huius disciplina, arboris est appellatio.*

Potest etiam dici cum Ruperto lib. de Trin. & operibus eius cap. 27. & Tostato super cap. 13. lib. Genf. qu. 154. & 155. nomen illud *scientia boni & mali* indicium fuisse ei arbori propter mendacia verba & fallacia promissa serpentis, qui primos parentes ad edendum ex ea pelle- xit & impulit, mendacissimis verbis ipsis promittens, quod forent sicut Dij scientes bonum, & malum. Ex quo intelliges, absurdam esse Josephi sententiam lib. 1. antiquit. aientis, ideo arborem illam, arborem scientia boni & mali, appellatam esse, quod ejus fructus, si ederetur ab homine, ejus ingenij acumen augetet, subindeque multam ad acquirendam scientiam conferret: nam si ita res se habuisset, primum illud factum Eva verum fuisse, quod tamen fuisse mendax & fallax, SS. Patres unanimiter docent.

ARTICULUS VIII.

De fonte paradisi, & quatuor ejus fluminibus.

Moyse Genf. 2. paradisi terrestrem describens, ait, quod in medio ejus erumpat magnus fons, qui in quatuor capita, seu in quatuor flumina dividebatur, quorum nomina erant Phison, Gehon, Tigris, & Euphrates.

De illo fonte paradisi dubium est, an intra paradisum dividatur in quatuor illa capita, seu flumina, vel extra paradisum?

Respondeo utrumque esse probabile; plures enim facis rationabiliter existimatur, quod statim in prima eruptione aquarum de fonte, ille in quatuor capita, seu flumina dividebatur ad irrigandum paradisum. Alij verò non improbabili- ter cum Bahilio & Iudoro sentiunt, quod primò fluvius aliquis fluens de fonte illo irrigat totum paradisum, & postea aqua ejus de loco paradisi descendentes, ad radices ejus magnos pariunt lacus totam paradisi terram ambientes, ut ex nulla parte paradisi adibilis sit; & quod ex illis lacubus emergunt quatuor flumina recensita, quae per varias orbis regiones discurrunt.

Potè de fonte illo paradisi scribit Rupertus libro 2. de Trin. & operibus ejus cap. 24. & 25. rem quam arbitrator Leffort fore mirabilem magis quam credibilem: *Aquarum natura* (inquit) *per se salta est, nec idonea potui, sicut in seipso ascendit mare: ascendens autem de abyssu, quae est maris unum aquarum, in illam quasi magni corporis terra mammam, id est paradisi fontem; quodammodo lactem assumit dulcedinem, & irrigat universa terra superficiem, ut juxta Psalmistam, potent omnes bestiae viva, & expectent onagri in feni sua: imò ut dulcesceret omnis terra ad nutriendam herbam virentem, lignumque pomiferum, quod iussa erat terra producere: atque hoc potissimum valet in terris orientali- bus, non solum panis & vini, sed etiam pretiosorum aromatum, metallorum, ac lapidum fertilissimis. Omnes igitur aquae potabiles & salubres, ubicunque hauriuntur, & undecunque apparant, de fonte paradisi per viculos meatus originem trahunt, & ex ejus dulcedine hoc habent, ut potabiles & salubres sint; & quemadmodum recur in corpore animalis fons est sanguinis, ut docent Physici, cunctis per corpus sparsis venis sanguinem disponens, atque hoc ministerio vitam animalis conservans: sic ille fons universam terram per viculos venas irrigans, vegetat, & in multos re- lantat fontes & flumina.*

De duobus ultimis fluminibus à Moyse recensitis, nulla est apud Authores controversia: constat enim illos habere originem in montibus Armeniae majoris; cursum pe. Meopotamiam, Assyriam, & Chaldaeam; exitum verò in sinum Persicum: & unum vocari Tigrim, quod velocissimè & rapidissimè currat instar tigridis, vel sagittae, quam Persae & Medi tigrim appellant, teste Curtio: alium verò dici Euphratem, à voce Hebraea פַּרְוּ Parah significante fructifica- re & fecundare, eò quod ad modum Nili exundans terras riget & fecundet. Unde Cicero 2. de natura Deorum: *Mesopotamiam* (inquit) *fertilem efficit Euphrates, in quam quot annos quasi novos agros invehit.* Et Lucanus lib. 3. de eodem fluvio eleganter ait:

sparsus in agros

Fertilis Euphrates, Pharia vice fungitur undae.

De duobus verò primis fluminibus, quae Moy- ses Phison & Gehon appellat, disputant Scripturae Interpretes, quænam illa sint; Cosmographi enim nullam eorum fecere mentionem, sed meminerunt tantum Tigris & Euphratis. Unde aliqui existimant Phison & Gehon non esse diversa flumina à Tigri & Euphrate, sed quasdam illorū eruptiones, seu alveos: magnis enim fluminibus saepe contingit in varios dispartiri alveos, quos vulgus ramos vel brachia appellat, ut patet in Danubio, Nilo, & Pado, seu Eridano. Ita Pererius in Genesim lib. 3. de paradiso.

Alij probabilius censent, hæc quatuor flumina esse prorsus inter se diversa, & fluvium, qui nominatur Phison, esse Gangem, Indiae flumen, illumque, qui dicitur Gehon, esse Nilum, qui transit per Ægyptum, & peragrat terram Æthiopiae, cui dominatur magnus Abissinorum Monarcha, quem vulgus Pretejoannem appellat. Sic docet Josephus lib. 1. Antiquit. cap. 2. Ambrosius lib. de paradiso cap. 3. Augustinus lib. 8. de Genes. ad lit. cap. 7. Hieronymus in libro tradit. Hebraic. & epistola 4. ad Rusticum monachum, Epiphanius in Ancorato, & in epistola ad Joannem Hierosolymit. & plures alij SS. Patres ac Scripturae Interpretes: idque insinua- re videtur Scriptura Jeremia 2. nam ubi vulgata editio habet: *Quid tibi vis in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam?* in septuaginta Interpretibus legitur, *ut bibas aquam Gehon.* Et S. Hieronymus in commentario hujus loci testatur, semper in communi editione fuisse Gehon. Neque repugnat vulgata editio cum editione Septuaginta; siquidem aquam Nili, qui à Septuaginta Interpretibus dicitur Gehon, verè turbidam esse testatur in eodem loco S. Hieronymus. Item Ecclesiastici 24. de viro sapiente dicitur: *Qui adimplet quasi Phison sapientiam, & sicut Tigris in diebus novorum: qui adimplet quasi Euphrates sensum, qui multiplicat quasi Jordanis in tempore messis; qui mittit disciplinam sicut lucem, & assistens quasi Gehon in die vindemiae.* Quo loco Rabanus, Jansenius, & alij Interpretes, per Phison Gangem; per Gehon, Nilum intelligi volunt: nam Ganges est flumen amplissimus, & hoc ipsum significat nomen Phison, dicitur enim à verbo Hebraeo פֶּשֶׁת Pash, quod est redundare, quia magis quam cætera flumina impleri solet; & ad hanc etymologiam alludit Ecclesiasticus dicens: *Qui adimplet quasi Phison sapientiam.* Nilus verò incrementum accipere incipit post solstitium æstivum, & in tempore vindemiae plenissimè esse solet; & ideo subditur loco citato: *Et sicut Gehon in die vindemiae.*

Præterea, ut recte notavit Jansenius, comparare volens Ecclesiasticus sapientiam Dei quinque celeberrimis fluminibus, descripsit ea flumina illo ordine, quem verè inter se habent: pri-

mus enim ab Oriente est Ganges, secundus Tigris, tertius Euphrates, quartus Jordanis, ultimus Nilus. Unde ipse ordo narrationis cogit, ut per Phison intelligamus Gangem, per Gehon Nilum; cum videamus primo loco nominari Phison, ultimo loco Gehon, neque ulla ratio esse possit, cur Jordanis prius nominatus sit, quam Gehon, nisi quia prior est quoad situm.

Denique si Phison & Gehon non essent diversa flumina à Tigri & Euphrate, sed eorum exundantia, vel eruptio, Moyses quatuor flumina, quæ oriuntur à paradiso, describens, debuisset prius recensere Tigrim & Euphratem, & postea Phison & Gehon, ut manifestum est: hoc autem non fecit, sed primo Phison & Gehon, deinde Tigrim & Euphratem nominavit. Ergo &c. Similiter si Phison & Gehon non essent flumina maxima & celeberrima, sed brachia tantum, seu rami Tigris & Euphratis, inepte omnino Ecclesiasticus summam divinæ sapientiæ affluentiam illis fluminibus comparasset, loco supra relato: Sed hoc non est dicendum. Ergo nec illud. Ad id quod Phison & Gehon dicuntur in Scriptura varias circuire regiones: At illa duo capita, quæ ex divisione Tigris & Euphratis nascuntur, brevissimo, rectissimoque tractu in mare Persicum demerguntur: Ergo idem quod prius.

ARTICULUS IX.

Num extet adhuc paradysus terrestris?

56. **N**egant Recentiores aliqui, existimantes Paradysum post Adæ casum paulatim aboleri cœpisse, ac tandem diluvio obrutum & dissipatum fuisse, funditusque perisisse. Primus hujus sententiæ assertor fuit Eugubinus, quem ex Scholasticis secuti sunt Elthius in 2. sent. dist. 17. §. 18. & Suarez tomo 2. in 3. p. disp. 5. sect. 1. licet lib. 3. de hominis creatione & statu innocentie cap. 6. oppositum doceat. Ex Interpretibus verò Scripturæ, Oleaster in 2. & 3. cap. Genes. Jansenius in concordia cap. 143. Maldonatus in cap. 27. Matth. Pererius lib. 3. in Genes. quæst. 5. Genebrardus lib. 1. Chronograph. & alij eandem sententiam tenent.

§. I.

Pars affirmativa, ut probabilior, eligitur.

57. **N**ihilominus par. distum adhuc extare, celebris & perantiqua sententia est, ingenti SS. Patrum, veterum & recentium Theologorum, nec non Scripturæ Interpretum agmine vallata, ut ostendit noster Malvenda in suo paradiso c. 82. & in Antichristo lib. 10. cap. 4. eamque etiam tam acriter defendit noster Sixtus Senensis lib. 5. Bibliothecæ annot. 36. ut dicat Eugubini opinionem, assertentis quod Henoch & Elias non sint in paradiso terrestris, à recte fidei regulâ exorbitare, Patribus contradicere, & divinæ Scripturæ esse adversam.

58. **S**ed quidquid sit de tam severa & sacri censura, existimo sententiam, quæ adhuc paradysum superesse docet, Scripturæ sacræ, SS. Patrum, & celebriorum Theologorum doctrinæ magis esse consonam, subindeque alteri preferendam.

Primum ostenditur, ex cap. 44. Ecclesiastici, ubi sic dicitur: *Henoch placuit Deo, & translatus est in paradysum, ut det gentibus penitentiam.* Quibus verbis Scripturæ aperte declarare videtur, Henoch asservari vivum in paradiso, ut extremo mundi & Antichristi tempore veniat, & o-

mnibus penitentiam prædicet, ut exponit Strabius, Lyranus & alij; subindeque adhuc extare paradysum terrestrum, & aquis diluvij non fuisse destructum.

Nec valet si dicas, in Græcis exemplaribus non haberi vocem illam, in paradysum, sed tantum legi: *Henoch placuit Deo, & translatus est exemplum patientiæ generationibus, vel arationibus.* Nam præterquam quod vulgata editio, in qua vox illa habetur, à Tridentino & à tota Ecclesia recepta & approbata fuit, Fœnas dentis allerit, non nullos Græcos codices eam habere: unde vulgatus Interpres eam adiecit, vel quia in Græcis codicibus suo tempore legit, vel quia divino instinctu hanc esse sententiam Anthoris, & communem Ecclesiæ sententiâ, vidit, ut jansenius loco citato annotavit.

Non obstat etiam, quod alij dicunt, nempe paradysum nomen esse æquivocum, & interdum à Scriptura significare hortum, vel locum quietis amenum & jucundum: unde etiam Henoch dicitur translatus in paradysum, non propterea cogimur intelligere possum in illo paradiso voluptatis, in quo fuit Adam, sed in loco alio terra secreto, qui propter delicias & amantem recte dicitur sit paradysus. Non valet, inquam, hæc responsio. Primum quia vox paradysus, quando in Scriptura generaliter hortum quietis & pomarium significat, semper ponitur cum quibusdam adjunctis, ut Cantic. 4. *Em sones tua paradysus malorum puniceorum*; ac cum solitarie & absolute ponitur, non indicat nisi illum paradysum per antonomasiam, quem Deus initio pro habitatione hominis innocentis in orientali terra plantavit, aut illum alium, cuius hic terrestris figuram & typum gerit, nempe celestem illum & divinum, qui est spirituum beatorum domicilium: unde cum de hoc secundo loco ille Ecclesiastici intelligi nequeat, necesse est illi accipi pro paradiso illo terrestris, in quo Adam fuit positus. Secundo vulgatus Interpres, ut supra dicebamus, vocem illam, in paradysum, addit propter cōmunem Christianorum traditionem, alterentium Henoch & Eliam vivere in paradiso: At certa Christianorum persuasio est, eos in illo met paradiso, à quo pulsus fuit Adam, vitam degere: Ergo de eodem paradiso prædictus Ecclesiastici locus intelligendus est. Unde

Tertio alij respondent, ex verbis illis Ecclesiastici haberi quidem, Henoch translatus fuisse in paradysum illum terrestrum, à quo Adam post peccatum depulsus est, ac non propterea inde sequi, vel paradysum illum nunc extare, vel Henoch & Eliam in eo commorari: nam cum Henoch sexcentis annis, ut ex Scriptura colligitur, ante diluvium translatus fuerit in paradysum, potuit quidem toto illo tempore sexcentorum annorum in paradiso versari, sed paradiso per diluvium everso non jam ibi mansit, sed in alium locum translatus est.

Sed contra primum: Non est verisimile Henoch per varia tempora mutasse loca, & primo in paradysum terrestrum, deinde in alium locum deportatum esse. Secundò, si tempore, quo Stracides scribebat, Henoch non erat in paradiso, quid opus erat dicere, eum translatum in paradysum ad prædicandam gentibus penitentiam, non si ad prædicandam gentibus penitentiam, non inde, sed ex alio loco, ubi non degit, venturus est? verba enim Ecclesiastici id palam indicant, nempe Henoch positum esse in paradiso, ut in be-

quo tempore redeat in saeculum ad praedicandum gentibus poenitentiam, ut veteres Scripturae interpretes semper intellexerunt. Tertiò, ut supra arguebamus, vulgatus Interpres vocem illam in paradysum, addidit, propter communem Christianorum traditionem &c. Sed communis Christianorum traditio docet, Henoch in paradysum translatum, ibi cum Elia mansurum usque ad tempora Antichristi. Ergo &c. Denique, ut infra ostendemus, paradysus terrestris per diluivium destructus non est. Ergo hæc responsio falso, aut saltem dubio & incerto nititur fundamento.

§. II.

SS. Patrum & Theologorum testimonia.

Lura refert Malvenda loco citato cap. 83. SS. Patrum testimonia, ex quibus paradysum adhuc extare manifestè colligitur. In primis enim D. Irenæus lib. 5. adversus hæreses cap. 5. affirmat Apostolicam traditionem esse, Henoch & Eliam nunc manere in paradiso; idque se difficile asserit a presbyteris, qui fuerunt Apostolorum Discipuli. Idem docent Iulianus Martyr cap. 85. ad Orthodoxos, Anastasius epistolâ, quod *synodus sit recipienda*, Augustinus l. 1. de peccat. meritis & remissione c. 3. ubi ait, quod Henoch & Elias in paradiso de ligno vitæ parascuntur, sicut Adam ante peccatum, qui habebat de lignorum fructibus refectioem contra veteritatem. Item Hieronymus epist. 61. Henoch & Eliam *paradisi columnas* appellat. Denique S. Thomas 3. p. q. 49. art. 5. ad 2. ait: *Henoch raptus est in paradysum terrestris, ubi cum Elia simul creditur vivere usque ad adventum Antichristi.* Idem docent plures Scholastici, & Scripturæ interpretes, quos idem Malvenda ibidem recenset: unde Pezardentius in notis ad caput ceterum S. Irenæi dicit: *Huius sententia tot suffragantur Auctores, ut ea non discedere, mihi religio sit.*

Secundò plures ex SS. Patribus paradisi pulchritudinem & delicias ita describunt, ut eum adhuc extare, & de re præsentis id loqui manifestè ostendant, ut Tertullianus l. de iudicio Domini c. 8. Lactantius Firmianus, seu si quis alius est Auctor carminis de phœnice, Marius Victor l. 1. carminum in Genesin, Alcimus Avicus l. 1. de initio mundi, Ildorus l. 14. Etymol. c. 13. & Damascenus l. 2. fidei c. 11.

Tertiò alij docent, idcirco in Ecclesia hunc vigere morem, ut ad Orientem converti adoremus, quia in ea mundi parte situs est paradysus; ut Athanasius qu. 37. ad Antioch. Cyrillus Jerusalemitanus Catechesi mytagogicâ 1. Basiliius, Gregorius Nyssenus, & Severus, citati à Moyse Barcephala lib. de paradiso cap. 13.

Quartò alij Gangem, Nilum, Tigrim, & Euphratem, etiam hoc tempore ex fonte illo, qui paradysum irrigabat, & ex ipso paradiso profuere, occultique sub terram cuniculis in diversis mundi regionibus conspicuos fontes aperire dicuntur Augustinus lib. 8. de Genesi ad litteras cap. 2. in Genes. cap. 24. & 29. Moyse Barcephala lib. de paradiso cap. 21. & Theodoretus quæst. 29 in Genes.

Quintò alij asserunt, paradysum terrestrem quædam perpetuitate & incorruptione esse donatum. Ita Theophylus Antiochenus Episcopus qui tempore Marci Aurelij floruit, lib. 2. ad Antiochicum, ubi sic ait: *Paradysus æternitate donata, in medio cæli & terra consistit, quantum ad æternitatem & pulchritudinem atinet. Æternitate donatum dicit, quod tam diu ita curat sit,*

quæ tam diu mundus, ut rectè observat Malvenda. Similiter S. Athanasius qu. 48. ad Antiochicum quærit, *an corruptibilis dicendus sit paradysus, vel incorruptibilis?* Cui quæstioni sic respondet: *Neque corruptioni eum obnoxium dicimus in morem, nostrarum plantarum & fructuum, qui à putredine & vermibus arrodantur; neque tamen plane vicissim incorruptibilem secundum futurum sæculi incorruptibilitatem; sed respectu nostrorum fructuum & hortorum, omni corruptione est superior; ad futuram verò bonorum gloriam, quam oculus non vidit, nec auris audivit, inferior est, & creditur.*

Denique D. Augustinus l. 2. de peccato originali adversus Pelagium & Celestium c. 23. licet dicat non pertinere ad fidem, *qualis, vel ubi sit paradysus*, subiungit tamen: *Cum tamen esse illum fides Christiana non dubitet.* Similiter Moyse Barcephala lib. de paradiso cap. 13. ait *Basilium, & eius fratrem Gregorium Nyssenum, atque præter hos Dominum Severum, compluresque alios opinari, paradysum ad Orientalem terræ regionem extare.* Quibus in locis notanda sunt verba illa temporis præsentis, *esse, extare*, quæ paradysum adhuc subsistere aperte declarant.

SS. Patribus adungi possunt Doctores Scholastici, & Scripturæ interpretes, qui unanimi fere consensu in eandem sententiam conspirant, & paradysum adhuc existere asserunt. Eos lato calamo refert, & citat Malvenda loco citato, addens nullum Theologorum ante Petrum Lombardum, & nullum post ipsum, usque ad Eugubinum repertum esse, qui innuerit paradysum non extare, aut diluivio perijisse. Similia habet Ambrosius Catharinus in cap. 2. Genesim dicens: *An nunc maneat ille paradysus cum suo ornatu, non videtur trahendum esse in dubium, cum omnes Doctores, quos hæcenus legi, existimant eum adhuc manere, & ibi esse Henoch & Eliam.*

§. III.

Ratio fundamentalis nostræ sententiæ.

Ratio fundamentalis nostræ sententiæ potest sic breviter proponi. Si aliqua ratio urgeret ad dicendum, paradysum terrestrem non amplius extare, maximè quia esset destructus aquis diluivij: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Major est præcipuum, & fere unicum fundamentum adversæ sententiæ. Minor verò sic ostenditur: Scriptura & SS. Patres testantur Henoch non perijisse tempore diluivij, sed speciali Dei providentiâ ab aquis diluivij fuisse servatû. At convenientior hujus providentiæ & conservationis modus ex cogitari nequit, eo, qui asserit, speciali Dei miraculo effectum esse, ut aquæ diluivij paradysum non attigerint: Ergo paradysus terrestris aquis diluivij destructus non est. Major patet ex supra dictis: Minor verò suadet referendo absurdos & ineptos modos, quos excogitarunt Adversarij, ut Henoch à diluivij aquis præservarent. Pererius enim & Viegas aiunt ipsum fuisse sublatum in æris oras, aquis diluivij superiores, & suspensum in aère toto illo deluvionis integro anno permanisse. Alij dicunt eum inter medios diluivij vortices inter immanes aquarum moles servatum esse, uti Jonam in profundo maris, & ventris Ceti. Nonnulli addunt forsan in arcæ Noë angulo aliquo humanis oculis invisibilem delituisse, vel Angelum parvam arculam, ubi clausus servaretur, ipsi fecisse: Sed hæc sunt meræ divinationes & fomnia, risu magis, quàm refutatione digna. Ergo &c.

§. IV.

Præcipue objectiones solvuntur.

65. Objiciunt in primis Adversarij : Paradisus terrestris constabat arboribus, plantis, floribus, & alijs rebus naturâ suâ corruptibilibus & generabilibus; unde etiam homine non peccante, non duraturas semper easdem numero arbores & plantas; probabilissimum est, & videtur colligi ex sacro textu dicente: *Tulit Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum*: his enim verbis significare videtur, quod Adam in paradiso terrestris (licet sine molestia, imò cum recreatione) operari debeat, putâ inferere aliquas arbores, putare, plantare &c. sicque hortum illum amœnissimum sibi custodire & conservare: Ergo cum homo desit jam, qui hæc præstet, ne dicamus Angelos esse hortulanos, videtur dicendum, illas arbores senio tabuisse, & à fortiori flores, & herbas, quæ naturâ suâ minus durant; ac tandem sic paradisum penitus perijisse. Quod si propterea quis diceret, Henoch illuc translatum ex colere paradisum, adhuc magna restat difficultas; nam à peccato Adami ad translationem Henoch intercessere non genti octoginta septem anni: non est autem credibile arbores, herbas, plantas, floresq; paradisi terrestris tam diu potuisse durare.
66. Respondent aliqui, Deum providentiâ quâdam speciali & extraordinariâ miraculosè conservasse paradisum terrestrum usque ad translationem Henoch, qui modò unâ cum Elia hortum illum deliciarum excolit; unde (ut supra vidimus) S. Hieronymus eos *paradisi colonos* appellat. Ex istimo tamen, Cherubini paradisi custodis, aut alterius Angeli operâ potuisse Deum sine miraculo illum conservare usq; ad translationem Henoch; nam Angelus naturaliter habet virtutem, ut per motum localem possit putare arbores, easque inferere & plantare; quod facilius & convenientius judico, quam recurrere ad conservationem miraculosam earum arborum & plantarum; non sunt enim facile miracula confingenda. Nec majus inconveniens est asserere, aliquem Angelum fuisse paradisi hortulanum & cultorem, quàm ejus ariensem, seu januæ custodem.
67. Objiciunt secundo: Esto paradisus usque ad diluvium permanserit, & speciali Dei providentiâ, aut Angelorum ministerio, vel Henoch ipsum inhabitantis operâ & culturâ usque ad hoc tempus conservatus fuerit, postea tamen aquis diluvij penitus deletus est: illa enim Genes. 7. dicuntur cooperuisse omnes montes sub universo celo, atque adeo paradisum terrestrum, qui (ut supra ostendimus) celsitudine suâ non superabat, imò nec adæquabat altiores montes terræ: Ergo ille modò non extat.
68. Respondeo negando Antecedens, & ad illius probationem dicendum, hebraicam particulam *Col*, id est, *omnis*, non semper ita stricte sumi, ut non patiatur exceptionem, sed interdum hyperbolicè magnam partem universitatis significare: cujus varia exempla ex Scriptura collecta sunt à Petro Galatino l. 3. de arcanis Catholicæ veritatis c. 4. & ab Emanuele Sa in phrasibus Scripturæ: unde quando aquæ diluvij dicuntur operuisse omnes montes, intelligendum est, non de tota terra simpliciter, sed de terra tantum humano generi ad habitandum post Adæ lapsum concessa, adeoque non de paradiso, qui innocentie domicilium erat, Similis est lo-

cus in eodem c. 7. Genes. *Mortui sunt universi homines, remansit que solus Noe, & qui cum eo erat in arca*; est enim universalis propositio, *Mortui sunt universi homines*, non minus quàm ista, *Cooperiti sunt omnes montes*: At certum est illam propositionem, *Mortui sunt universi homines*, intelligendam esse de hominibus, qui vitam mortalem in communi hac terra debebant, non de omnibus omnino; siquidem Henoch mortuus non est, quamvis non esset in arca: Igitur eodem modo propositio ista, *Cooperiti sunt omnes montes*, intelligenda est de omnibus montibus terræ, ubi erant homines peccatores, & morti destinati, non verò de montibus, aut regione paradisi.

Ratio etiam id præstat: Nam Deus idcirco diluvium super terram induxit, ut homines propter peccata, & animantia (quia ijs abulsi fuerant) extingueret: At in paradiso nec homines, nec animalia erant, eratque locus impollutus, & propria felicitatis, ac innocentie sedes: Quod verò ibi Adam uno tantum pomo semel abulsi fuerit, propter hoc peccatum sat habuit Deus illum inde exturbare, ne locus, qui propriè iustorum erat, fieret deinde locus peccatorum.

Dices primò cum Pererio: Si paradisus interitus fuit aquis diluvij, frustra Noë arcam fabricasset, cum facile in paradiso cum sua familia, & animantibus tutus ab eluvione conservari potuisset.

Respondeo cum Malvenda citato, paradisum genuinum esse locum hominum innocentie & felicitatis in terris destinatum, nec ullo pacto convenisse Noë, ejusq; filijs, qui erant in peccato, & morti, aruminiq; obnoxij: par verò esse illic degere Henoch & Eliam, ut potè puros, æternitatis candidatos, miserijs vitæ exemptos, maximiq; mysterijs consecratos: donec in novissimo tempore in hunc mundum redeant, ut pugnent contra Antichristum, illumque, ut loquitur Tertullianus, *sanguine suo extinguant*.

Dices secundo: Sine ingenti miraculo fieri non potuisse, ut aquæ diluvij paradisum non obruerint, quia illæ altissimos montes quoniam cubitis supergressæ sunt, ut ait Scriptura: Sed non sunt facile confingenda miracula: Ergo paradisus aquis diluvij destructus est.

Respondeo miraculo quidem effectum fuisse, ne aquæ diluvij paradisum attrigerint, sed illud miraculum non fangi a nobis pro arbitrio, sed necessariò affirmari ob Scripturæ divinæ testimonium: Scriptura enim testatur Henoch non perijisse tempore diluvij, nec tamen fuisse in arca, unde cogimur miraculum aliquod ponere, quod illum à diluvio conservaret: convenientius autem miraculum fuit, prohiberi aquas, ne paradisum obruerent, quam Henoch in aère supra aquas, aut in terra in medijs aquis per annum integrum ad instar piscis conservari, ut arguebamus supra.

Addi potest cum Valentia disp. de paradiso puncto 4. quòd etsi daretur, aquis diluvij paradisum terrestrum cooperitum fuisse, eiq; penitus destructum & vastatum; illis tamen recedentibus, & Solis ardore exsiccatis, cum naturalis virtus plantarum, herbarum, & arborum, quibus erat confectus, in suis radicibus remanserit, facile potuit in pristinum statum redire, suamque primævam pulchritudinem, si non in gradu heroicis, saltem in aliquo, qui antiquâ pulchritudinem & amenitatè redoleret, recuperare. Certe tempore diluvij arbores multas mâlile integras, etiam

extra Paradisum, columba ostendit, quæ olivæ ramum virentibus æolus in nostro ad Noë portavit.

Obijetur ultimo: Si extaret adhuc Paradisus integer, ab aliquo fuisset inventus, cum universus orbis notus fuerit hominibus, & per omnes partes ejus aliqui discurrerint: Sed à nemine unquam inventi potuit: Ergo non extat.

Respondeo primò, idem argumentum fieri potuisse ante diluvium, præcellerunt enim mille quingenti anni, in quibus nullus hominum Paradisum invenit, quamvis non esset destructus: Idem ergo contingere potuit post diluvium.

Respondeo secundo, non esse ita notas omnes orbis regiones, ut objectio supponit: ante centum enim & quadraginta annos detecta primùm est America tota, de qua ante nihil sciebatur, quæ major est reliquis tribus partibus orbis simul sumptis. Narrat etiam Marcus à Serra 1. p. quæst. 102. art. 1. dub. 4. ad 3. quod in media ferme Hispania, ante paucos annos, in profundissimis vallibus, editissimarum rupium muro circumscriptis, novæ gentes, antea ignotæ, detectæ sunt, quas *Batuacas* vocant. Quid ergo mirum, quod tam longo tempore Paradisus terrestris hominibus manserit occultus? Sicut enim (inquit Augustinus lib. 3. de Genesi. ad litt. cap. 1.) occulto opere Dei factus est, ita peculiari curâ & providentiâ ipsius est occultatus. Addit D. Thomas 1. p. quæst. 102. art. 1. ad 3. quod locus ille selectus est à nostrâ habitatione, aliquibus impediens, vel montium, vel marium, vel alicuius æstuosæ regionis, quæ pertransiri non potest. Et hoc tertium membrum simpliciter approbat 2. 2. quæst. 164. art. 2. ad 1. dicens: *Ille locus præcipue videtur esse inaccessibilis, propter vehementiam æstus in locis intermediiis.* Ad hoc significatum putat per gladium flammeum, cuius fit mentio Genesi 3. nam quia ille calor causatur ex motu circulari Solis, qui per Angelum fit, ideo putat & gladium illum appellari versatilem, & custodiam Paradisi Cherubino tribui.

Ex quo intelliges, fabulosa & commentitia esse, quæ in quibusdam apocryphis libris leguntur de Macario quodam Romano, & aliis tribus Moachis, qui cum omni studio sese ad investigandum Paradisi locum dedissent, peragratis longinquis regionibus, tandem ad ipsius Paradisi aditum pervenerunt; ab ejus tamen introitu prohibiti sunt, nec illuc accedere ausi, horribili illâ Cherubini custodiâ perterriti. Similiter commentitium est, aut saltem valde dubium & incertum, quod aliqui dicunt, nimirum locum Paradisi esse cognitum, & prope eum habitare aliquos populos; neminem tamen in eum penetrare posse, eò quod ex altissimo Paradisi monte magnum illud flumen quo irrigatur, tanto sonitu & fragore precipitetur in subjacentem planticiem, ubi amplissimum quemdam facit lacum, ex quo quatuor illa à Moysè memorata flumina oriuntur, ut qui ejus paludis ripas acciderint homines, propter intolerabilem illum sonitum precipitantis fluvii, omnes ab infantia usque obiturdescant, non secus ac de habitantibus ad Catadupas Nili proditum est.

DISPUTATIO III.

De statu naturæ integræ.

Hucusque diximus de statu innocentie, nunc breviter agendum superest de statu naturæ integræ, qui licet in primis partibus cum statu innocentie conjunctus fuerit, ab eo tamen distinctus fuit, potuitque ab illo separari, ut patebit ex dicendis articulo sequenti.

ARTICULUS UNICUS.

Quid sit naturæ integræ status, & quomodo differat à statu innocentie?

Urandaus in 2. dist. 28. quæst. 1. existimat naturæ humanæ integritatem, seu statum naturæ integræ, nihil aliud dicere quam humanam naturam seu essentiam, cum omnibus facultatibus connaturaliter ex ea manantibus; puta corpus juxta magnitudinis, cum suis omnibus membris & organis, sanitate, ac viribus consentaneis; & animam cum suis omnibus facultatibus, tum organicis, nempe sensu, appetitu, & potentia motrice; tum inorganicis, nimirum intellectu & voluntate, cum carentia peccati quoad reatum peccati & culpæ: ex quo inferri non posse hominem in pura conditi natura, quin etiam in statu integræ naturæ creetur.

Sed hanc sententiam, & modum explicandi statum naturæ integræ communiter rejiciunt Theologi, asserentes hunc statum superaddere naturæ his donis instructæ, carentiam interioris dissidii & conflictus inter partem superiorem & inferiorem; subindeque pacem internam, seu perfectam subjectionem appetitus sensitivi sub rationali, quæ in eo consistit, ut appetitus sensitivus suâ operatione non præveniat imperium voluntatis, nec postquam operari cepit, prosequatur eâ repugnante, sed pro ejus nutu & arbitrio applicetur ad suos proprios actus, qui passionibus vulgò appellantur, quemadmodum facultas motrix ad motum progressivum. Unde Cajetanus 1. 2. qu. 109. art. 2. hujus secundi status ab aliis differentiam explicans, docet talem statum addere supra naturalia, vigorem rationis, seu superioris partis animæ, ad conservandum statum rationi in nullo distonum. Hunc autem vigorem dicit non esse naturæ simpliciter, quia non fluit ex natura; nec simpliciter gratiæ, quia ad nihil se extendit nisi ad bonum naturæ rationali proportionatum, scilicet vivere secundum rationem; sed esse quodammodo gratiæ, & quodammodo naturæ, pro quanto homo nunquam habet, nec habere potuit ex naturalibus hunc vigorem, sed ei advenit ex conjunctione ad justitiam originalem. Sicut enim cogitativa ex conjunctione ad intellectum melius operatur, quam intellectu absente; unde in homine (teste D. Thomâ 1. p. qu. 78. art. 4. in corp. & ad 5.) confert, componit, & dividit, ob assinitatem & propinquitatem ad rationem universalem, seu intellectum: ita naturæ rationalis, ex conjunctione ad donum justitiæ originalis, præditum vigorem habuit.

Integritas ergo naturæ in tali vigore, appetituum sensitivum rationi perfectè subjiciente, formaliter

maliter consistit: nam licet sine eo natura nostra habere possit omnia quæ connaturaliter exigit, atque adeo in aliquo sensu integra appellari, placuit tamen Theologis, significationem vocum liberè instituentibus, hanc perfectionem vocare *integritatem naturæ*. Et hujus impositionis hæc videtur esse ratio. Natura humana sine illo dono est quasi regnum in se divisum, affectibus nimirum partis inferioris ad diversa tendentibus; caro enim concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, ut ait Apostolus: unde perfectio quæ huic dissensionem seu divisionem naturæ humanæ medetur, & à qua pacem & concordiam recipit, eam quasi unire, perficere, & integrare censetur, ut convenienter in suis motibus & affectibus progredi possit; subindeque rectè unio seu integritas naturæ dicitur, & status qui per eam constituitur, *status naturæ integræ* non incongruè appellatur.

4. Ex quo patet, statum integræ naturæ diversum esse à statu naturæ puræ; quia includit omnia quæ ad naturam pertinent, & addit aliquid ei non debitum, nempe prædictum vigorem, appetitum sensitivum rationi perfecte subjicientem; ex quo fit quòd illi status sint inter se separabiles, & quòd homo in statu naturæ puræ sine dono integritatis creari potuerit, ut disputatione præcedenti fusè ostendimus. Unde Pius V. & Gregorius XIII. hanc Michaëlis Baij propositionem damnarunt: *Falsa est doctorum sententia, primum hominem potuisse à Deo creari, & institui sine justitia naturali*. Ubi per *justitiam naturalem*, donum integritatis aut originalis justitiæ, quo Adam in sui exordio dotatus fuit, intelligebat.

Liquet etiam ex dictis, statum naturæ integræ non includere essentialiter statum gratiæ sanctificantis: cum enim subjectio partis inferioris ad superiorem sit effectus formalis ordinis naturalis, à forma ejusdem ordinis provenire potest.

5. An verò idem status à statu innocentiae seu originalis justitiæ realiter distinguatur, dissensio & controversia est inter Theologos, aliis affirmantibus, aliis negantibus. Sed sententia affirmans videtur probabilior, & menti D. Thomæ conformior: Nam S. Doctor 1. 2. quæst. 109. art. 2. docet in statu naturæ integræ posse hominem per sua naturalia velle, & operari bonum suæ naturæ proportionatum, non autem bonum excedens: At si integritas naturæ & justitia originalis essent idem realiter, hoc non esset verum; nam cum justitia originalis sit donum superadditum naturæ, quod per illam, aut ex vi illius fit, non fit per naturalia, aut ex viribus naturæ; & cum probabilius sit, donum justitiæ originalis esse idem realiter cum gratia sanctificante, ut ex supra dictis patet, probabile etiam est, hominem justitiâ originali præditum, posse velle & operari bonum superexcedens: Ergo juxta D. Thomam integritas naturæ à justitiâ originali realiter distinguitur. Unde idem Doctor Angelicus 1. 2. q. 91. art. 6. in corp. sic ait: *Homo destituitur originali iustitiâ & vigore rationis*: particula autem copulativa & diversitatem significat, ut rectè observat Cajetan hic quæst. 109. art. 2.

6. Ratio etiam suffragatur: Nam status naturæ integræ, ut diximus, formaliter constituitur per vigorem, appetitum sensitivum rationi perfecte subjicientem: At status innocentiae hunc quidem vigorem includit, aut supponit, sed præter illum plura alia importat dona & privilegia, nempe immortalitatem, indolentiam, immuni-

tatem ab omni errore & deceptione, & alia quæ disputatione præcedenti exposuimus: Ergo status naturæ integræ distinguitur à statu innocentiae per modum inclusi ab includente. Unde quavis in primis parentibus natura humana donum integritatis ex conjunctione ad justitiam originalem habuerit, subindeque status naturæ integræ, & status innocentiae, nunquam separati fuerint, sunt tamen ab invicem separabiles: potest enim communicari homini donum integritatis, abique originali justitiâ, & aliis donis & privilegiis ei annexis.

Dices: D. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 2. & alii Theologi communiter, de status naturæ integræ & innocentiae tanquam de uno loquuntur: Ergo existimant illos non distingui inter se realiter, nec posse ab invicem separari.

Sed nego Consequentiam: non enim idèò de illis tanquam de uno loquuntur, quòd pure eos non distingui, sed quia inter se conjuncti sunt, & quia primi parentes non habuerunt donum integritatis, nisi ex conjunctione ad originalem justitiam: vel quia integritatem naturæ latius accipiunt, ita ut non modò extinctionem formæ, seu perfectam subjectionem appetitus inferioris ad rationem, sed etiam eam perfectionem quam primi parentes habuerunt ab originali justitiâ, & donis ac privilegiis eam concomitantibus, comprehendat.

C Hunc statum integræ naturæ supponunt communiter Theologi non solum esse possibilem (quod videtur per se notum, cum nullam involvat repugnantiam) sed etiam datum fuisse primis parentibus in sua creatione, quòd à posteriori colligitur ex eo quod Genes. 2. de illis dicitur, non vidisse se esse nudos, donec peccarent: id enim asseritur, non quòd nuditatem suam sensu visus non perciperent, sed quòd de illa non erubescerent, quia motus inordinatos nec non patiebantur: ut exponit Augustinus lib. 14. de civitate Dei cap. 17. his verbis: *Sicut scriptum est, nudi erant, & non confundebantur, non quia nuditas esset incognita, sed quia turpis nuditas nondum inerat; quia nondum membra illa præter arbitrium libido moverat; nondum ad inobedientiam hominis redarguendam, sua inobedientia quodammodo caro testimonium perhibebat*. Item Bernardus serm. 2. de Annuntiatione de primis parentibus ait: *Nonne contrariam legem invenerant in membris suis, quos de novo pudere coeperat nuditas? Tunc ego inquit, eò quòd nudus essem. Non sic miser, non sic patibere ante timebas, non quarebas solus, licet corpore nudus, sicut & modo, &c.*

DISPUTATIO IV.

De statu naturæ lapsæ.

Q Uæ de homine hæcenus diximus, pertinent vel ad declarandam humanam naturæ dignitatem & præstantiam, vel ad demonstrandam excellentiam & felicitatem ejus status, in quo Deus conditum à se hominem collocavit; hæc autem disputatio luculentum ac funestum, & velut tragicum continet tantæ felicitatis exitum, lapsum dico primorum hominum in peccatum, non ipsis tantum, aut uni vel multis gentibus calamitosum; sed cunctis hominibus quot sunt, quot erunt, quotquot adhuc

Dist.
art. 5.

E

fuerunt extiofum. Pauca verò de hoc statu in præsentem dicemus, quia exacta illius discussio spectat ad materiam de peccato originali, de quo epiusque effectibus fusi in Tractatu de peccatis disp. 7. diliteremus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quodnam fuerit primum Adæ peccatum à quo vitia & corrupta fuit hominis natura?

Com. in 2. dist. 21. quaest. 2. censet primum Adæ peccatum fuisse inordinatum uxoris amorem, non quidem concupiscentiam carnalis, quæ nondum excitata fuerat in membris eius, sed amicitia seu benevolentia conjugalitatis: eam enim summo amore diligebat, quod esset propter eximia corporis & animi ornamenta, summe amabilis; quod unica esset mulier in toto terrarum orbe; quod sua esset uxor, ex qua prolem susceperat, totumque genus hominum propagaturus esset; quod sibi a Deo in sociam esset data; denique quod sua esset ex carne, ossibusque formata. Itaque ne delicias suas Adam contritaret, parvipendit præceptum Dei, & de fructu ligni vitæ, quem ipsi Eva obtulerat, comedit. Cui sententia favere videtur Augustinus lib. 14. de civit. cap. 11. ubi ait: *Credendum est, illam vitam suæ femine, uni unum, hominem homini, conjugem conjugis, ad Dei legem transgredendam, non tanquam verum loquenti credidisse seductum, sed sibi necesse tradidisse paruisse.* Et lib. 11. Genesi 1. l. 1. cap. 4. 2. Notat inquit Adam Evam contristare, quam credidit posse sine suo solatio contabescere, si ab ipso amaretur animo, & omnino illa interire distulisset: non quidem carnis vitium concupiscentia, quam nudum in membris suis senserat, sed amicali quædam benevolentia, quæ plerumque fit ut offendatur Deo, ne homo ex amico fiat inimicus. Nihilominus

Dico primò, primum Adami peccatum fuisse superbiam.

Hæc assertio aperte ex Scriptura colligitur: dicitur enim Eccl. 10. *Intus in omni peccati superbia.* Et Tob. 4. *In ipsa (scilicet superbia) vitium sumptit omnis peritio.* Quæ verba de primo Adami peccato, à quo omnis nostra perditio & peccatum originem trahit, intelligunt D. Augustinus 14. de civit. cap. 13. D. Thomas 2. 2. quaest. 163. art. 1. & D. Gregorius libro 34. Moral. cap. 17. ubi hæc verba Job: *Ipsè est rex super omnes filios superbie,* explanans sic ait: *ut Leviathan iste, id est diabolus, in cunctis quæ superius dicta sunt, caderet, sola se superbia percussit. Neque enim per eos illos vitiorum ramos cresceret, nisi per hanc prius in radice putruisset; scriptum est enim, curatum omni peccati: superbia: per hanc enim ipse succubavit, per hanc se sequentem hominem stravit; eorum vero salutem nostræ immortalitatis imperit, quæ vitam suam beatitudinis extinxit.*

Eandem veritatem rectè declarat Angelicus Doctor loco citato, ex ordine tentationis, quæ Diabolus primos parentes invalit: nam ut habetur Genes. 3. primum motivum quod illis proposuit ad comedendum de ligno vitæ, fuit inordinata sui excellentia, nempe, *Eritis sicut Deus, &c.* quæ est proprium objectum superbiæ; scilicet enim callidissimus hostis, nihil à què effi-

cax ad illorum appetitum excitandum obijci posse, ac talem excellentiam; adeoque rectè deducitur, primos parentes hoc motivo fuisse primo elatos, & inde ad comedendum de ligno vitæ processisse, per quam comestionem ipse diabolus talem excellentiam assequendam promiserat. Idque perspicue declaravit Deus, cum ironice dixit Adamo: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum & malum: hand dubie ipsum arguens expetita ab eo affectataque divina similitudinis.* Unde Augustinus in explic. Pl. 68. tractans illa verba: *Quæ non rapuit tunc exolvebam, ait, primos parentes rapere voluisse divinitatem, & perdidisse felicitatem.* Idem docet Bernardus serm. 1. de adventu, his verbis: *Audistis fratres quid hac nocte lectum est in Esaiâ, dicente Domino: Principes tui infideles, vel ut alia translatio habet, inobedientes, socij surum: reverà enim Principes nostri, Adam & Eva, principia nostra propagnis, inobedientes & socij surum, qui quod filij Dei est, serpentis, in diabolij serpente consilio, subripere tentant.* Quod non ita accipiendum est, quasi voluerint mutare naturam, & ex hominibus Divi per essentiam fieri (alias in errorem & infidelitatem, priusquam in elationem & superbiam lapsi essent) sed quod optaverint fieri Divi per imitationem & similitudinem: idque duobus modis, ut docet D. Thomas loco citato art. 2. Primò quantum ad scientiam boni & mali, ut scilicet per virtutem propriæ naturæ determinarent sibi quid esset bonum, & quid esset malum ad agendum; & vel etiam ut per se ipsos præcognoscerent quid sibi boni vel mali esset eventurum. Secundò quantum ad potestatem operandi, ut scilicet propriæ naturæ operarentur ad beatitudinem consequendam. Unde August. lib. 11. de Genes. ad lit. cap. 30. dicit quod menti mulieris inerat amor propriæ potestatis, & quedam de se superba presumptio. Et in Enchir. cap. 45. ait quod per superbiam homo in sua potius esse quam Dei potestate dilexit.

Non deest etiam efficax ratio ad veritatem nostræ conclusionis suadendam. Ut enim disputatione præcedenti declaravimus, in statu innocentia omnia in homine fuisse perfecte coordinata, ita ut unumquodque firmiter sub suo superiori contineretur, nempe corpus sub anima, appetitus sensitivus sub ratione, & ratio inferior sub ratione superiori, quando ista sub Dei amore conservaretur; huiusmodi enim subjectio, & firmus ordo erat proprius effectus originalis iustitia, ex eoque fiebat ut appetitus sensitivus in nullum objectum propenderet, nisi ex imperio rationis, nec similiter ratio inferior in aliquid tenderet, nisi iusta à superiori; atque adeo in tali statu omnes animi motus, sive profecutionis, sive fugæ, ab ipsa ratione superiori inchoari debebant; unde primum Adæ peccatum debuit habere pro objecto tale bonum, ad quod talis ratio secundum se afficeretur: At ratio secundum se non afficitur ad bona sensibilia (hoc enim munus est appetitus sensitivi, vel ejusdem rationis, ut à tali appetitu sollicitata, & ad ipsum depressa) sed solum afficitur ad spiritualia, in quibus excellentia rationalis natura consistit: Ergo Adæ peccatum fuit circa aliquod objectum spirituale, fuitque; reverà inordinatus appetitus excellentia in scientia, seu similitudinis Dei, subindeque affectus superbiæ, quæ est amor inordinatus propriæ excellentia, illamque respicit ut proprium objectum. Unde

Non deest etiam efficax ratio ad veritatem nostræ conclusionis suadendam. Ut enim disputatione præcedenti declaravimus, in statu innocentia omnia in homine fuisse perfecte coordinata, ita ut unumquodque firmiter sub suo superiori contineretur, nempe corpus sub anima, appetitus sensitivus sub ratione, & ratio inferior sub ratione superiori, quando ista sub Dei amore conservaretur; huiusmodi enim subjectio, & firmus ordo erat proprius effectus originalis iustitia, ex eoque fiebat ut appetitus sensitivus in nullum objectum propenderet, nisi ex imperio rationis, nec similiter ratio inferior in aliquid tenderet, nisi iusta à superiori; atque adeo in tali statu omnes animi motus, sive profecutionis, sive fugæ, ab ipsa ratione superiori inchoari debebant; unde primum Adæ peccatum debuit habere pro objecto tale bonum, ad quod talis ratio secundum se afficeretur: At ratio secundum se non afficitur ad bona sensibilia (hoc enim munus est appetitus sensitivi, vel ejusdem rationis, ut à tali appetitu sollicitata, & ad ipsum depressa) sed solum afficitur ad spiritualia, in quibus excellentia rationalis natura consistit: Ergo Adæ peccatum fuit circa aliquod objectum spirituale, fuitque; reverà inordinatus appetitus excellentia in scientia, seu similitudinis Dei, subindeque affectus superbiæ, quæ est amor inordinatus propriæ excellentia, illamque respicit ut proprium objectum. Unde

Ad Augustini testimonia pro sententia Scoti adducta dicendum est, S. Doctorem iis locis vel le quidem amorem inordinatum erga uxorem fuisse priorem in Adamo, quam esset aperta eius inobedientia; non tamen intendere illum fuisse priorem superbiâ occultâ. Nam lib. 14. de civit. cap. 13. contrarium his verbis docet: *Spontaneus est autem iste defectus: quoniam si voluntas in amore superioris immutabilis boni, à quo illustrabatur ut videret, & accendebatur ut amaret, stabilis permaneret, non inde ad sibi placendum averteretur, nec ex hoc tenebre crearet & frigeret; ut vel illa verum crederet dixisse serpentem, vel ille Dei mandato, uxoris proponeret voluntatem.*

Dico secundò, Adami peccatum ultra superbiâ deformitatem, habuisse duplicem aliam malitiâ speciem, videlicet inobedientiâ & gulâ. Ita docet D. Gregorius homil. 10. in Evang. ubi numerans deformitates & peccata, per quæ à regione Paradisi discessimus, sic ait: *A regione erentem nostra, superbiendo, inobediendo, cibum veritum gustando, discessimus.* Favet etiam D. Thomas 1. 2. quæst. 82. art. 2. ad 1. ubi reddens rationem, cur peccatum originale, cum sit unum, aliquando in Scriptura pluraliter dicatur, ait illud vocari iniquitates & peccata in plurali, quia in peccato primi parentis, quod per originem traducitur, fuerunt plures deformitates, scilicet superbiâ, inobedientiâ, gulâ, &c. Idem habet quæst. 4. de malo artic. 8. ad 1.

Colligitur etiam ex Scriptura, quæ asserit Adamum peccasse non solum peccato superbiâ, sed etiam gulâ & inobedientiâ. Nam Genes. 3. dicitur: *Quia audisti vocem uxoris tue, & comedis ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo, &c.* Et ad Rom. 5. *Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, quod licet de inobedientia generaliter accepta, quæ in transgressione cuiuslibet peccati includitur, explicari possit, convenientius tamen de inobedientia propria & speciali intelligitur; quia sic accipiuntur verba Scripturæ in sensu omnino proprio, & nulla ratio nos cogit ab eo sensu recedere: unde ita hunc locum intellexit S. Thomas 2. 2. quæst. 163. art. 1. ad 1. licet alibi de inobedientia minus proprie & generaliter accepta ipsum exposuerit.*

Ratio etiam suffragatur: Adamus enim in primis propriam excellentiam ut finem & motivum primarium inordinate appetit, deinde voluit id quod sibi proponebatur ut medium ad talem excellentiam habendam, nimirum non subijci divino præcepto de non comedendo de ligno vitæ, & tandem tale præceptum de facto violavit, & de fructu prohibito comedit. Ratione primi ille actus fuit actus superbiâ, cuius obiectum est propria excellentia sine debita mensura; ratione secundi, fuit ibi malitia specialis inobedientiâ, hæc enim consistit in contemptu & violatione divini præcepti, ut expressè volita: ratione tertii, idem actus constitutus est in specie gulæ; quia cum præceptum esset de non comedendo, quilibet affectus tale præceptum violandi, fuit inordinatus appetitus cibi, in quo gula consistit.

An verò præter tres illas deformitates & malitiæ species, reperitur etiam infidelitatis malitia in Adami peccato, disputant Theologi, aliis partem affirmativam, aliis negativam tenentibus. Probabilius existimo, Adamum non perdidisse fidem, nec in errorem aut infide-

litatem lapsum esse: tum quia ita salvabitur, nunquam fidem defecisse in Ecclesia, ex quo defecisse dicitur: tum etiam, quia cum Deus decrevisset illum à peccato educere, & ad se per gratiam revocare, valde expediebat remanere in eo habitus fidei & spei, ut sic facilius ad præsentiam excitaretur, & ad implorandam divinam misericordiam, salutemque sperandam, induceretur; quod esset ei multo difficilius, & per principia intrinseca prorsus impossibile, si extincto penitus fidei lumine, omnino in tenebris remansisset.

Nec obstat quod plures ex SS. Patribus, quos refert Bellarminus lib. 3. de amissione gratiæ cap. 4. asserant Adamum per didisse fidem, aut in errorem esse lapsum: nam vel per fidem intelligunt fidelitatem, seu gratitudinem erga Deum, quæ est virtus moralis: vel si loquantur de fide quæ est virtus Theologica, solum intendunt, Adamum per peccatum amisisse fidem, ut erat viva & formata; sub hac enim ratione semper tum charitate amittitur. Quando verò dicunt ipsum in errorem fuisse lapsum, loquuntur de errore pratico in quem incidit quicumque mortaliter peccat, ut in Tractatu de peccatis ostendimus, non autem de speculativo, qui ad heresim vel infidelitatem pertinet: seu quod idem est, loquuntur de errore in particulari eligibili, non verò de errore circa eligibile in universali. Unde S. Thomas exponens verba illa Apostoli 1. ad Timoth. 2. lect. 3. *Adam non est seductus, mulier autem seducta in pravariatione fuit, sic autem ductio est duplex, scilicet in universali, & in particulari eligibili, quæ est ignorantia electionis; qui cum ergo peccat, seducitur ignorantia electionis in particulari eligibili: mulier autem seducta fuit ignorantia in universali, quando creditur quod serpens dixit; sed vir non creditur huc, sed deceptus fuit in particulari, scilicet quod gerendus esset mos uxori & cum ea comedere deberet, &c.*

Ex dictis facile haberi potest decisio illius quæstionis, quam aliqui hic movere solent, an scilicet peccatum Adæ fuerit omnium gravissimum? Dicendum enim est cum S. Thomas 2. 2. quæst. 163. art. 3: quod si spectetur species peccati, non fuit omnium gravissimum; gravissimum enim fuisse, si peccasset per blasphemiam, per infidelitatem, per contemptum, aut odium Dei. Si verò attendantur circumstantiæ, gravissimum fuit: in primis enim valde aggravatur ex circumstantia personæ, quæ gratia, sapientia, virtutibus, pluribusque aliis donis & privilegiis præcellerat: *Quid enim* (inquit Bernardus) *lucis decorem, quem misericordia custodiebat, docebat veritas, ut regeret iustitia, pax forebat? qui erat Paradisi accessus, terra dominus, cæli civis, domesticus Domini, consors, frater beatorum spirituum, & celestium coherens virtutum?* Nullam habebat ad malum proclivitatem, sed e contra acerrimam ad bonum propensionem, ita ut summâ facilitate quantaviliber tentationem propulsare, omneque peccatum vitare, nullo labore posset; unde tanto fuit major ejus in peccando iniquitas, quanto major erat in eo non peccandi facilitas, ut perbellè ait Augustinus lib. 14. de civit. cap. 15. Deinde locus Paradisi, quem Adamus scelere suo dehonora- stavit ac dedecoravit, detestabilis fuisse ejus peccatum ostendit: siquidem eo loci nulla erat peccandi occasio, nullumque male agendi instrumentum, quin imò plurima & acerrima ad

laudandum, colendum, & amandum Deum, eiusque iussis obtemperandum, incitamenta. Denique gravissimum fuit illud peccatum, si penitus damnata ex eo secuta, id est iacturam tot tantorumque bonorum, nunquam deinceps recuperandorum, & tot tantorumque malorum que peperit, necessitatem. Neque tale damnum in solum Adamum redundavit, sed suo casu & rursus omnes suos posteros, quotquot deinceps fuerunt, futurique sunt, in peccati & mortis exitum pertraxit. Unde Bernardus homil. 2. super Missus est, alloquens Adamum & Evam, sic ait: *Sicut omnium parentes, ita omnium fuistis peremptores; & quod infelicis est, prius peremptores quam parentes.*

Queres, qualis fuerit serpens, qui tentavit Evam in paradiso terrestri, eamque ad peccandum, & de ligno vetito comedendum, induxit?

Respondeo illum fuisse verum serpentem à Dæmone assumptum, per quem tanquam per organum suum formavit humanas voces. Ita enim docet Augustinus lib. 11. de civit. cap. 27. ubi de dæmone dicit: *In serpente locutus est, utens velut organo, movensque ejus naturam, eo modo quo se movere, & moveri illa potuit ad exprimendos verborum sonos. Colligitur etiam ex verbis illis Scripturæ Genes. 3. Sed & serpens erat callidior cunctis animalibus terræ, quos fecerat Dominus.* Hæc enim comparatio inepta foret, nisi de vero serpente sermo esset, ejusdemque generis cum cæteris animalibus terrestribus. Nam inter Dæmonem & bruta animantia non fieret apta comparatio. Unde non est audiendus Cajetanus, dum in Commentariis super Genesim docet, vocabulo serpentis, nec verum serpentem, nec ejus simulacrum & spectrum intelligi debere, sed solum Dæmonem, qui quod callidissimus sit, & hominibus nocendi cupidissimus, metaphorice serpens in Scriptura crebro appellatur. Nec illam tentationem & sermonem Dæmonis cum Eva, exterminum & sensibilem fuisse putat, sed interno cantum suum, suggestivum peractum. Hæc, inquam, sententia seu interpretatio abjicienda est, quia totam historiam Mosaicam fidem pervertit, faciens eam figuratam & metaphorica; quam ob causam in sexta Synodo generalidamatus est Origenes. Et sane, si quæ scribit Moyses de serpente, non historice, sed figuratè & allegoricè intelligenda sunt, cur non similiter quæ scriptæ de Paradiso terrestri, de arbore scientiæ boni & mali, de quatuor fluminibus, de formatione Adam ex limo terræ, & Evæ ex costa Adamis, non potuerunt figuris & allegoriis subverti? Unde sicut Epiphanius in Origenem, & alios qui Paradisum terrestrem, in sensu figurati & allegorico interpretantur, sic invehitur in Anchorato: *Si non est paradysus sensibilis, non est fons, non ficus, nec folia, non comedit Eva, &c. sed veritas fabulata est. Ita in præfenti contra Cajetanum licet arguere: Si serpens ille qui Evam decepit, non fuit verus serpens à Dæmone assumptus, sed solus Dæmon, qui metaphorice serpens dicitur, &c. Ergo nec fuit Paradysus sensibilis, nec fons, nec ficus, nec folia, non comedit Eva, &c. sed veritas fabulata est. Neque obest quod alibi in Scriptura Dæmon vocetur serpens & draco, citra assumptionem serpentis & draconis, ut opponit Cajetanus: alia est enim ratio simplicis narrationis historice, alia visionis imaginaria, & narrationis prophetice, quales sunt illa A-*

pocal. 12. & Isaia 27. quæ à Cajetano adducuntur. Præterquam quod in Scriptura sæpius Dæmon vocatur serpens, respectivè ad tentationem primorum parentum in corpore serpentis assumpto, unde serpentis nomen in potterum retinuit.

Fundamento etiam caret quod ait Rupertus lib. 3. in Genesim cap. 2. serpentem nullum in Paradiso fuisse, neque in loco illo voluptatis, felicitatis, & innocentie esse debuisse, quia contra pulchritudinem & decentiam seu munditiem illius loci hoc futurum fuisse existimat, sed Evam corpore & oculis vagam, dum incontinentet per Paradisum deambulare, prospectasse qualis extra Paradisum mundus haberetur, sicque occasionem præbuisse serpenti extra Paradisum existenti, ut sermonem cum ea misceret, eamque tentaret, ac deciperet. Caret, inquam, fundamento hæc sententia: nam Scriptura Genes. 2. versu 19. testatur, Deum cuncta animalia de humo producta, & universa volatilia, ad Adamum in Paradiso existentem adduxisse, illumque omnibus nomina sua imposuisse: Ergo & serpenti. Item ex Genesim 3. constat arborem illam cuius fructus à Deo prohibitus est, in medio Paradisi fuisse. Tentatio autem non longè ab eadem arbore facta est: nam in progressu tentationis vidit mulier lignum, quod esset bonum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile Genes. 3. At Paradisus quam plurimorum hominum habitationi destinatus, non erat tam angustus, ut è medio serpens extra fines illius existens posset ab Eva conspici vel audiri, ut patet ex his quæ de Paradiso terrestri magnitudine supra dicta sunt.

Queres secundo, cur Eva non cohorruiit aut obstupuit ad serpentis aspectum & loquelam? Respondeo, Evam ad conspectum serpentis non cohorruiisse, quia, ciebat id genus animalia nocere sibi non posse in statu innocentie, imò perfecte sibi subiecta esse. Addit Pererius lib. 6. in Genesim disput. 4. quæst. 2. serpentem illum formosum & gratum aspectu fuisse, qualis est serpens qui appellatur Scytale, qui tantà præfulget pellis varietate, nitore, ac venustate, ut admiratione sua aspicientes detineat, ut refert Solinus cap. 39. his verbis: *Scytale tantà præfulget tergi varietate, ut notarum gratiâ videntes retardet, & quoniam reptando prior est, quos assequi nequit, miraculo sui capiat stupentes.*

Difficilius potest reddi ratio, cur Eva non obstupuit audiens serpentem illum secum loquentem & disputantem? Non videtur enim probabile quod aliqui dicunt, propterea non obstupuisse Evam, quia ignorabat facultatem loquendi nulli animali naturaliter esse datam: absit dum enim videtur, Evam in Paradiso, & in perfecto illo statu innocentie, ignorasse quod in statu naturæ corruptæ cuilibet muliercula notum & perfectum est. Præterquam quod putare serpentem loqui posse, indignis est mentis error & deceptio: in statu vero innocentie, nullus potuit esse error vel deceptio, ut supra ostensum est: Non ergo existimandum est, Evam ante peccatum, in tanto fuisse errore, ut existimaret, serpentem & alia bruta animalia habuisse facultatem loquendi, sicut homines.

Nec dici potest cum Pererio, in Eva non fuisse falsam illam existimationem, seu positivam deceptionem, sed tantum puram nescientiam: nam

præterquam quod, ut paulò ante dicebamus, incredibile videtur Evam in statu innocentie ignorasse quod in statu naturæ corruptæ cuilibet mulierculæ perspectum est, videtur impossibile in illa actione separare deceptionem à nescientia, quia Eva audivit serpentem loquentem, & illi respondit tanquam personæ intelligentiæ. Ergo necessario putare debuit, illum quem audivat, & ad quem loquebatur, intelligentem esse: Ergo si cogitabat, illud solum esse animal quod loquebatur, non habuit tantum nescientiam, sed etiam iudicium erroneum circa naturam & proprietatem, seu capacitatem animalium.

16. Melius ergo responderetur, Evam non putasse solum esse serpentem, qui loqueretur secum, sed existimasse per serpentem, aliquem spiritum angelicum loqui: ideo autem non obstupuit, quia sciebat esse Angelos & spiritus incorporeos, quorum aliquis per serpentem sibi loqui poterat. Ex illa tamen forma, non bonum esse spiritum suspicari facile poterat, sed an bonus vel malus esset non dijudicavit, toto animo & aviditate tam magnificis ejus promissis intenta. Atque hanc sententiam indicasse videtur D. Thomas infra quæst. 94. art. 4. ad 2. Nam cum secundo loco hanc ex verbis Augustini posuisset objectionem, propterea Evam, auctore Magistro serpentiarum, non horruisse serpentem secum loquentem, quia officium loquendi accepisse eum à Deo putasset: solvens ipse postea eam objectionem, sic ait: *Ad secundum dicendum est, quòd mulier putavit serpentem accepisse loquendi officium, non per naturam, sed aliquà supernaturali operatione, quamvis non sit necessarium, auctoritatem Magistri sententiarum sequi in hac parte.*

17. Si verò quis quærat cur diabolus serpentis formam potius quam aliam quampiam assumpsit? Respondet Magister sententiarum lib. 2. dist. 21. *Ne fraus demonis nimis esset manifesta, in sua specie ille non venit, ne aperte cognitus, statim repelleretur. Ne nimis occulte eius fraus non facile caveri posset, non in alia forma venire permissus est, quam serpentis, que nimis detegende malitiæ admodum congruebat, ut per illud quòd foris erat, astutiam tentantis facile posset semina in advertere. Voluisset quidem demon in specie columbe venire; hoc nempe, ut animal innoxium & simplex, ad mulierem decipiendam congruentissimum diabolo fuisset instrumentum: sed non erat consentaneum & conveniens, ut per immundum & malignum spiritum redderetur homini columba invisæ & exosæ, in cuius postea specie Spiritus Sanctus hominibus erat appariturus.*

18. Addo, serpentem congruens astutia & malitia Dæmonis ad decipiendum hominem fuisse instrumentum: serpens enim occulte, callide, atque insidiosè hominem mordet, & morsu quidem lethali: idque facit non metu, non aliquo incommodo aut commodo suo ductus, sed naturali odio hominis, & propensissimæ ad ei nocendum naturæ instinctu. Quod significavit Scriptura Genes. 49. Jacob enim Patriarcha vaticinatus de tribu Dan dixit: *Fiat Dan coluber in via. Cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cabat ascensor eius retro.* Salomon quoque cap. 10. libri Ecclesiastes: *Si mordeat, inquit, serpens insipientio: nihil eo minus habet qui occultè detrahit.*

ARTICULUS II.

Quas privationes & defectus, aut vulnera, Adæ peccatum in naturam humanam induxerit?

Dico primò, naturam humanam, per Adæ peccatum, iustitiâ originali, gratiâ sanctificante, fide, spe, charitate, aliisque virtutibus & donis supernaturalibus fuisse spoliatam.

Probat brevitèr: Certum est de fide, Adæ nam per peccatum amisisse gratiam sanctificantem, subindeque virtutes & dona, quæ eam inseparabiliter comitantur: nam in Concilio Araucano can. 2. & Tridentino sess. 5. can. 2. decernitur anathema his, qui dixerint primum hominem per peccatum non amisisse sanctitatem & iustitiam, in qua conditus fuerat: Et leonius 3. contra hæreses cap. 37. ait: *quod sanctitatis solum, quam primus parens acceperat, amisit per inobedientiam: Chrysostomus etiam quæst. 16. in Genes. dicit quòd primus homo fuit Angelus restis in paradiso, gratiâ indutus, quâ spoliatus non diabolus: Sed Adæ non solum pro se, sed etiam pro omnibus suis posteris, gratiam & alia dona supernaturalia amisit; cum enim esset capax totius humani generis, prædicta dona à Deo acceperat, cum hoc pacto & conditione, quòd non peccaret, ea cum natura transfunderet in posterum; si verò peccaret, & de fructu vitæ comederet, illa non solum pro se, sed etiam pro omnibus suis posteris amitteret: Ergo natura humana per Adæ peccatum, gratiâ sanctificante, fide, spe, & charitate, aliisque virtutibus & donis supernaturalibus fuit privata.*

Dices, fidem & spem mansisse in Adæ post peccatum, ut articulo præcedenti diximus: Ergo per illud natura humana non contraxit illam virtutum privationem. Patet Consequentiâ: nam humana natura eidem & non aliis perfectionibus spoliata est, quas Adæ amisit & pro omnibus amisit.

Respondeo illas virtutes mansisse in Adæ, ut perfectiones personales ipsius, non autem naturæ dona transfundenda in posterum cum ipsâ natura: unde licet Adæ ob specialem indulgentiam ipsi ut personæ particulari factam, eas non amisit pro se, amisit tamen pro nobis: & ideo per Adæ peccatum contraximus debitum illis carenti, seu nascendi cum privatione illarum. Et hoc in sensu intelligendus est S. Prosper dum resp. 1. ad excepta Genuesium probat contra Semipelagianos fidem in posteris Adæ perisse, nec mixtæ dono Dei, & per gratiam Christi posse recuperari; quia Adæ perdidit fidem, & quicquid ille perdidit, posterius ejus in ipso perdidit: Quomodo enim (inquit) fides in Adæ perditæ, in quocumque filiorum eius inveniretur, nisi eam Spiritus Sanctus, qui omnia in omnibus operatur, infunderet? His enim verbis solum declarare intendit, quòd Adæ peccando amisit fidem pro nobis, & contraxit debitum carenti illâ, non quidem in propria persona, cum infidelitatis peccatum non commiserit, sed in omnibus suis posteris.

Ad majorem hujus assertionis intelligentiam adre-

advertendum est, quod licet peccatum primi parentis, omnes ejus posteros gratiâ sanctificationis, multitudine originali, & aliis donis supernaturalibus spoliaverit, non tamen eos privavit externo statu gratiæ, hoc est extrinsecâ in beatitudinem supernaturalem ordinatione, ac mediocriter ad eam obtinendam sufficientium præparatione: unde adhuc in natura lapsa retinet homo elevationem seu destinationem Dei ad finem & ordinem supernaturalem, quæ non esset in statu nature puræ; sed hæc, usque dum natura per gratiam sanetur, seu reparatur, non ponit in ea aliquid intrinsecum.

Dico secundò, naturam humanam per Adæ peccatum dono integritatis fuisse privatam.

Patec hæc assertio ex dictis in præcedenti: Adæ enim non solum gratiam sanctificantem & multiciam originalem, sed etiam donum integritatis cum tali pacto à Deo acceperat, ut si non peccaret, illud transunderet in posteros; si verò Dei præceptum de non comedendo de ligno vitæ transgrediretur, non pro se tantum, sed etiam pro omnibus suis posteris, illud amitteret.

Adde quod, cum homo repugnans divino præcepto, suam voluntatem deordinaverit, & à recto in Deum ut ultimum finem ordine distrahente, æquum fuit, ut in penam hujus inobedientie ac deordinationis, rectus ordo potentiam hominis perverteretur, adeoque corpus spiritui, & pars inferior superiori reluctaretur.

Vnde Augustinus: *Posteaquam præcepti facta est transgressio, confessi in gratiâ deserente divina, primi parentes de corporum suorum nuditate confusi sunt: proferunt enim motum inobedientis carnis suæ, tanquam recipiendam penam inobedientie suæ. Iam quippe anima libertate in perversum propriâ delectata, & Deo designata servire, pristino corporis servitio restituitur. Et quia superiorem dominum suo arbitrio deseruerat, inferiorem famulum ad suum arbitrium non tenebat; nec omnino habebat subditam carnem, sicut semper habere potuisset, si Deo subiecta ipsa mansisset.* Et lib. 14. cap. 17. tractans verba illa Genesis. *Aperti sunt oculi eorum, cumque cognovissent se nudos, hæc scribit: Patebant oculi eorum, sed adhuc non erant aperti, hoc est non attenti, ut cognoscerent quid eis vindicamento gratiæ præstaretur, quando membra eorum voluntati repugnare nesciebant. Quia gratiâ remota, ut panâ recipiendâ inobedientia plegeretur, exiit in motu corporis quadam impudens virtus, unde esset indecens nuditas, & fecit attentos, nuditate confusos. Aperti sunt, inquit, oculi ambo- rum, non ad videndum, nam & antea videbant, sed ad discernendum inter bonum quod amiserant, & malum in quod ceciderant.*

Simili discursu utitur S. Thomas opusc. 2. cap. 192. ubi sic ait: *Quia tam ordinata integritas causabatur ex subiectione humana voluntatis ad Deum, consequens fuit, ut subductâ humanâ voluntate à subiectione divina, deperiret illa perfecta subiectione inferiorum virium ad rationem, & corporis ad animam: unde consecutum est, ut homo sentiret in inferiori appetitu sensibilibus, concupiscentiâ, & irâ, & carnalium passionum inordinatos motus, non secundum ordinem rationis, sed magis ei repugnantes, & eam præregnantia carnis ad spiritum.*

Dices: Eva per inobedientiam lapsa, non fuit continuo privata dono integritatis: Ergo neque nos eo privamur in penam inobedientie

A primi parentis. Consequentia patet ex paritate rationis. Antecedens verò ex eo suadetur, quod toto tempore inter Evæ & Adami peccatum interlapso, illa nec inordinatos concupiscentiæ motus, nec agentium contrariorum alterationes senserit, alioquin suam culpam agnovisset, neque ad esum pomi vetiti Adamum induxisset.

Propter hoc argumentum, Abulensis, Cajetanus, & Catharinus, censuerunt per delicta personalia, quale fuit peccatum Evæ, fuisse quidem exclusam gratiam sanctificantem, cum donis eam consequentibus, non verò donum integritatis. Sed contra hanc solutionem & doctrinam militat discursus Divi Thomæ jam relatus: cum enim gratia sanctificans aliorum donorum, quibus homo in statu innocentie gaudebat, basis & origo existeret, & integritas nature causaretur ex subiectione humanæ mentis ad Deum, ista per peccatum destructâ, illa nullatenus stare potuit. Vnde melius respondetur negando Antecedens. Ad cujus probationem in primis dici potest, probabile esse quod Eva, priusquam Adamum sui criminis socium haberet, quosdam inordinatos appetitus inferioris motus passa & experta sit; quorum tamen causam non investigavit, nec ullum ex iis ruborem concepit, quia suam omnem cogitationem ad pomi esum marito suadendum convertit: unde licet comesto pomo, scientiam boni & mali, quam serpens ei promiserat, adeptam non sit, tamen ad hoc non advertit. Deinde dico, quod licet Eva, statim post peccatum, integritatis dono privata fuerit, non tamen oportuit ut statim sentiret inordinatos motus nature lapsæ; non enim homo semper illos sentit aut experitur, quia vel non semper eorum occasiones sese offerunt, vel his attendere non vacat.

Dico tertio: Primi parentes post inobedientiam, & omnes eorum posteri, dono immortalitatis & impassibilitatis, quo natura humana in statu innocentie gaudebat, privati sunt, & variis miseriis ac ærumnis, mortique facti obnoxii.

Patec ex Scriptura, Deus enim dixit Adæ Genes. 3: *Quia audisti vocem uxoris tuæ, & comidisti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes cunctis diebus vitæ, in sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec revertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es, & in pulverem reverteris.* Quæ verba expendens Augustinus lib. 13. de civit. cap. 15. ait: *Inter Christianos qui veraciter Catholicam fidem tenent, consolare, etiam ipsam corporis mortem non contigisse nobis lege nature, sed merito inflitam esse lege peccati; quia peccatum vindicans Deus dixit primo homini, in quo tunc omnes eramus: terra es, & in terram ibis.* Hinc Ilidorus in libro Etymol. notat quod mors à mordendo dicitur, quia cum primus parens fructum vetitum momordit, per morsum mortem incurrit. Observat etiam Origenes homil. 6. in Leviticum, Deum Adæ & uxori ejus, post transgressionem, tunicas pelliceas fecisse, idoneas scilicet vestiendis peccatoribus, ut quæ mortalitatis, cui propter peccatum fuerat homo subiectus, & fragilitatis, quæ ex carnis corruptela oritur, iudices ac testes essent.

Dico quartò: Homo per peccatum originale non solum donis illis gratuitis, quibus in statu inno-

innocentia erat ornatus, spoliatus est, sed etiam in potentius naturalibus vulneratus.

Colligitur ex Scriptura & SS. Patribus: dicitur enim Isaia 1. *Omne caput languidum, & omne cor marens, à planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas, vulnus, & livor, & plaga tumens.* Et Pl. 40. *Sana animam meam, quia peccavi tibi.* Ubi Augustinus: *Quid sanatur (inquit) si nihil est vulneratum, nihil sauciatum, nihil debilitatum, atque vitiatum?* Item Bernardus in eundem sensum præclare ait: *Cecidimus omnes in Adam simul in lutum, & super acervum lapidum: unde & conquinati sumus originali culpa, sed & colli, & contracti, & in omnibus viribus graviter vulnerati.*

29. Ad id etiam alludit Christus Luca 10. in parabola hominis descendens ab Jerusalem in Jerico, de quo ait incidisse in latrones, qui exspoliaverunt eum, & plagis impolitibus abierunt, semivivum relicto. Nam SS. Patres hanc parabolam exponentes, observant quod in ea describuntur sex mala, in quæ homo per peccatum originale incidit. In primis enim illud hominem à Paradiso expulit: unde dicitur, *homo quidam, scilicet Adam, vel genus humanum, descendebat, nimirum per culpam; vel quia ascenderat per superbiam, descendebat per poenam & miseriam: ab Ierusalem, quæ interpretatur visio pacis, nam antequam peccaret, erat in visione pacis, hoc est in Paradiso terrestri, ubi quicquid videbat, erat pax & lætitia, ut ait Augustinus. Descendebat ergo à visione triplicis pacis, scilicet à Deo per obedientiam, à seipso per innocentiam, à toto mundo per prædeterminationem.* Unde Gregorius 4. Dialog. cap. 1. *Postquam, inquit, de Paradisi gaudii, culpâ exigente, expulsus est primus humani generis parens, in huius cecitatis atque exilij quam patimur venit arumnam: quia peccando extra semetipsum se suis, iam illa celestis patriæ gaudia, quæ prius contemplantur, videri non potuit.* In Paradiso quippe assueverat homo verbis Dei perfrui, & beatorum Angelorum spiritibus, cordis munditiâ & celsitudine visionis interesse. Sed postquam huc cecidit, ab illo quo implebatur mentis lumine recessit.

Secundo peccatum originale non solum expulit hominem à Paradiso, sed etiam illum in miseras & defectus huius mortalitatis detruisit: unde dicitur, quod descendit ab Ierusalem in Jerico: nam Jerico luna interpretatur, & defectum nostræ mortalitatis significat; quia sicut singulis mensibus Luna de crescens deficit, ita & vita nostra mortalitatis singulis momentis deficiens, quotidie evanescit.

Tertio peccatum subiecit hominem diabolica potestati; quod significatur per verba sequentia: *Et incidit in latrones:* ut enim dicit Ambrosius, hanc parabolam exponens: *Qui sunt isti latrones, nisi Angeli mortis & tenebrarum, in quos homo non incidisset, nisi eis, mandati celestis devius, se fecisset obnoxium?*

Quarto idem peccatum hominem spoliavit donis gratuitis: quare additur, *qui spoliaverunt eum, indumentis scilicet gratiæ, integritatis, & justitiæ originalis, ut explicat idem Ambrosius.* Unde Genes. 3. dicitur quod Adam & Eva post peccatum cognoverunt se esse nudos; & Chrysostomus quest. 16. in Genes. ait: *Primus homo fuit Angelus terrestris in Paradiso, gratiâ indutus, quâ spoliavit eum diabolus.* Demum Laurentius Justinianus serm. de S. Joanne Evangelista, ait quod Adam unius peccati consensu, immensus anima & cor-

poru, spirituales amisit divitias: innocentiæ quippe candorem, immortalitatis stolam, carnis incorruptibilitatem, animæ puritatem, contemplationis dulcedinem, spiritus libertatem, regnum clarorum, Angelorum contubernium, amicitiam Dei perdidit.

Quinto, peccatum vulneravit hominem in naturalibus; quare additur, *Et plagis impolitibus abierunt:* Peccata enim (inquit Beda) dicuntur plagæ, quia huius naturæ humanæ integritas violatur.

Denique idem homo dicitur semivivus relicto, vel quia anima immortalis est, corpus vero mortale, ita ut medietas hominis morti succumbat: vel quia, ut alii interpretantur, libertas arbitrij per peccatum originale imminuta, quidem est, sed non totaliter extincta.

Potest etiam suaderi conclusio ratione quam habet D. Thomas 1. 2. quest. 87. art. 3. Sicut in corpore humano vulnus dicitur, quando inter partes continentis & unitas sit aliquo ruptio vel divisio; ita in anima merito appellatur vulnus ruptio illa vel divisio, quæ per peccatum in eius potentibus facta fuit, dum ab ordine rationis, cui per iustitiam originale, donumque integritatis, erant perfecte unita, fuerunt divisa & separata per destitutionem prædicti ordinis. Unde cum per peccatum originale quatuor præcipue potentie proprio ordine ad obiectum destitute sint; nimirum intellectus, qui destituitur ordine ad verum; voluntas, quæ destituitur ordine ad bonum honestum & rationi consonum; concupiscibilis, quæ destituitur ordine ad delectabile moderatum ratione; & irascibilis, quæ destituitur ordine ad arduum & difficile, ne promptè ac expedite feratur in illud; quatuor sunt vulnera homini per tale peccatum inflata, nempe vulnus ignorantie, quod hebetatur ratio ad cognitionem veri; vulnus malitiæ, quo voluntas retardatur à prosecutione boni honesti; vulnus concupiscentiæ, quo appetitus concupiscibilis exardescit, & immoderate fertur in bonum delectabile, contrarium rationi; & vulnus infirmitatis, quo irascibilis ad prosecutionem boni ardui languet & torpescit.

Ubi observandum est, illa vulnera non potest in ipsa substantia animæ, in qua peccatum originale residet, sed in potentibus, ubi sunt eius effectus: quia tale peccatum secundum suam essentiam non potest proprie dici vulnus, sed potentius infirmitas vel languor naturæ, ut patet ex S. Thoma 1. 2. quest. 82. art. 1. per illud animotus homo infirmatur & languescit; vulnera autem dicitur peculiariter quidam defectus, qui in aliis partibus consequuntur, velut quædam infirmitates particulares. Sicut enim non appellamus vulnus febrem, quæ totum animal laborat, quæque residet in corde, ubi est principium vite, sed vocamus illam languorem & infirmitatem; vulnera vero sunt quibus læditur hæc vel illa pars determinata: ita respectu peccati, id quod inficit substantiam animæ, ubi est principium supernaturalis vite, & quæ pro toto homine supponit, non debuit appellari vulnus, sed languor, vel infirmitas; nomen autem vulneris relinqui debuit illis defectibus, quibus parat ipsius animæ, scilicet potentia, deordinantur & læduntur.

ARTICULUS III.

An homo in statu naturæ lapsæ, per peccatum originale factus sit debilior ad bonum & promior ad malum, quàm fuisset in statu puræ naturæ?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententia.

VT status hujus celebris difficultatis, & varia Authorum placita clariùs percipiantur, & faciliùs distinguantur, aliqua breviter præmittenda sunt.

In primis observandum est, quod cum homo duobus indigeat ad rectè operandum, nimirum viribus intrinsecis, & providentiâ Dei extrinsecâ, concursum ad agendum necessarium præparante & offerente; dupliciter etiam potest concipi, quòd in statu naturæ corruptæ debilior sit ad bonum morale, quàm fuisset in statu naturæ puræ, scilicet aut ab intrinsecò, si minores sint ejus vires ad tale bonum, quàm essent in puris naturalibus; vel ab extrinsecò, si minus suavi Dei providentiâ protegatur, vel acriùs à Dæmone tentetur, aut concursus ad operandum bonum morale debitus advenegetur.

Secundò notandum est, tribus modis intelligi posse, naturam humanam per peccatum originale factam esse debiliorem ad bonum morale ordinis naturalis: primò ex eo quod tale peccatum sit aliqua qualitas morbida & prava, inficiens animam & ejus potentias: secundò ex eo quòd inducat & causet in anima pravum aliquem habitum inclinantem ad malum: tertio ex eo quòd ipsa inclinatio ad bonum rationis, per illud diminuta sit. Quod ut magis declaretur, Sciendum est ulterius ex doctrina D. Thomæ 1. 2. quæst. 85. art. 2. in corp. inclinationem hominis ad bonum virtutis intelligi posse diminui duobus modis: nam quia fundatur in natura intellectuali, & tendit ad ipsum bonum honestum, potest intelligi diminui vel ex parte radicis, sive per viam remissionis, ita quòd gradus aliquos amittat; vel ex parte termini, per appositionem majoris impedimenti ad bene operandum. His præmissis:

Circa propositam difficultatem variè opinantur Authores. In primis enim quidam antiqui Theologi, ut Gregorius de Arimino, Henricus, Gabriel, Okam, Richardus, & alii, docent naturam humanam per peccatum originale factam esse debiliorem ad bonum, & proclivorem ad malum, eò quòd vel ex poma vetito, tanquam ex cibo venenoso, vel ex flatu & sibilo venenoso serpentis, morbidam aliquam & malignam qualitatem contraxerit, quam non habuit ante peccatum, nec habuisset in statu naturæ puræ. Secundò alii volunt eam ad bonum morale factam esse imbecilliozem, ratione pravi alicujus habitus inclinantis in malum, qui ex Adami peccato in nobis resultat. Sic docent omnes illi Authores, qui existimant peccatum originale non consistere in privativo, sed in positivo, nempe in habitu inclinante hominem ad bonum commutabile ut in ultimum finem, causato in nobis ex peccato Adami. Tertio alii qualitatem illam morbidam, aut habitum pravum, quem precedentes sententiæ astruunt, excludentes, dicunt superadditam fuisse potentiis nostris ex

Tom. II.

A originali peccato majorem efficaciam vel intentionem, ratione cujus quasi à proprio & naturali statu quem haberent in pura natura, ad statum præternaturalem extractæ, effrangiùs, majorique impetu, tendunt in sua objecta, & in bona sensibilia contrariâ rationi. Ita sentiunt Jacobus Naclantus super cap. 6. Epist. ad Roman. ad illa verba, *Non ergo regnet peccatum*, & Corduba lib. 1. quæst. 45. Quartò Alvarez de auxili. disp. 45. & 47. & alii ex nostris Thomistis, in codicibus manuscriptis, farentur quidem hominem per originale peccatum non esse infirmiorè quam esset in natura pura, aliqua diminutione intrinsecâ virium & facultatum suarum, sed contendunt illum esse debiliorem, a cessu majorum impedimentorum ad bene operandum: cum enim peccatum originale hominem à Deo ut ab ultimo fine avertat, maximum præbet humano arbitrio impedimētum quoad boni prosecutionem. Quintò alii, quos suppresso nomine citat Suarez, Prologom. 4. de gratia, & sequitur Ancijansenius disp. 15. sect. 1. existimant hominem, saltem ab extrinsecò, esse impotentiorè ad bene vivendum in natura lapsæ, quàm esset in natura pura; quia (inquiunt) humana natura per originale facta est digna quòd minus suavi Dei providentiâ protegatur, quàm protegeretur pura, & permittatur tentari acriùs à Dæmonibus, invidentibus homini eam felicitatem, à qua ipsi exciderunt; & quòd ei denegentur plures cogitationes congruæ ad bene operandum, quàm in statu puræ naturæ ipsi concederentur. Alii denique docent, hominem in statu naturæ lapsæ nullo ex modis assignatis esse debiliorem ad bonum morale, quàm esset in statu naturæ puræ, sed in utroque statu easdem profus esse vires, eandem difficultatem ad bonum, & pronitatem ad malum, cum in utroque sit donis supernaturalibus destitutus, habeatque contrarietatem appetituum, & varias perturbaciones ab extrinsecò. Unde in eo solum putant hominem lapsum distinguui ab homine in puris naturalibus existente, quòd iste se haberet ut nudus, ille verò ut nudatus seu spoliatus: nam primus nūquam habuisset dona supernaturalia, nec exigentiam ipsorum; secundus vero iis in penâ peccati originalis privatus est. Ita ex nostris docent Cajetanus, Conradus, Medina, Aravius, Marcus à Serra, Gabriel à S. Vincentio hic qu. 109. art. 2. & Soto lib. 1. de natura & gratia cap. 13. ex aliis vero Scotus, Valètia, Bellarminus, Suarez, & Curiel. Unde fit

§. II.

Conclusio negativa statuitur.

Dico igitur: Homo in statu naturæ lapsæ, non habens peccatum actuale, sed tantum originale, non est debilior ad bonum morale, quàm esset in statu naturæ puræ.

E Probatum primo ex D. Thoma, qui satis apertè favet nostræ sententiæ: nam 1. 2. qu. 85. art. 1. loquens de effectu peccati, qui est privatio originalis justitiæ, ipsum tribuit peccato originali, cum verò agit de alio effectu, qui est diminuerè inclinationem ad bonum, ipsum non tribuit peccato originali, sed duntaxat actuali. Verba ejus sunt: *Bonum natura humana potest tripliciter dici: primò ipsa principia natura ex quibus ipsa natura constituitur, & proprietates ex his causata, sicut potentia anime, & alia hujusmodi: secundò inclinatio ad virtutem est quoddam bonum natura: tertio potest dici bonum natura, donum originalis justitiæ, quod fuit in primo homine collatum toti humanæ nature. Primum*

Yyy

mum

nam igitur bonum natura, nec tollitur, nec diminuitur per peccatum tertium verò bonum totaliter est ablatum per peccatum primi parentis: sed medium bonum natura, scilicet ipsa naturalis inclinatio ad virtutem, diminuitur per peccatum. U. que infinet se loqui tantum de peccato actuali, quod vel est actus, vel illum secum affert, addit: Per actus enim humanos fit quadam inclinatio ad similes actus. Et similiter art. 3. ejusdem questionis, postquam docuit perfectam subordinationem virium inferiorum animæ ad rationem, & rationis ad Deum, quæ erat effectus justitiæ originalis, subtractam fuisse per peccatum primi parentis, & in hac subtractione consistere vulnerationem naturæ nostræ, causatam per tale peccatum, subjungit ista: Sed quia inclinatio ad bonum virtutis in unoquoque diminuitur PER PECCATUM ACTUALE, ut ex dictis patet, etiam ista sunt quatuor vulnera, ex aliis peccatis consequentia, in quantum scilicet per peccatum & ratio hebetatur præcipue in agendis, & voluntas induratur ad bonum, & major difficultas bene agendi accrescit, & concupiscentia magis exardescit. Quibus verbis manifeste ponit discrimen inter peccatum originale & actuale, quod effectus originalis est tantum destitutio justitiæ originalis, per quam vires inferiores animæ subdebatur rationi, & ratio Deo: at verò effectus peccati actualis est præterea diminutio inclinationis ab bono rationis, sive major difficultas bene agendi. Unde Madina in commentario illius articuli ait: *Hæc est vera & divina Theologia, quam docet Divus Thomas, & universi Theologi, quod ab homine in natura lapsa, per peccatum originale, ablata sunt tantum dona supernaturalia, quam veritatem Sanctus Doctor quæst. 87. sequenti, art. 7. clarè his verbis expressit: Pœna originalis peccati est, quod natura humana SIBI RELINQUITUR, destituta auxilio originalis justitiæ: his enim verbis apertè declarat, pœnam peccati originalis non esse aliam, quam quod homo recidat in suum statum naturalem, & donis supernaturalibus & gratuitis, quibus ornatus erat in statu innocentie, spoliatur: Ergo stando in principiis doctrinæ D. Thomæ, dicendum est, quod licet homo in statu peccati actualis minorem habeat inclinationem, & majorem difficultatem ad bonum morale, quam haberet in statu naturæ puræ, quia per illud ad finem pravum convertitur, & generatur prava dispositio ad similem actum peccaminosum, non tamen homo qui existit in statu solius peccati originalis: cum enim istud consistat in sola privatione justitiæ originalis, non habet convertere ad finem pravum, nec pravam inducere dispositionem.*

37 Probatur secundò conclusio ratione Cajetani. Ex removente prohibens non sequitur major aut minor effectus naturalis, quam ex natura ipsa sequatur, ut patet exemplo lapidis sursum detenti, ille enim, remoto prohibente, velocius non movetur, quam si fuisset motus solum à propria gravitate: Sed peccatum originale se habet solum ut removens prohibens in ordine ad motus inordinatos voluntatis, vel appetitus sensitivi: cum enim abstulerit originalem justitiam, cujus freno potentie hominis ab inordinatis motibus compescerantur, & malo prohibebantur, consequenter est causæ hoc modo, nimirum sicut removens prohibens, ut illa effrenatè & inordinatè in sua objecta ferantur, sicut docet D. Thomas supra quæst. 82. art. 1. ad 3. & ad Rom. 5. lect. 3. Ergo ex peccato originali non sequitur aliqua inordinatio, vel debilitas potentiarum, in ordine ad prosecutionem boni, aut vitiationem

A mali, quæ non fuisset in natura pura.

Confirmatur: Homo per peccatum originale non fuit factus deterioris conditionis quantum ad corpus, quam fuisset in statu naturæ puræ: Ergo neque quantum ad animam & ejus potestas, ac proinde quidquid poterat tunc præstare, potest & modò. Antecedens est certum: corpus enim per peccatum originale non est redditum magis corruptibile, nec magis obnoxium morbis, lætitudini, & aliis hujus vitæ incommodis, quam fuisset in statu naturæ puræ, sed fuit solum sine naturæ, seu naturali conditioni relicto, & dono immortalitatis & impassibilitatis, quo in statu innocentie gaudebat, privatum. Consequentia verò probatur: Illud ipsum quod justitiæ originalis faciebat in corpore, proportione servata, præstabat & in anima; corpus enim per justitiam originalem animæ subdebatur, & anima Deo. Ergo sicut corpus per destructionem originalis justitiæ fuit suæ naturæ relicto, ita & anima.

Tertiò suadetur conclusio, discurrendo per singulos modos, quibus Adversarii docent naturam humanam in ordine ad bonum morale naturalis ordinis fuisse debilitatam, ac demonstrando nullum ex illis esse veritati consentaneum. In primis enim, quod illa non sit facta debilior ad prosecutionem boni, per impressionem alicujus qualitatis morbide, vel pravi habitus inclinantis in malum, qui ex Adami peccato in ejus posteros resulteret (ut volunt Gregorius de Arimino, Henricus, & alii veteres Theologi) patebit ex dicendis in Tractatu de peccatis, ubi ostendemus, qualitatem illam esse fictitiam & chimericam, & ex peccato originali nullum pravum habitum in nos resultere, illudque non in aliquo positivo, sed in sola privatione originalis justitiæ, formaliter consistere.

Deinde quod illa non sit proclivior ad malum, ac debilior ad bonum, ex eo quod inclinatio appetitus ad bona sensibilia, per additionem majoris efficacie & intensionis, facta sit major & vehementior, ut Nacclatus & Corduba dicunt, non minus evidens est: tum quia, ut supra dicebamus, ex causa naturali non sequitur, propter remotionem impedimenti, major aut minor effectus, quam secundum naturam potest sequi tum etiam quia inclinatio naturalis ad bonum sensibile, cum sit proprietas naturæ humane, subindeque invariabiliter finit à generante, & essentia rei genitæ, non est intensibilis aut remissibilis, nec suscipit majus & minus.

Tertiò quod homo in statu naturæ lapsæ non sit factus debilior ad bonum morale, per accessum majorum impedimentorum ad bene operandum, quam esset in statu naturæ puræ, facile contra Alvarem, & alios ex nostris Thomistis potest suaderi: nam cum in statu naturæ puræ homo haberet inclinationem appetitus sensitivi ad bonum sensibile, sine freno aliquo reprimente ipsum, & per consequens contrarietatem appetituum, rebellionem passionum, & varias perturbaciones tum ab intrinseco, tum ab extrinseco, eadem planè haberet impedimenta ad bene operandum, quæ experitur in statu naturæ lapsæ.

Nec obstat, si dicas cum Alvare, quod homo in statu naturæ puræ non esset aversus à Deo ut ultimo fine, sicut in statu naturæ lapsæ, ratione peccati originalis, ab illo aversus est: nam cum hæc aversio non sit positiva, sicut ea quæ in peccato actuali reperitur, sed tantum privativa justitiæ originalis (ut ipse Alvarez fatetur, nobiscum sentiens peccatum originale non in aliquo pos-

seruo, sed in sola privatione iustitiæ originalis consistere (non se habere per modum impedimenti politici ad bene operandum, sed tantum ut removens prohibens, nempe iustitiæ originalis, quæ veluti frænna aureum motus inordinatos appetitûs sensitivi in statu innocentia coerceret; unde à D. Thoma quæst. 4. de malo art. 2. ad 7. *Retinaculum virtutis inferiorum* appellatur.

41. Adde quod homo à Deo creatus in puris naturalibus, aut ab alio homine descendens per feminalem propagationem, & perveniens ad usum rationis, solum esset conversus ad bonum ut sic, non autem ad Deum ut ultimum finem, neque ex natura sua postulare applicari à Deo nisi ad rationem boni ut sic, ex quo se movere posset ad querendam illam beatitudinem communem in bono sensibili, vel honesto, in Deo, vel in creatura: in quo distinguitur homo à Angelis; nam iste ex altiori gradu perfectionis petit moveri à Deo, ut ab agente particulari, ad amorem finis particularis, & ad actum dilectionis Dei in primo instanti creationis applicari. Ex qua differentia oritur primò, quòd homo etiam creatus à Deo in puris naturalibus posset peccare in primo instanti usûs rationis, non tamen Angelus: secundo quòd homo in statu naturæ puræ esset aversus à Deo, sicut in statu naturæ lapsæ, cum hac solum differentia, quòd in hoc statu privativè & culpabiliter à Deo aversus est, in illo verò solum negativè ab eo esset aversus. Quod explicat Cajetanus apud simo exemplo nuditatis duorum hominum, quorum unus nunquam habuit vestes, neque ius ad eas; alter verò fuit prius vestitus, & postea demudatus ad castigacionem alicuius criminis; nam nuditas in utroque est æqualis, & in hoc tantum differt, quòd in primo habet rationem puræ & simplicis negationis, in secundo verò rationem privationis & pœnæ.

42. Denique quod homo in statu naturæ lapsæ ad bene operandum non sit debilior extrinsecè, sive ex parte Dei denegantis concursum vel cogitationem congruam ad recte agendum, sive ex parte Dæmonis acris & vehementis homines tentantis, quam fecisset in statu naturæ puræ, contra Anti-Janfenium breviter ostenditur: Primò quia non est potior ratio, cur homo post lapsum privetur auxiliis ex connaturali Dei providentia ipsi debitis, quam internis facultatibus, ratione quarum ea auxilia postulat. Sed naturalis hominis facultates non fuerunt ablatae aut diminuta per peccatum, cum juxta Dionysium cap. 4. de divin. nomin. in homine, sicut in Dæmonibus, post peccatum naturalia manserint integra; ex quo infert S. Thomas 1. p. quæst. 95. art. 1. perfectam subjectionem corporis ad animam, & inferioris appetitûs ad superiorem, non fuisse homini naturalem, quia si naturalis extitisset, in eo per peccatum lapsò permanisset: Ergo homo per originale non privatur auxiliis, aut cogitationibus congruis, ex connaturali Dei providentia ipsi debitis. Et licet supponeremus ipsum per tale peccatum incurrisse debitum illis carendis nihilominus sciendum esset, illud per merita Christi Redemptoris ei remitti, quando quidem per ea condonatur etiam debitum carendi auxiliis supernaturalibus.

Deinde quantum est ex parte Dæmonis, pro explorato habendum est, aut ipsum non esse fortius, aut potius ad tentandum, quam esset in statu naturæ puræ, aut hominem, suppo-

Tom. II.

43. sità Christi redemptione, esse potentiorum ad resistendum.

Nec valet, si dicas, hominem purum non fuisse tentandum à Dæmone, sicut hominem lapsum: cum hoc alienum videatur à Dei providentia homini puro consentanea. Non valet, inquam, quia sicut homines potuerunt creati ordinati tantum ad beatitudinem naturalem, ita & Angeli: ex Angelis autem sic ordinatis, aliqui potuissent labi, & fieri Dæmones, subindeque hominibus adhuc positus in via, & tendentibus ad beatitudinem naturalem, à qua ipsi excidissent, invidere, & conari eos ab ea avertere, impellendo ad peccatum, sicut nunc illis invident beatitudinem supernaturalem, à qua exciderunt.

S. III.

Solvuntur objectiones.

44. **O**bjiciunt in primis Adversarij: Juxta commune Theologorum pronunciatum, homo per peccatum originale fuit spoliatus gratuitis, & vulneratus in naturalibus, ut articulo præcedenti, conclusione ultimâ fuse ostendimus: Ac hæc vulneratio, ut distincta à spoliatione gratuitorum, intelligi non potest absque diminutione virium naturalium ad bonum morale, sicut in ordine physico vulnus corporeum, absque aliqua debilitatione corporis, & virium corporearum diminutione, vix potest contingere. Unde S. Thomas in 2. dist. 30. quæst. 1. art. 1. ad 3. ait, quòd tam Angelus, quam homo, per peccatum factus est minus habilis, & magis distans à sine consecratione: & propter hoc etiam homo gratuitus spoliatus, dicitur in naturalibus vulneratus, Luca 10. in Glossa: Ergo &c.

45. **R**espondeo primò, concessâ Majori, negando absolute Minorem: sicut enim natura humana dicitur integra in naturalibus, ratione unionis, pacis, & concordia inter partem inferiorem & superiorem, inter appetitum sensitivum rationalem, quam originalis iustitia in statu innocentia faciebat; ita potest dici vulnerata in naturalibus, propter amissionem hujusmodi unionis sive subordinationis: nam sicut in naturalibus illud quod dividit & separat partes corporis inter se conjunctas, vulnerare dicitur, unde vulnus *dissolutio continui* definitur; ita in moralibus divisio facta per peccatum inter partem superiorem & inferiorem hominis, prius unita & subordinata, non incongruè vulnus appellari potest, per metaphoram à solutione continui corporalis ductam. Unde Beda supra relatus: *Peccata dicuntur plage, quia huiusmodi natura humana integritas violatur.*

46. **S**i infles, hominem in pura natura conditum non habiturum perfectam illam unionem, & subordinationem partis inferioris ad superiorem, & tamen non propterea dicendum fore vulneratum in naturalibus: Ergo nec in statu peccati originalis. Negabo Consequentiam, quia de ratione vulneris est, quòd dividat & separet inter ea quæ prius erant unita, vel saltem debuerant uniti: unde eadem divisio, quæ connotando præexistentem unionem extremorum, aut ejus debitum, habet rationem vulneris, hac connotatione seclusâ, nequit appellari vulnus; ut patet in divisione reperta inter digitos, quæ non est vulnus, quia digiti semper fuerunt divisi: si tamen quis nasceretur cum illis unitis & conglutinatis, nullatenus eorum divisio fieri posset sine vulnere. Cum ergo in statu puræ naturæ non præcessisset in homine perfecta unio, &

subordinatio partis inferioris ad superiorem, neque illa fuisset debita, divisio & discordia inter illas non habuisset rationem vulneris: modò verò cum talis unio in statu innocentiae in homine præcelleret, ejusque debitum semper permaneat, nihil deest ad hoc ut divisio illa, facta per peccatum inter partem superiorem & inferiorem, habeat rationem vulneris, subindeque ut homo in statu peccati originalis dicatur non solum spoliatus gratuitis, sed etiam vulneratus in naturalibus.

48 Respondeo secundò, distinguendo Minorem: Vulneratio intelligi nequit sine diminutione virium &c. quas homo habuit in statu naturæ integræ, seu originalis justitiæ, concedo minorem; quas habuisset in statu naturæ puræ, nego minorem, & consequentiam. Itaque ut homo dici possit per peccatum originale vulneratus in naturalibus, non requiritur quod ejus voluntas facta sit propensior ad malum, & debilior ad bonum, ad eoque minus indifferens & indeterminata ad utrumque, quam esset ex natura sua, seu in puris naturalibus, sed sufficit quod sint minores vires in natura lapsa, in ordine ad bonum morale ordinis naturalis, quam fuerint in natura integræ, seu in statu innocentiae, vel originalis justitiæ, ut revera minores sunt: in eo siquidem statu innocentiae donum integritatis perficiebat hominẽ, eumque reddebat aptiorem & potentiorẽ etiam ad actiones naturales, puta dilectionem Dei ut authoris naturæ, observantiam legis naturalis, &c. quam esset ex natura sua; unde hoc dono privatus ac spoliatus in pœnam peccati originalis, dicitur vulneratus in naturalibus, ut explicat S. Thomas supra quæst. 85. art. 3. hic verbis: *Per justitiam originalem perfectè ratio continebat inferiores animæ vires, & ipsa ratio à Deo perficiebatur, ei subiecta. Hoc autem originalis justitiæ subtracta est per peccatum primi parentis: & Deo omnes vires animæ permanent quodammodo destituta proprio ordine, quo naturaliter ordinantur ad virtutem, & ipsa destituta*

VULNERATIO DICITUR NATURÆ. Ex quo intelliges, quod quando idem S. Doctor, loco in objectione citato, ait: *Homo per peccatum factus est minus habilis, & magis distans à finis consecutione, & propter hoc dicitur in naturalibus vulneratus*, loquitur de homine lapsò, comparativè ad statum innocentiae, non verò per respectum ad statum naturæ puræ. In quo etiam sensu intelligi debet id quod habetur in Conciliis Arausicano, Valentino, & Tridentino, nempe liberum hominis arbitrium per peccatum Adæ fuisse infirmatum, & totum hominem in deterius secundum corpus & animam commutatum. Similiter quando in Tractatu de peccatis docent Theologi, peccatum originale minuire inclinationem hominis ad bonum honestum, & rationi consonum, hoc debet intelligi de inclinatione ad bonum honestum, quam habuit homo in statu naturæ integræ, non verò de ea quam habuisset in statu naturæ puræ, si in eo conditus fuisset.

49 Objicies secundò: D. Anselmus libro de conceptu virginali cap. 5. comparat appetitum sensitivum, destitutum justitiâ originali, cum fera quæ prius erat vincita, & postea ruptis vinculis ferocitus sævit: sentit ergo aalem appetitum, postquam destitutus est freno originalis justitiæ, seu dono integritatis quo à malo compecebatur, & coerceretur, magis sævire, vehementiusque in bona sensibilia rationi contraria inclinare, quã fecisset in statu puræ naturæ, ubi nondum fuisset

set alligatus; subindeque hominem in statu naturæ lapsæ, procliviorẽ esse ad malum, & debiliorem ad bonum, quam in statu naturæ puræ.

Respondeo exemplum illud D. Anselmi non tenere in omnibus, sed in eo solum, quod sicut iura, ruptis vinculis, operatur secundum suam naturalem feritatem; ita appetitus sensitivus, soluto vinculo originalis justitiæ, quam D. Thomas supra relatus, *retinaculum virium inferiorum* appellat, tendit in bona sensibilia effrenatè, & absque ordine & moderamine rationis, sicut ei competit ex natura sua: unde ex hac comparatione non rectè inferitur, appetitum sensitivum hominis in statu naturæ lapsæ vehementius in bona sensibilia rationi contraria inclinare, quam in statu naturæ puræ. Et ratio disparitatis manifesta est: fera enim dum est alligata, habet pro objecto suæ sevitiæ illam detentionem cautam ex vinculis, unde non mirum, si postea illis raptis plus sæviat, quam si vincula non fuisset: raptus vero sensitivus hominis, dum erat ligatus per justitiam originalem, seu donum integritatis, non habebat pre objecto suæ sevitiæ talem, ut sic dicamus, detentionem & alligationem; & idè non est cur soluto illo vinculo magis sæviat, aut immoderatius ad malum inclinet, quam si nunquam fuisset ligatus, seu quam si homo in statu puræ naturæ fuisset conditus: præsertim quia (ut supra ex Cajetano dicebamus) ex remote prohibens, non sequitur aut major aut minor effectus naturalis, quam ex natura ipsa sequatur.

Obijciunt tertio Adversarij cum Alvere, & est præcipuum illorum fundamentum: Homo in statu naturæ lapsæ, per originale peccatum averfus est à Deo, non solum prout est finis ultimus supernaturalis, sed etiam prout est finis ultimus naturalis; in statu verò naturæ puræ, eum à peccato originali esset immunitis, non esset ab illo sine ultimo naturali averfus: Sed hæc averfus maximum præbet humano arbitrio impedimentum ad boni honesti prosecutionem: Ergo homo in statu naturæ lapsæ, majora habet impedimenta ad prosecutionem boni honesti, seu boni moralis ordinis naturalis, quam habuisset in statu puræ naturæ, subindeque debilior est ad operandum bene moraliter, non quidem diminutione aliquâ intrinsicâ virium & facultatem suarum, sed accessu majorum impedimentorum: Major videtur certa: Minor verò probatur. Sicut se habent principia in speculabilibus ad intellectum, ita se habent fines in operabilibus ad voluntatem, ut passim docent Aristoteles & S. Thomas: unde sicut ille fit male affectus circa conclusiones, & redditur incapax ad rectè discernendum, & circa illas, qui caret notitiâ principiorum, & per ignorantiam vel errorem ab illis averfus est, absque ulla profusus sui diminutione, aut sine virtutis remissione: ita etiam voluntas ex hoc ipso quod ab ultimo fine est averfus, absque ulla profusus sui diminutione, est minus habilis ad eligenda media ad illum conducenda, & ad tendendum in bonum honestum & rationi consonum.

Huic argumento respondet Suarez ubi supra, negando Majorem: existimat enim peccatum originale non avertere hominem à Deo ut est finis naturalis, sed solum ut est finis supernaturalis.

Sed hæc solutio displicet: Quia si peccatum originale non averteret hominem à Deo ut est finis naturalis, sequeretur parvulus in peccato

peccato originali decedentes habere beatitudinem naturalem, in fruitione Dei ut ultimi finis naturalis consistentem; quod à D. Augustino sem. 14. de verbis Apostoli, ut dogma Pelagianum rejicitur, & à nobis fusè impugnabitur, in Tractatu de peccatis. Unde

Melius respondetur, quod homo in statu naturæ lapsæ, per originale peccatum non est avertens à Deo ut ultimo fine naturali, avertione positiva, sed duntaxat privativè illius conversionis ad talem finem, non quæ esset in statu naturæ puræ, sed quæ esset in statu justitiæ originalis: cum enim homo naturaliter consistet ex duplici appetitu opposito, nimirum rationali, inclinante ad bonum honestum & rationi consonum; & sensibili, ad bonum sensibile rationi contrarium pertrahente; non exigit ex sua natura applicari à Deo ad amorem boni honesti, vel boni sensibilibus determinatè & in particulari, nec per consequens ad dilectionem Dei, ut authoris naturæ, sed duntaxat ad amorem boni ut sic, & beatitudinis in communi, ex quo per discursum rationis, & electionem voluntatis, se movere possit ad querendam beatitudinem in particulari in bono honesto, vel in bono sensibili, in Deo vel in creatura, ut supra annotavimus: quare si fuisset conditus in statu naturæ puræ, in primo instanti usus rationis fuisset avertens à Deo, etiam auctore naturæ, non quidem avertione privativè & culpabili, sicut in statu naturæ lapsæ, sed pure negativè & inculpabili; caruisset enim conversione ad Deum ut naturæ auctorem, non propter aliquam culpam præcedentem, sed ob defectum naturalis conditionis. Unde hoc argumentum probat quidem minores esse vires hominis in natura lapsæ, quàm in natura integra, non tamen quàm in natura pura.

Obijciunt ultimò Adversarii cum Alvare disp. 5. de auxiliis: Homo in puris naturalibus conditus pollet ex viribus propriis, & cum solo generali Dei concursu, Deum ut auctorem naturæ super omnia dilectione efficaci diligere; cum ad hoc naturali præcepto teneretur, & sine potentia non flet obligatio: Sed homo in statu naturæ lapsæ actum dilectionis Dei efficacem & perfectum cum solis viribus naturalibus, & generali Dei concursu, elicere nequit, ut communiter docent nostri Thomistæ in Tractatu de gratia; & nos ibidem ostendimus: Ergo in statu naturæ lapsæ minores habet vires, quàm habuisset in statu naturæ puræ.

Respondet negando Majorem: nam ut dicemus in Tractatu de gratia, licet homo in puris naturalibus conditus, Deum ut auctorem naturæ pollet efficaci dilectione super omnia diligere sine gratia, seu auxilio ordinis supernaturalis (quod status puræ naturæ excluderet) non tamen ex propriis viribus, & cum solo generali Dei concursu, sed ad hoc indigeret auxilio speciali ordinis naturalis, quod status puræ naturæ non excluderet, ut infra ostendemus: unde tale auxilium homini in puris naturalibus condito Deus offerret, quotiescunque præceptum dilectionis urgeret, nec exigente suæ providentiæ suavitate, quæ inquam impossibilita præcipit.

Dices: Ut homo lapsus, existens in peccato mortali, efficaciter Deum naturæ Auctorem super omnia diligat, indiget non solum auxilio speciali ordinis naturalis, sed etiam auxilio supernaturali, & gratiâ habituali, ut docent nostri Thomistæ in Tractatu de gratia, & colligitur ex

Tom. II.

A S. Toma 1. 2. quæst. 109. artic. 3. ubi docet ad dilectionem Dei indigere hominem lapsum gratia sanante, quo nomine gratia habitualis intelligitur; ut constat ex artic. 4. sequentis: Ergo etiam in statu naturæ puræ homo indigeret auxilio speciali ordinis naturalis, ad actum efficacem dilectionis Dei elicendum nihilominus stat, illum in statu naturæ lapsæ minores habere vires, quàm habuisset in statu naturæ puræ.

Respondeo distinguendo Antecedens: indiget auxilio supernaturali, & gratiâ habituali, per modum principii elicentis, & dantis vires ad talem actum elicendum, nego Antecedens: per modum principii expedientis ab impedimento peccati, seu removens prohibens, nimirum avertionem à Deo ut ultimo fine, concedo Antecedens, & nego Consequentiam. Solutio patebit ex dicendis in Tractatu de gratia, ubi examinabitur, an etiam homo justus indigeat auxilio supernaturali ad talem dilectionem elicendam. Ibi etiam fusè agemus de necessitate gratiæ in homine lapsò ad bene operandum, & ostendemus quod si illa in statu innocentie & integritatis homini sano ad rectè operandum necessaria fuit, à fortiori in statu naturæ lapsæ, homo debilis & infirmus eam indiget, juxta illud Ezechiel. 15. *Quid fiet de ligno vitis? etiam cum esset integrum, non erat aptum ad opus; quando magis cum illud ignis devoraverit, & combusserit, nihil ex eo fiet operis.* Ubi quamvis historico sensu cives Hierosolymitanos intelligat Hieronymus, sensu tamen spirituali, intelligitur natura humana; ac si diceretur: Si natura humana, etiam integra, ex se non erat apta atque sufficiens suâ solâ virtute ad diligendum Deum, & rectè operandum, absque influxu vitis, sive auxilio gratiæ divinæ, quomodo illud agere potest, cum per peccatum corrupta & extenuata est?

57

Diff. 6.
art. 4.

DISPUTATIO V.

De statu naturæ reparata.

Hic est quartus naturæ humanae status, in quo nunc versamur, & in quo per Christi gratiam à peccato liberari, & salutem consequi possumus. Pauca autem de illo hic occurrunt dicenda, quia exacta illius explicatio ad Tractatum de gratia pertinet.

ARTICULUS PRIMUS.

An primi parentes peccati sui veniam & eternam salutem consecuti fuerint?

Ratio dubitandi sumitur ab exemplo Angelorum, quibus via concessa non est ad remissionem peccati obtinendam: idem enim judicandum videtur de hominibus in statu innocentie peccantibus: tum quia tantâ facilitate poterant cavere peccatum, ac Angelis: tum etiam quia non minoribus donis & beneficiis fuerant à Deo præventi. Unde olim Encratitæ dixerunt, Adamum non fuisse per penitentiam à peccato suo liberatum. Tatianus verò dixit Adam & Evam damnatos esse, ut referunt Augustinus hæresi 25. Epiphanius hæresi 46. Eusebius lib. 4. Historiæ cap. 25. & Alphonfus à Castro verbo Adam hæresi 1. Aliqui etiam ex Scripторibus Catholicis antiquis, qui librum Sapientiæ ut canonicum non

Yyy 3

acmit.

admittebant, rem hanc dubiam & incertam esse dixerunt, quia extra illum librum nihil de hac re in Scriptura sacra invenitur. Ita opinatus est Rupertus lib. 1. in Genesim cap. 30. & 31. Pro veræ & Catholicæ sententiæ declaratione.

2 Dico primò, Adamum per pœnitentiam peccati sui veniam fuisse consecutum, & in gratiam Dei restitutum.

Probatur conclusio ex Scriptura: dicitur enim Sapient. 10. *Hec (id est sapientia) illum qui primus formatus est à Deo Patre orbis terrarum: cum solus esset creatus, custodivit & eduxit illum à delicto suo: id est à peccato suo illum liberavit, & in gratiam restituit, non enim aliter homo à peccato educitur. Unde licet ex hoc loco non colligatur evidenter Adamum esse beatum, bene tamen illum à primo peccato fuisse justificatum; cumque Tridentinum sess. 4. definierit librum Sapientiæ esse canonicum, de fide certum est, Adamum suæ primæ transgressionis veniam fuisse consecutum. Quod etiam colligitur ex Apostolo 1. ad Corinth. 15. dicente: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Ex quo infert Irenæus infra citandus, quod si filii Adæ per Christum liberantur, multò magis ipse Adam liberatus fuit. Nam cum Christus venerit ad expugnandum demonem, & quos tenebat captivos, Adamum scilicet, & filios suos, redimendos, injustum videretur, filios Adæ, & non parentem ipsum à captivitate liberare.*

3 Accedit suffragium SS. Patrum, qui id unanimi fere consensu affirmant: Irenæus enim lib. 3. cap. 37. ait quod Adamus transgressionis fecit pœnitentiam: pœnitentibus autem largitur benignitatem suam Deus. Et hanc pœnitentiam dicit ostendisse Adamum, sciendo sibi cincturum ex foliis ficus, quæ carnè possent affligere. Asserit etiam ibidem, eos qui contradicunt saluti Adæ, consequenter dicere, non invenisse Christum ovem perditam. Tertullianus vero lib. 1. contra Marcionem cap. 25. ait Deum non maledixisse Adam nec Evam, ut restitutionis candidatos, in confessione revelatos. Gregorius lib. 6. Epist. 31. alias cap. 195. dicit quod Adam per pœnitentiam ad vitam rediit. Augustinus demum, Epiphanius, & alii, erroris damnant Encratitas id negantes, ut videre est apud Alphonsum à Castro supra citatum.

Indicia vero seu conjectura hujus veritatis tres assignari possunt, una ex parte Dei, alia ex parte Christi, & tertia ex parte ipsius Adam, quas refert Suarez lib. 4. de amissione status innocentia cap. 9. Deus enim post lapsum benignissimè tractavit Adamum, & magnam ejus curam gessit, illum ad pœnitentiam provocando, corrigendo, & leviter puniendo, ut eleganter expedit Chrysostomus homil. 7. ad populum sub finem. Verisimile etiam est, Adamum post peccatum expressam fidem Christi Redemptoris habuisse, ac in eo sperasse. Ille demum post peccatum magnam in se mutationem expertus est, vidit enim se donis & privilegiis justitiæ originalis, Paradisi terrestri habitacione, Angelorum consortio & familiaritate, aliisque innumeriis gaudiis & privilegiis, quibus in felicissimo innocentia statu fruebatur, privatum esse: quæ vehementer illum ad pœnitentiam provocarunt, ut unusquisque facile considerare potest.

4 Addit Pererius lib. 6. in Genesim, ad illa verba: *Fecit quoque Dominus Deus Adæ & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos, Deum eo vestitu indicare voluisse, quemadmodum Adamus, & qui-*

A vis peccatorum, nuditatem animæ suæ, ob frigiditatem peccati obtegere deberet. Etenim poles mortuorum animalium figurabant virtutem pœnitentiæ, per quam moriendum est peccatis, omnesque carnales & terrena cupiditates, spiritus vigore perdomandæ ac mortificandæ sunt. Sola enim pœnitentia rite peracta, idoneum esse potest peccatorum integumentum, de quo licet intelligere illud quod dixit David: *Beati quorum remisse sunt iniquitates, & quorum reba sunt peccata.*

Ad rationem verò dubiandi initio adductam, quare scilicet Deus homini peccanti locum pœnitentiæ concessit, non verò Angelo, respondet Gregorius magnus lib. 4. Moral. cap. 9. his verbis: *Duas ad intelligendum creaturæ Deus fecerat, angelicam videlicet & humanam: utramque verò superbia percussit, sed una regnum carnis habuit, altera nihil infirmum de carne gessit: miserus ergo Creator, illam ad se debuit reducere quam in peccatione culpe ex infirmitate aliquid consistat habuisse, & ea amplius debuit apostatam Angelum repellere, quicquid à persistendi fortitudine corrumpit, nihil infirmum ex carne gessit.*

Dico secundò, Adamum salutem aeternam consecutum esse.

Colligitur ex Scriptura Sapient. 9. ubi sic dicitur: *Per sapientiam sancti sunt quicumque placuerunt tibi Domine à principio.* Quorum primus Adam numeratur versu sequenti, his verbis: *Ille illum qui primus formatus est à Deo &c.* Non solet autem Scriptura ita loqui de mortuis in peccato mortali, & damnatis, dicereque illos placuisse Deo.

Favent etiam SS. Patres: Augustinus enim lib. 2. de peccatorum meritis cap. 34. de primis hominibus ait: *Post peccatum iuste vivendo, merito creduntur per Domini sanguinem ab extremo supplicio liberati.* Hilarius in Psal. 119. *Adam (inquit) venia reservatus, & glorificatus in Christo est.* Hieronymus in cap. 1. Epistolæ ad Ephesios: *Adam à Paradiso ejectus, per Salvatorem revocandus erat.* Nazianzenus Orat. 31. de Adæ & Evæ ait: *Utrumque serpens decepit, utrumque Christus passione salute donavit.* Athanasius serm. de passione aliter resurgente Salvatore, cum eo & ipsum Adamum resurrexisse. Idem docet Leo IX. in cap. Hi duo de consecrat. dist. 1. Epiphanius item hæreth. 46. docet non sine mysterio Adamum sepultum fuisse in monte Calvaria, quia nimirum Adam efficaciam sanguinis Christi primus expertus erat, Demum Augustinus Epist. 92. ad Evodium ait, Ecclesiam fere totam consentire, Christum, cum ad inferos descendit, inde Adamum liberasse.

Quod diximus de justificatione & glorificatione Adami, eadem fere certitudine de Evæ sentiendum est, nam licet Scriptura Sapient. 9. & 10. de solo Adæ mentionem faciat, aliqui tamen ex Patribus supra citatis, de utroque loquuntur. Ratio etiam suffragatur: Decuit enim Christum eripere de manu hostis illam singularem personam quam dæmon decepit, & per quam virum etiam superavit: si enim adhuc serpenti subiecta esset, res successisset juxta pœnitentiæ noquitiam, & non juxta voluntatem Dei, sic Deus esset quodammodo à serpente victus. Unde Hugo Victorinus verba illa Dei ad serpentiem: *Inimicitias ponam inter te & mulierem, ipsa conteret caput tuum,* exponens, ex illis colligit, Evam rediisse in Dei amicitiam, & dæmonem tandem vicisse.

ARTICULUS II.

An homines in statu natura reparata per Christum, intensiorem gratiam, & plura ac majora merita habeant, quam habuissent in statu innocentia, si perseverasset?

Primam affirmantem tenent D. Bonaventura in 2. dist. 29. art. 3. quæst. 6. Gabriel ibidem art. 2. & Pererius lib. 5. in Genesim disp. de gratia statûs innocentia, quæst. 5. propositione 3. ubi sic ait: Probabili conjectura arbitror, plus gratiæ dari hominibus in statu legis Evangelicæ, propter Christi adventum ac meritum, quam in statu innocentia fuisset datum. Si enim dignitas statûs innocentia requirebat, ut multum gratiæ daretur hominibus in eo statu versantibus: multo sane magis id exigat dignitas statûs Evangelicæ, cujus auctor & conditor est Christus, cujus infinitas meriti jure suo exposcit, ut plus gratiæ propter ipsum detur homini, quam fuisset ei propter dignitatem statûs innocentia tribuendum. Unde Christus dicebat Joan. 10. Ego veni ut vitam habeant & abundantius habeant. Et Apollolus ad Roman. 5. comparans peccatum Adæ cum gratia Christi, ait non sicut delictum Adæ, ita fuisse Christi donum, sed hoc fuisse illo abundantius & ubi abundavit, superabundasse gratiam. Unde Bernardus in sermone super hæc verba Apocal. Signum magnum apparuit in cælo, hæc scribit: Vehementer nobis vir unus & mulier una nocuerunt, sed gratia Deo, per unum nihilominus vitam, & mulierem unam, omnia restaurantur, nec sine magno favore gratiarum: neque enim sicut delictum, ita & donum, sed excedit damni estimationem beneficii magnitudo. Sic nimirum prudentissimus & clementissimus artifex quod quassatum fuerat non confregit, sed utrius omnino refecit, ut nobis novum formaret Adam ex veteri, & Evam transfunderet in Mariam.

Hæc opinio probabilitate non caret, eique attestare videtur Serra infra quæst. 95. art. 5. ubi exponens conclusionem illam D. Thomæ, quæ asserit quod opera primi hominis fuerunt efficaciora ad merendum, quam nostra, subdit: Hæc conclusio intelligenda est de operibus primi hominis, & nostris, consideratis ex vi conditionis utriusque statûs, natura scilicet lapsæ & integra absolute: non si consideremus in statu natura lapsæ copiosam Christi redemptionem: ejusque virtutem, quæ, ut capere nostram abundantiam gratiæ & meritum in statu in membra, quodque ipse dixit Joan. 10. Ego veni ut vitam habeant & abundantius habeant, majora sunt merita hominum nunc, quam si Adam non peccasset. Pro resolutione hujus difficultatis.

Dico breviter, si status innocentia durasset, communis quidem ac vulgaris hominum multum, intensiorem gratiam, & plura ac majora merita habuisset, quam ordinariè in hominibus lapsis communi modo viventibus inveniuntur: magna tamen in statu natura lapsæ, & per Christum reparatæ, iustorum & sanctorum multitudo invenitur, quæ in intensione gratiæ, & in excellentia, multitudine, & varietate meritum, superat iustos & sanctos qui fuissent in statu innocentia. Colligitur ex D. Thoma in 2. dist. 29. quæst. 1. art. 3. ubi sic ait: Considerando statum ad statum universalius homo ante peccatum ampliori gratia præditus fuisset, quam post: sed tamen non est inconveniens quod aliquis potest statum peccati, multo

A majorem gratiam habeat, quam aliqui habuissent etiam in primo statu, eo quod gratia non tantum datur secundum mensuram naturalis virtutis seu capacitatis, sed secundum conatum, quem contingit esse majorem in eo qui minoris virtutis est: sicut etiam dicitur de comparatione hominum novi & veteris testamenti.

Prima pars hujus conclusionis probatur: In statu natura lapsæ, & per gratiam Christi reparatæ, vulgaris & communis hominum multitudo, sequitur impetum natura corruptæ, pluraque committit peccata, quibus ponit obicem divinæ gratiæ, & merito vitæ æternæ; quia nimirum, licet natura humana per gratiam sanetur quantum ad mentem, remanet tamen in ea corruptio & infectio quantum ad carnem, per quam servit legi peccati, ut ait S. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 9. Econtra verò in statu innocentia, cum nulla esset concupiscentia, & corruptio carnis, ad peccandum inclinans, homines minores & rariores peccandi occasiones, & plures bene operandi habuissent, subindeque rarius peccassent, quam in statu natura corruptæ, & per consequens in illis copiosior gratia fuisset, nullo obstaculo in humana natura invento, ut ait S. Thomas infra quæst. 95. art. 4. unde cum quantitas meriti ex parte gratiæ attendatur, ut ibidem ait idem S. Doctor, si status innocentia durasset, communis ac vulgaris hominum multitudo, plura ac majora merita habuisset, quam ordinariè in hominibus lapsis communi modo viventibus inveniuntur.

Quod verò in statu natura lapsæ, & per Christum reparatæ, magna sit iustorum & sanctorum multitudo, qui in intensione gratiæ, & in excellentia, multitudine, ac varietate meritum, superant iustos & sanctos qui fuissent in statu innocentia, si perseverasset, patet in Joanne Baptista, Apostolis, innumeris Martyribus, Confessoribus, Monachis, ac Virginibus, qui mirabile vitæ genus duxerunt, & opera virtutum stupenda fecerunt. Hic enim plane videtur esse quasi proprius & singularis effectus incarnationis & redemptionis Christi. Et per hoc facile explicantur testimonia Scripturæ & SS. Patrum, à Pererio adducta, facileque intelligitur quomodo Christus venit ut homines vitam abundantius habeant, & ubi abundavit delictum, superabundet & gratia, nobisque plus boni ex meritis Christi adveniat, quam perdideramus per peccatum Adami, & damni estimationem, beneficii magnitudo excedat. Quapropter Gregorius culpam Adæ felicem appellare non dubitavit, cum illius occasione tot & tanta in genus humanum redundaverint bona, præsertim verò insigne illud decus unionis hypostaticæ, quæ, ut ait Augustinus, ad eam naturam humanam egressa, ut quo ascenderet altius non habuerit.

ARTICULUS III.

In quo differat gratia statûs natura lapsæ, & per Christum reparatæ, à gratia statûs innocentia?

§. I.

Pramittuntur quæ ferè apud omnes sunt certa.

Certum est in pluribus differre gratiam statûs naturæ lapsæ reparatæ, quam medicinalem vocant,

vocant, à gratia statûs innocentia, quæ gratia sanitatis appellari solet: & in primis in eo quod omnis gratia medicinalis fit ex Christi meritis, unde gratia Christi appellatur; gratia verò sanitatis ex illis non fit, ut in Tractatu de Incarnatione fusè ostendemus. Secundo differunt in hoc quod gratia sanitatis ad id tantum fuit collata, ut homo sanctitatem & innocentiam acceptam conservaret; gratia verò medicinalis ad hoc datur, ut à varijs peccati originalis & actualis vulneribus perfecte sanetur; quamvis hanc perfectam sanitatem non assequatur in hac vita, sed tantum in patria. Nam ut ait S. Thomas hic quæst. 109. art. 9. *Licet natura humana per gratiam sanetur quantum ad mentem, remanet tamen in ea corruptio & infectio quantum ad carnem, per quam servit legi peccati, ut dicitur ad Roman. 7. Remanet etiam quedam ignorantia obscuritas in intellectu, secundum quam, ut etiam dicitur ad Roman. 8. quid oremus sicut oportet nescimus. Et art. 10. ad 3. dicit, quod etsi reparatio gratia Christi hic fit inchoata quantum ad mentem, nondum tamen est consummata quantum ad carnem, quod erit in patria. Item supra quæst. 85. art. 5. ad 2. Oportet (inquit) quod ad immortalitatem & impassibilitatem glorie que in Christo inchoata est, & per Christum nobis acquisita, perveniamus, conformati prius passionibus ejus: unde oportet quod ad tempus ejus passibilitas in nostris corporibus remaneat, ad impassibilitatem glorie promerendam conformiter Christo. Quam etiam rationem insinuat Tridentinum sess. 5. cap. 5. ubi docet quod quamvis per baptismum reatus omnis peccati originalis penitus tollatur, remanet nihilominus in baptizatis concupiscentia, seu fomes peccati, qui ad agonem in nobis relictus est, cum, teste Apostolo, non coronetur, nisi qui legitime certaverit. Hæc in confesso sunt apud omnes. Unde*

¹⁴ Dux tantum hic supersunt difficultates, breviter discutiendæ. Prima est, an gratia sanitatis in eo præsertim differat à gratia medicinali, quod gratia sanitatis homo, si vellet, dissentire posset; gratia verò medicinalis necessario assensuratur, ut illi dissentire non valeat: Hanc enim utriusque differentiam assert Calvinus in Antidoto Concilij Tridentini ad sess. 6. articulo 5. ubi in Patres Tridentinos invehitur, quod dicendo hominem in statu naturæ lapsæ posse gratiam oblatam abjicere, eique dissentire si velit, id gratia medicinali tribuant, quod erat proprium gratia sanitatis; ipsique hac de causa Pelagianismi notam inurit.

Idem ante Calvinum docuerat Lutherus, præcipue in libro de servo arbitrio, quem idcirco Concilium Senonense, contra ejus errores celebratum anno 1528. merito affirmat in Manichæismum incidisse, quando Pelagianismum vitare conatus est, ut solent hæretici ab uno extremo declinare in aliud oppositum. Ejus Concilij verba sunt in præfatione, longè post initium: *In errorem Manichæi incidit Lutherus, dum nimis anxie & scrupulose devitat Pelagium: metuens namque liberum arbitrium cum Pelagio esse, omne bonum opus quod est in homine, Deo tribuit, & divinæ gratiæ nihil prorsus libero arbitrio: sicque tollens omnino liberum arbitrium Lutherus factus est Manichæus, dum refugit esse Pelagianus.*

¹⁵ Secunda difficultas est, an gratia medicinalis Christi in eo distingatur à gratia sanitatis, quod illa moveat & determinet liberum arbitrium ad bonum: ista verò ejus nutum, seu motum, ac de-

terminationem expectaret, eique quantum ad efficaciam & usum subiceretur. Hanc enim esse generalem differentiam inter auxilia naturæ innocentiæ, & naturæ lapsæ, reparatæ, concedit Jansenius varijs in locis, aitque hoc discrimen esse doctrinæ de gratia ab Augustino traditæ: *basim; veram clavim, quæ aditus in scripta ejus apeririendus est; annulum qui cæterorum dogmatum catenam trahit; & veluti filium Ariadnetum, quo nisi quis regatur, tota ejus doctrina merus labyrinthus erit.*

§. II.

Prima difficultas expeditur, errorque Lutheri & Calvini proscrivitur

Dico Primò: Gratia medicinalis Christi non necessitat voluntatem ad consensum, sed in ea relinquit dissentendi potentiam: subindeque ficticia est illa differentia, quam Calvinus inter gratiam medicalem & gratiam sanitatis constituit.

Conclusio est certa de fide, definita in Concilio Senonensi contra Lutherum, decreto hinc 15. ubi dicitur, *non esse tale Deitribuens auxilium, cui resisti non possit: & in Tridentino contra Calvinum sess. 6. can. 4. his verbis: Si quis dixerit liberum arbitrium à Deo motum & excitatum &c. non posse dissentire si velit anathema sit.*

Favent etiam SS. Patres, præsertim Augustinus, cujus autoritate Calvinus suum dogma propugnare maxime conatur. Nam lib. de corrept. & gratia cap. 8. ait, quod gratia causatur nobis liberam voluntatem. Et de spiritu & lit. cap. 34. hæc scribit: *Profecto ipsum velle credit Deus operatur in homine: & in omnibus misericordia ejus prævenit nos: consentire autem vocati Dei, vel dissentire ab ea, proprie voluntatis est. Quibus verbis duo Augustinus inter se conciliat, quæ ab hæreticis nullâ arte sociari posse dicuntur: alterum, Deum per gratiam suam efficacem operari in nobis velle & credere, id est quicquid boni agimus: alterum, ita hæc operari, ut tamengratia, per quam ea facit, dissentire possimus. Unde etiam D. Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap. 2. eisdem asserit: *Deus (inquit) ad obediendum sibi ipsum velle sic donat, ut etiam perseveraturus illam persistet, qua potest nolle, non auferat. Et similiter D. Thomas quodlib. 1. art. 7. ad 2. his verbis: Deus movet omnia secundum modum eorum: & ideo divina motio à quibusdam participatur cum necessitate à natura autem rationali cum libertate, propter hoc quod virtus rationalis se habet ad opposita: & ideo si Deus movet mentem humanam ad bonum, quod tamen potest huic motioni resistere. Quibus verbis S.**

E Doctòr conclusionem nostram & docuit, & probavit: Motio enim divina gratiæ, quamvis sit efficacissima, & infallibiliter inferat suum effectum, utpote à Dei omnipotentia, & infusa suæ voluntatis efficacia descendens; attemperatur tamen & accommodatur naturæ subiecti quod movet: quare sicut causas necessarias movet ad unum per modum naturæ, non relinquendo in eis potentiam ad oppositum, quia hoc ipsarum natura exigit; ita liberam movet ad unum per modum liberi, id est sub indifferenti potestatis rationis, & cum potentia ad oppositum. Ubi dicit earum conditio ac libertas expolitur. Ubi idem Doctòr Angelicus qu. 6. de malo art. 1. ad 3. rectè etiam ad propositum dicit, quod *Deus movet voluntatem immutabiliter, propter efficaciam vi-*

quid motu his, qua defecere non potest, (ecce efficaciam divinam motus, peritiam non ex Dei præcipientia, futurum nostræ voluntatis consensum explorante, sed ex efficacia infinita divinæ voluntatis, ipsam in nobis efficiente) sed propter naturam voluntatis motu, qua indifferenter se habet ad diversa, non inducitur necessitas, sed manet libertas: ecce ejusdem motus dulcedinem & suavitatem, naturæ voluntatis accommodatam, quæ non lædit sed perficit libertatem, nec absumit sed relinquit differentiam potentiam. Hinc Sacra Scriptura, ut hujus motus efficaciam & suavitatem designet, gratiam Spiritus sancti interdum sub figura turbini seu venti vehementissimi, aliquando verò sub specie dulcisephyri & auræ lenissimæ nobis exhibet. Hinc etiam sponsa Cantic. 1. dicit: Trahe nos, curramus in odorem unguentorum tuorum. Trahe nos: en divina gratiæ in trahendis cordibus efficaciam potestatem. Curramus in odorem unguentorum tuorum: enim miram & ineffabilem ejus suavitatem; nihil enim unguento suavis, quo non læditur, sed perficitur motiva facultas, & facile mobiles redduntur potentia.

§ III.

Alia difficultas resolvitur, & sententia Jansenii breviter confutatur.

Dico secundo: Homo in statu innocentie indigebat efficaci motione ad singulos actus, sicut in statu naturæ lapæ; licet tunc eâ solùm egeret, ratione subordinationis quam quilibet creatura habet ad Deum in operando: nunc verò ulterius indiget eâ, ob naturæ corruptionem & debilitatem. Ita D. Thomas 1. 2. quæst. 109, art. 1. ubi sic dicitur: Manifestum est, quod sicut motus omnes corporales reducuntur in motum celestium corporis, sicut in primum movens corporale, ita omnes motus tamen corporales quam spirituales reducuntur in primum movens simpliciter, quod est Deus. Et ideo quantumcumque natura aliqua corporalis vel spiritualis **PO. NATURÆ PERFECTA**, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur à Deo. Et art. 2. ait: Natura hominis potest dupliciter considerari, uno modo in sui integritate, sicut fuit in primo parente ante peccatum; alio modo secundum quod est corrupta in nobis post peccatum primi parentis: secundum autem utrumque statum natura humana indiget auxilio divino ad faciendum vel volendum quodcumque bonum, sicut primo movente, ut dictum est, scilicet articulo præcedenti. Quod repetitur in fine corporis ejusdem articuli secundi, dicens: In utroque statu indiget homo auxilio divino, ut ab ipso moveatur ad bene agendum. Denique art. 9. ejusdem questionis docet quod in statu naturæ corruptæ homo, etiam in gratia existens, indiget prædicta motione, propter duo: primo quidem ratione generali, propter hoc quod, sicut supra dictum est (art. 2.) nullatenus creata potest in quemcumque actum procedere, nisi virtute motionis divinæ: secundò ratione speciali, propter conditionem status humanæ naturæ, quæ quidem licet per gratiam sanetur quantum ad mentem, remanet tamen in ea corruptio & infirmitas quantum ad carnem, per quam servus legi peccati. Ex quo patet, quod cum ratio ista specialis non haberet locum in statu naturæ integræ, in eo homo egebat divinâ motione, ex uno solùm capite, nimirum ratione subordinationis quam quilibet creatura habet ad Deum in operando. Deus enim (inquit idem sanctus Doctor in 2. distinctione 24. quæst. 1. articulo 4. ad 1.) operatur in voluntate & natura: sicut pri-

A ma causa in secundis; & ideo sine ipso adjuvante, nec lapis in esse conservaretur, nec deorsum tenderet. Similiter etiam nec humana natura (quamvis integra) sine eo vel consistere potest, vel rectum motum voluntatis habere. Unde etiam Augustinus Epistola 106. ait: Natura humana, etiam si in illa integritate in qua condita est permaneret, nullo modo seipsam, Creatore suo non adjuvante, servaret. Et 12. de civitate cap. 9. docet quod Angeli bonam voluntatem, quæ meliores essent, nisi operante adjutorio Creatoris habere non possent. Ad stipulam etiam Divus Bernardus in libro de gratia & libero arbitrio, columnâ 7. ubi hæc scribit: Nostra quippe voluntas bona, à bono Deo creata, perfectatamen non erit, quousque suo Creatori perfectè subjecta sit. Absit tamen ut ipsi sui ipsius perfectionem Deo autem tantum creationem tribuamus: cum longe nimirum melius sit esse perfectum, quam factum, & à se ipso nefas videatur, Deo quod minus, nobis quod excellentius sit attribueret.

Plura alia Sanctorum Patrum testimonia, variasque rationes in ejusdem veritatis confirmationem, in Tractatu de voluntate Dei adduximus, ibique præcipua Jansenii fundamenta confutavimus; unde ad hunc locum Lectorem remittimus, ne eadem inutiliter repetamus.

Disp. 5. art. 7.

DISPUTATIO, VI.

De statu naturæ puræ.

Hic est quintus & ultimus naturæ humanæ status, circa quem celebris occurrit contra Jansenium disputatio & controversia, sequentibus articulis resolvenda.

ARTICULUS PRIMUS.

An status naturæ puræ possibilis sit?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententia.

Suppono primò, quod status puræ naturæ duo importat seu requirit, unum positivum, & alterum negativum. Positivum in eo est, quod natura humana habeat quidquid est ei connaturale, seu debitum ex essentia: suæ principis, puta suas omnes proprietates, habilitates, & facultates naturales, & concursum atque providentiam Dei sibi naturaliter debitam. Negativum in eo est, quod nihil habeat indebitum, sive quod ab intrinseco non postulet, sive malum, sive bonum: hoc est, ut neque peccatum habeat originaliter sibi annexum, pœnæque reatum ex illo sequentem; neque etiam affecta sit aliquibus gratiæ donis, aut perfectionibus naturæ indebitis. Dixi ut non habeat peccatum originaliter sibi annexum: quia sicut infirmitas corporis, & morbi, qui sequuntur ex naturali conditione, non excluduntur à statu naturæ puræ; ita neque morbi animi, qui propter naturalem fragilitatem, aut libertatis usum contrahuntur, ab eodem statu excludendi sunt.

Duo ergo dicit status naturæ puræ, nempe naturam, & ejus puritatem: natura includit esse,

sentiam, & quæ debentur connaturaliter ratione essentiali: puritas excludit omnia indebita, seu ab essentiali connaturaliter non postulata; vel ut alii dicunt, omnia dona gratuita, quæ sunt duplicis generis, quædam enim perficiunt hominem in ordine ad finem ipsi connaturalem, & operationes ordinis naturalis, ut donum integritatis, de quo supra diximus: alia in ordine ad finem supernaturalem & operationes ipsi proportionatas, ut dona gratiæ strictè sumptæ.

Suppono secundò, nunquam re ipsa statum puræ naturæ fuisse: quia Deus omnes creaturas rationales quas hæcenus condidit, ad finem & beatitudinem supernaturalem elevavit: imò Angeli simul cum natura gratiam sanctificantem in sua creatione adepti sunt, juxta illud Augustini: *Erat Deus in Angelis condens naturam & largiens gratiam*. Primis quoque parentibus, simul cum natura, adoptionis gratia concessa est, juxta illud Eccles. 7. *Fecit hominem rectum*, quod non solum de rectitudine corporis, sed etiam animi, quæ est à gratia & charitate, intelligunt sancti Patres, præsertim Augustinus de corrept. & gratia cap. 10. idque Tridentinum sess. 5. indicavit, dicens: *Adamum peccando amisisse sanctitatem & justitiam, in qua constitutus fuerat*. Neque deest congrua ratio: Nam cum gratia sanctificans in instanti producibilis sit, non opus fuit eius infusionem post creationis instant differti; Nescit enim tarda motu minima Spiritus sancti gratia, ut ait Ambrosius.

Solum ergo difficultas & controversia est inter Theologos, an status puræ naturæ possibilis sit, non solum de potentia Dei & extraordinaria & absoluta (de hoc enim nullus dubitat, cum Deus absolute potuerit hominem ad finem supernaturalem non ordinare, subindeque ipsum creare destitutum gratiæ sanctificantis, aliisque donis supernaturalibus, & ipsi indebitis) sed etiam de potentia ordinaria, seu ordinata, id est operante juxta naturalem rerum creaturarum inclinationem?

In cujus difficultatis resolutione partem negativam tenet Janfenius: Nam tribus libris integris, quos de statu naturæ puræ inscripsit, contendit primò, non potuisse homines expertes peccati originalis, creati à Deo sine gratia sanctificante, quæ est, inquit, ipsa charitas Dei super omnia; alioquin natura rationalis, mala, stulta, distorta, & perversa crearetur à Deo; quod ad errorem Manichæorum pertinet asserentium, quod Deus sit Author alicujus naturæ malæ. Atque hoc tanquam verum de præcipuis suæ doctrinæ capitibus, omni quo potest modo, stabilire conatur; & contrarium dicit fuisse unum de capitalibus erroribus Pelagii, ab Augustino collisum; per eosque Scholasticæ doctrinæ Professores, quemadmodum in explicando naturæ lapsæ statu, longissimè ab ejus mente deflexerunt, ita in asserendo puræ naturæ statum, procul à principis ejus immobilibus, quibus tota doctrina ejus adversus Pelagianos & Manichæos incumbit, filium humanæ rationis, potius quam Ecclesiasticæ traditionis constatando, recessisse.

Secundò docet, felicem illum statum in quo Adam creatus fuit, connaturalem illi fuisse, ita ut aliter creari nequiverit, neque subijci morti, & aliis miseris corporis, aut pati in animo ignorantiam & difficultatem, ex concupiscentia orram. Itaque negat hominem potuisse à Deo creari in statu naturæ puræ, tum putitate dona supernaturalia excludente, tum etiam per exclusionem do-

norum integritatis & immortalitatis, quæ primis parentibus concessa sunt. Idem docent Gandavensis quodlib. 6. quæ. 11. & Estius in 2. dist. 26. cum hoc tamen discrimine, quod primus asserit non solum donum integritatis seu subjectionem vitium inferiorum ad rationem, & membrorum corporis ad animam, sed etiam immortalitatis donum pertinere ad naturam hominis in sua puritate, ita ut sine illis homo experte peccati originalis creati à Deo non potuerit alter verò docet quidem donum integritatis esse homini naturale, eique competens in puris naturalibus, sed fateretur immortalitatem primi hominis, ipsi fuisse indebitam & supernaturalem, subindeque Deum potuisse creare hominem purum à peccato, obnoxium morti, & morbis ac doloribus corporalibus.

§. II.

Statuitur prima conclusio.

Dico primò, Primus parens, atq; adeo totum genus humanum, potuit ante peccatum à Deo creari sine gratia gratum faciente, subindeque non ordinari ad clarum Dei visionem & beatitudinem supernaturalem, ita communiter docent Theologi Scholastici cum S. Thoma qu. 4. de malo art. 1. ad 14. ubi sic ait: *Carentia divinæ visionis dupliciter convenit alicui, uno modo sic, quod non habeat in se unde possit ad divinam visionem pervenire; & sic carentia divinæ visionis competere ei, qui in ipsa naturalibus esset etiam absque peccato; sic enim carnis divinæ visionis non esset pena, sed de se ipsa consequens omnem naturam creatam*. Quo nihil clarius & expressius contra doctrinam Janfenii dici potest.

Angelico Doctore ad stipulatur Subtilis in 2. dist. 28. qu. unicâ, nu. 7. dicens: *Potuit aliquis esse purus naturalibus, tam sine gratia, quam culpa*.

Favet etiam Bulla à Pio V. contra Bajam edita, & à Gregorio XIII. renovata, ac postea iterum ab Urbano VIII. confirmata: nam in ea sequentia Baii propositiones damnantur.

Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur: id est, destitutum justitiæ originali, & gratiæ sanctificantis.

Humana natura exaltatio in consortium divinæ naturæ (per gratiam sanctificantem) debita fuit integritati primæ conditionis; ac proxima naturæ alii dicitur esse, & non supernaturali.

Accedunt SS. Patrum testimonia, præcipue D. Augustini, cujus auctoritate maximè abutitur Janfenius: nam 1.3. contra Maximinum ca. 11. affirmat hominem ad similitudinem Dei formatum; ideo fieri gratiæ filium, quia non est naturæ filius aut gratiæ sit Dei filius, non naturæ, hoc non est illi connaturale, seu connaturaliter debitum; nam implicat in terminis aliquid esse gratuitum, & esse naturæ debitum; subindeque potuit natura humana, pura omni peccato, sine tali dono creati.

Confirmatur: Angeli nunquam fuerunt infecti peccato originali, & tamen ex Augustino potuerunt creari sine gratia: Ergo & homines, eorum peccati originalis labe immunes, sine illa possunt produci. Consequentia patet ex paritate rationis, Antecedens probatur ex Augustino lib. 3. Conf. c. 2. 3. & 4. ubi in Angelorum creatione duas Dei actiones agnoscit; unam quæ dedit eis esse suum substantiale, & facultates intelligentiæ volendi, omniaque earum facultatum ornamenta naturalia, puta species intelligibiles; & hæc actionem vocat Augustinus creationem naturæ; alteram verò actionem Dei admittit, quæ Angelis

Libro 2. in Lucam. cap. 9.

int... & h... grat... add... gel... pol... deb... dem... j... diff... prot... rural... ip... sum... Pe... Don... tio... sp... xat... logi... r... recip... alter... r... Deo... r... etiam... ad... citate... lam... non... gelo... exper... beaur... Co... r... v... turali... Ergo... nocent... gratia... sione... est ha... tilius... Creat... r... Co... cente... nam... l... p... vocat... h... v... debe... natur... Unde... eleva... Den... ill... b... G... con... cent... non... em... late... tate...

infundit charitatem & amorem Dei sanctificantē, & hanc largitionem gratia appellat, & addit tam gratitudinem Deum hanc secundam actionem superaddidisse primæ, quam per primam gratitudinem Angelos eduxerat è nihilo: Sed Angelis in nihilo positis nullatenus debetur creatio: Ergo neque naturæ etiam angelicæ, puræ à peccato originali debetur charitas seu gratia sanctificans. Unde idem S. Doctor 12. de civit. c. 9. asserit ad Angelos pertinere quod ait Paulus: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S.* id est ipsi prius gratitudinem infusa & non innata, seu connaturaliter debita: & Basilii lib. de Spiritu S. c. 18. ipsa (inquit) *caelestes Virtutes, non natura sua sancta sunt, sed à Spiritu sancto.*

Potest etiam conclusio hæc ratione suaderi. Dona supernaturalia gratiæ & gloriæ, & ordinatio creaturæ ad finem supernaturalem, non recipiunt potentiam ejus naturalem, sed duntaxat obedientialem; ut cõmuniter docent Theologi, qui triplicem potestiam receptivam in creaturis distinguere solent; unam naturalem, in qua recipiuntur accidentia connaturalia subiecto; alteram violentam, in qua subiectantur accidentia contraria, & repugnantia illius naturæ, sicut se habet calor respectu aquæ; aliam verò obedientialem, quæ creatura intellectualis subditur Deo ad recipiendas formas ordinis supernaturalis: Sed Deus non tenetur conferre creaturæ, etiam innocenti, & à peccato originali immuni, ea ad quæ non nisi obedientialiter, seu per capacitatem obedientialem perducibilis est; vel ipsam ad ea ordinare, ut de se patet: Ergo Deus non tenetur conferre dona gratiæ & gloriæ Angelo, vel homini innocenti, & peccato originali experti, aut ipsum ad claram Dei visionem & beatitudinem supernaturalem ordinare.

Confirmatur primò: Omnis creatura est naturaliter & ex sua origine Dei servus, cum talis servitus in creatione fundetur: At servus non est naturaliter hæres domini sui, ut habetur Genes. 21. Ergo nulla creatura, quantumcumque pura & innocens in sua origine, ex sua natura exigit dona gratiæ & gloriæ, nec ordinatur ad claram Dei visionem & beatitudinem supernaturalem, quæ est hæreditas Dei. Hanc rationem insinuat Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Joan. cap. 13. ubi ait: *Creatura cum serva sit, non tantum & voluntate Patris, ad supernaturalia elevatur.*

Confirmatur secundò: Homines, etiam innocentes & Angeli, sunt filii Dei tantum adoptivi; nam filius naturalis unus est Christus: Atqui filius adoptivus, non jure nativitatis, sed assumptione gratiæ, & naturam non consequente, vocatur ad hæreditatem: Ergo nec Angeli, nec homines innocentes, possunt habere claram Dei visionem, quæ est Dei hæreditas naturæ suæ, sed debent elevari, hoc est, accipere aliquod donum naturæ aliud, & ipsi indebitum, ut videant Deum. Unde Dionysius cap. 1. de divin. nomin. tribuit elevationi supra naturam, quod Beatæ mentes Deum videant, & ait eas *constanter & immobiliter ad hærentem sibi radium attolli, & congruo permissarum sibi illuminationum amore, velut in altâ pennâ sublevari.*

Confirmatur tertio: Si gratia & charitas sint connaturaliter debita Angelo, vel homini innocenti, seu peccato originali non infecto, ita ut non possit à Deo creari sine illis, de potentia saltem ordinata & per divinæ sapientiæ léges regulata; sequitur gratiam sanctificantem, aut charitatem, Angelis & primis parentibus in creatione

infusam, simul esse & non esse gratiam: erit quippe gratia, ut supponitur, & ipsum nomen significat; nõ erit verò gratia, quia gratiæ propriè dictæ repugnat quòd sit naturæ debita seu connaturalis, ut ex ipsius gratiæ notionem & nomine constat.

Respondet Janenius gratiæ propriè dictæ repugnare quidem debitum ortum ex jure seu opere creaturæ; non tamen ei repugnare debita, seu connaturalitates, decentias, congruentias, & æquitates, quæ oriuntur ex aliis capitibus: nihil enim connaturalius (inquit) innocenti imagini Dei, cum capacitate Dei naturaliter conditæ, quam gratia: unde quamvis Deus eam ipsi negans, non faceret contra jus justitiæ quod sit in creatura, faceret contra sapientiam suam, quam non secus ac justitiam præterire non potest.

Addit quod sicut Scholastici dicunt, gratiam sufficientem esse gratiam absolutè, & nihilominus esse debitam creaturæ rationali, etiam in hoc statu naturæ lapsæ, nec ei posse à Deo denegari; alioquin impossibilia juberet Deus, & homo peccaret in eo quod vitare non posset: ita dici potest gratiam vel charitatem, sine qua natura innocens, seu peccati originalis expertus, creari nõ potest, esse gratiam propriè dictam, etsi ex quadam connaturalitate ipsi debita sit.

Sed hæc responsio & doctrina facile potest confutari. Primò, quia idem Author lib. 1. de statu naturæ lapsæ cap. 2. & sequentibus, docet naturam humanam ex se ordinari ad Dei visionem & fructum, velut ad finem connaturalem, nihilque esse illi connaturalius: Ergo juxta ejus principia, homini innocenti, seu peccato originali experti, gratia & visio, ac fructus Dei debentur, debito orto ex ipso jure naturæ, exigentis ab intrinseco hunc finem, & media ad ejus affectionem necessaria, & non solum debito orto ex sola Dei sapientia, vel aliqua congruitate.

Secundò falsum est quod ait, gratiæ propriè dictæ tantum repugnare debitum ortum ex opere creaturæ, subindeque non desinere esse, ac verè dici propriè dictam gratiam, etsi naturæ ipsi debeatur, dummodo non præcesserit aliquid opus propter quod illi debita sit. Hoc, inquam, falsum est, quia ut ostendimus in Tractatu de gratia, nomine gratiæ propriè sumptæ, & prout à natura distinguitur, intelligunt Scriptura, Patres, & Concilia, donum gratuitum naturæ superadditum, superans illius debitum & exigentiam, non verò id tantum quod non debetur operibus nostris; aliàs liberum arbitrium, & facultates omnes tum corporis, tum animi, essent gratia propriè dictæ: nullum enim opus feceramus antequam essemus, propter quod nobis hæc deberentur: quod tamen absurdissimum est ut patet ex Augustino Epist. 95. ubi tum ipse, tum alii Patres Africani, reprehendunt Pelagiū, quòd ad vitandam condemnationem in Concilio Palæstino abusus esset nomine gratiæ, eo nomine intelligens liberum arbitrium nobis collatum in ipsa creatione, quod sufficere volebat ad vitandum peccatum, & bene operandum; quodque gratiam idè esse intelligebat, quia gratis à Deo collatum est, quippe qui gratis nos creavit, & liberum arbitrium, aliisque dona gratis nobis contulit.

Tertio exemplum quod adducit Janenius de gratia sufficienti, non est ad rem: idè enim gratia sufficiens, quamvis aliquo modo debita creaturæ rationali, est gratia propriè dictæ, quia non est ei debita absolutè, sed supposita ejus e-

levatione & ordinatione in finem supernaturalem, quæ ipsi indebita est, & Deo planè libera, ita ut ab illa abstinere potuerit. At verò juxta Janfenium elevatio ipsa ad ordinem supernaturalem est debita naturæ innocenti, ita ut Deus ab illa abstinere non potuerit, nisi in pœnam peccati; nec per consequens natura innocens, & peccati originalis expertus, creari sine gratia & charitate, aliisque mediis & auxiliis, ad finis supernaturalis affectationem necessariis.

§. III.

Secunda conclusio stabilitur.

16 Dico secundò, de potentia Dei ordinaria, providente singulis rebus juxta id quod naturaliter exigunt, potuit homo, etiam ante lapsum Adami, creari in statu naturæ puræ quoad dona integritatis & immortalitatis, sive cum inclinatione efficiendi & rebelli partis sensitivæ adversus rationem, & cum necessitate moriendi. Ita expresse docet S. Thomas in 2. dist. 31. quæst. 1. art. 2. ad 3. his verbis: *Poteras Deus à principio, quando hominem condidit, etiam alium hominem ex limo terra formare, quem in conditione suæ naturæ relinqueret, ut scilicet mortali & passibili esset. & pugnam concupiscentiæ ad rationem sentiens; in quo nihil naturæ humana derogaretur, quia hoc ex principio naturæ consequitur. Non tamen iste defectus in eo rationem culpa aut pœna habuisset, quia non per voluntatem iste defectus causatus esset. Quo nihil clarius & expressius ad evertendam totam doctrinam Janfenii, & stabilendam nostram sententiam, dici potest. Item quodlib. 1. art. 8. ait: *Possibile fuit Deo ut hominem faceret in puris naturalibus.**

17 Hanc assertionem Bellarminus, Suarez & Anti-Janfenius ex eo probant, quòd contraria (inquunt) sententia sit à Pio V. in Bulla contra Michaëlem Baiam reprobata. Verùm licet inter damnatos Baij articulos, 26. sic habeat: *Integritas prima creationis, non fuit indebita naturæ humana exaltatio, sed naturalis eius conditio. Et 52. Deus non potuisset ab initio creare hominem, qualis nunc nascitur.* Inde tamen concludi non potest efficaciter, opinio hęc quæ impossibilitatem statûs naturæ puræ, præcisè quantum ad donum integritatis astruit, in hac Bulla fuisse damnatam; sed tantùm aliam, quæ præterea negat sine gratia sanctificante, quæ absolute justum & rectum constituit, hominẽ condidit Deo potuisse. Hoc enim, ut rectè observat Estius, intentum erat Baij in citatis articulis, ita ut 26. intelligeretur ab eo de integritate, ut cõprehendit gratiam habitualement ab solutè justificantem, & 52. de homine nascente modò cum privatione talis gratiæ. Unde per hanc Bullam, nulla quidem cadit censura in opinionem Estii: sed eam Janfenius & Henricus nullatenus evadere possunt; cum asserant hominem ante peccatũ non potuisse produci sine gratia sanctificante, & immortalitatis dono: hæc enim doctrina expresse in Bulla proscribitur; ut articulo præcedenti quoad gratiam sanctificantem ostendimus: quantum verò ad immortalitatis donum, patet ex art. 74. Baij, qui sic habet: *Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.*

18 Potest insuper suaderi conclusio ex Augustino, cujus auctoritati potissimum confidit Janfenius. In primis enim S. Doctor 1. 4. contra Julian. c. 17 loquens de primo homine ante peccatum, sic

A ait: *Gratia quippe Dei ibi magna erat, ubi terrenum & animale corpus, bestialem libidinem (hoc est, ut exponit etiam Janfenius, concupiscentiam efficiẽnem) non habebat. Quia ergo vestitus gratia non habebat in nudo corpore quod puderet, spoliatus gratia sensu quod operire deberet. Certè si gratia magna fuit, quòd primus homo ante peccatum, bestialem libidinem, sive concupiscentiam efficiẽnem non haberet, indebita erat naturæ hominis illius defectus carentia, atque ad eò cum tali vitio naturæ suæ creari potuit, etiam antecederet ad peccatum.*

B Neque potest dici quòd Augustinus sumat ibi 19 nomen gratiæ pro dono gratiosè collato, licet naturaliter debito, eo sensu quo Concilium Constantinopolitanum sextum utitur nomine gratiæ, quando a cõtione 11. definit Angelos esse per gratiam immortales. Non valet, inquam, ista responsio: quia licet hanc gratiæ acceptionem interdum approbet D. Augustinus, loco tamen citato sic eam usurpare non potuit; aliàs enim talis addidisset, hominem hæc gratia spoliatum fuisse; cum sit certissimum in communi doctrina Patrum, hominem, sicut & Angelum non fuisse spoliatum, ratione peccati, donis sibi naturaliter debitis, sed tantùm indebitis.

C Secundò idem Augustinus lib. 2. de Genesi ad lit. c. 15. sic habet: *Potest non mori præstatur Adami de ligno vitæ, non de constitutione naturæ.* Quibus verbis aperte docet etiam donum immortalitatis non fuisse homini innocenti naturaliter debitum, sed gratuitò & liberaliter concessum; subindeque sine illo potuisse creari. Unde ibidẽ subdit: *Mortali ergo erat conditio corporis animalis: immortalis autem beneficium conditorũ.* Et 1. 14. de civit. c. 20. loquens de immortalitate primorum parentum: *Hic statum (inquit) eus de ligno vitæ quod erat in medio Paradisi, mirabili Dei gratia præstatur.*

D Tertiò idem S. Doctor 1. 3. de libero arbit. ca. 20. præcipuum Janfenii fundamentum manifestè convellit, ait enim: *Quamvis ignorantia & difficultas (id est rebelli appetitûs difficultè obediẽtis rationi) essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus sed laudandus Deus esset, qui talem hominem condidisset. Quibus verbis aperte docet, non esse contra justitiam vel sapientiam Dei, si in homine, nullius peccati reo, esset ab ortu ejus appetitus sensitivus rebellis rationi; subindeque divina justitiæ aut sapientiæ non repugnare, quòd hominem innocentem, & nullius peccati reum, sine dono integritatis creet.*

E Nec valet quòd ad tam expressum & manifestum testimonium respondet Janfenius, nempe Augustinum illud scripsisse dum contra Manichæos disputaret, & ante quam orta esset hæres Pelagii; & contrarium docuisse Epist. 28. ad Hieronymum. Non valet, inquam, nam præterquam quòd nihil habet Augustinus in illa Epistola contrarium, ut legenti constabit, cap. 9. lib. 1. retractationum (quem longè post disputationes ipsius contra Pelagium, & Epistolam ad Hieronymum scripsit) repetit in terminali quodlib. 3. de libero arbitrio dixerat, illud quæ approbat. Item in libro de bono perseverantia, qui est ultimus, vel unus ex ultimis ejus libris, eandem sententiam iterum refert & laudat, ut infra patebit. Unde quidam Recentior rectè observat. Janfenium, qui ceteros Ecclesiæ Doctores contemnere videtur, & unum Augustinum revereri, ipsam tamen facere primò errantem in libro de libero arbitrio, secundò aliquatenus emendatam in Epist.

Epistola ad Hieronymum, tertio gravius re- A
lapsum in libris retractationum, & quarto in
errore finaliter perseverantem, in libro de bo-
no perseverantia.

Nec melior est alia responsio, quam ad idem
Angelici testimonium adhibet, nimirum Au-
gustinum, dum ait Deum fore laudabilem & ju-
stum, quamvis homo à suis primordiis haberet
difficultatem, & ignorantiam, quam patitur ex
rebellione appetitus sensitivi; loqui de primor-
diis hominis, in quibus supponitur aliqua culpa
originalis, non verò de primordiis hominis in-
nocentis, & à labe peccati originalis immunis.
Non valet, inquam, hæc interpretatio; cum a-
perre repugnet menti & textui S. Doctoris, locis B
citatis, præsertim cap. 11. libri de bono persever.
ubi sic ait: *Etiam si verum esset quod dicunt Pelagiani,*
ignorantiam & difficultatem, sine quibus nullus homo
nasceretur, primordia non supplicia esse naturæ; vinceren-
tur tamen Manichæi, qui volunt duas, boni scilicet &
malis, esse naturas. Hæc enim verba, primordia non
supplicia esse naturæ, aperte declarant, S. Docto-
rem supponere rebellionem appetitus non esse
in homine propter illum peccatum præcedens,
sed ipsi convenire ex sua naturæ, & ex prima Dei
inhibitione.

His argumentis ab autoritate sumptis, ac-
cedit ratio manifesta, quæ sic potest proponi.
Integritas naturæ, seu perfecta subjectio appe-
tibus inferioris ad superiorem, non est homini
connaturaliter debita; Ergo potuit sine illa crea-
ri, non solum de potentia absoluta, sed etiam
de potentia per sapientiam ordinatam. Conse-
quentia manifesta est: nam sapiens Dei provi-
dentia solum tenetur providere rebus, juxta id
quod connaturaliter exigunt, non verò juxta ea
quæ sunt naturæ indebita. Antecedens vero sic
ostenditur. Nulli naturæ debetur connaturali-
ter remedium defectus, qui est ipsi connaturalis,
vbi gratia naturæ sublati remedium corru-
pibilitatis; Sed integritatis donum, seu perfe-
cta subjectio appetitus sensitivi ad rationem; est re-
medium defectus homini naturalis, nempe re-
bellionis concupiscentiæ adversus rationem; C
cum enim homo ex propria ratione & consti-
tutione habeat quod componatur ex duabus
partibus contrariis, rationali scilicet & sensitiva,
& sic ut ait Augustinus 9. de civit. cap. 13. *Me-*
diū quoddam inter pecora & Angelos, inferior Angelis,
superior pecoribus, habens cum pecoribus mortalitatem,
rationem verò cum Angelis; duplici constat inclina-
tione seu appetitu, quorum unus tendit in bo-
num honestum & rationi consonum; alter ad
bonum sensibile & delectabile, quod interdum
rationis legibus prohibetur, ut patet in ægrotò
faciente & appetente frigidum, non obstantè
quod ratio contrarium suadeat; ex quo oritur
pugna & rebellio concupiscentiæ adversus ra-
tionem, ut infelix experientia satis ostendit; Ergo
integritas naturæ, seu perfecta subjectio appe-
tibus inferioris ad superiorem, non est homini
connaturaliter debita.

Eadem ratione convincitur, donum immor-
talitatis non posse esse homini connaturaliter
debitum, cum sit remedium alicujus defectus,
homini connaturalis, nempe mortalitatis, vel
corruptibilitatis, quæ ex intrinseca ipsius constitu-
tione sequitur, seu ex naturalibus ejus principiis,
quæ sunt materia prima, & anima rationalis; nam
quia materia prima in nullo composita per ejus
formam plenè satiatur, sed manet ubique fame-

lica, & cum appetitu ad aliam, consequenter dat
locum contrariis qualitatibus, passionibus, & al-
terationibus corruptivis, quibus ipsa composita
ad interitum & dejectionem tendant. Unde Cy-
rillus lib. 1. in Joan. cap. 15. ait, *Hominem supra na-*
turam immortalitatem fuisse consecutum; & lib. 4.
contra Julian. Hominem corruptibili naturæ progeni-
tum, Deo volente fuisse immortalem. Similia habet
Divus Thomas in 2. dist. 19. quæst. 1. art. 4. sic
dicens: *Immortalitas illa & impassibilitas, quam ho-*
mo habuit in primo statu, non inerat ei ex principii na-
turæ, sed ex beneficio conditoris: unde naturalis proprie-
dici non potest, nisi forte naturale dicatur omne illud
quod natura incipiens accepit. Et 1. parte quæst. 97.
art. 1. de corpore primi hominis sic ait: *Non enim*
corpus ejus erat indissolubile per aliquem immortalitatis
vigorem in eo existentem, sed inerat anima vis quadam
supernaturaliter divinitus data, per quam poterat cor-
pus ab omni corruptione preservare, quandiu ipsa Deo
subjecta mansisset.

Confirmatur: Si dona integritatis & immor-
talitatis essent homini connaturaliter debita, in
eo mansissent post peccatum; nam post pecca-
tum manent omnia pertinentia ad naturam, si-
ve ea fluat ex principii naturæ, sive sint ei debi-
ta, ut constant in potentis & proprietatibus, quæ
fluunt ex principii naturæ. & in concilio ge-
nerali qui connaturaliter debitus est; Sed illa
dona non manent in homine post peccatum, ut
experientiâ satis constat; Ergo non sunt homini
connaturaliter debita. Hæc ratio sumitur ex D.
Thoma 1. parte quæst. 97. art. 1. ubi sic ait: *Mani-*
festum est quod subjectio corporis ad animam, & inferio-
rum virium ad rationem, non erat naturalis, alioquin
post peccatum mansisset, cum etiam in demoniis data
naturalia post peccatum permanserint. Et in 2. dist. 19. q. 1.
art. 4. in 1. argum. sed contra, sic dicitur: *Diony-*
sus dicit in 4. cap. de divin. nomin. quod data naturalia
dæmones per peccatum non perdidit; Sed homo non
amplius quam dæmon peccavit; Ergo si immortalitatem
naturaliter habuisset, eam nullatenus amisisset.

ARTICULUS II.

Convelluntur fundamenta adverse
sententiæ.

§. I.

Solvitur primum & præcipuum argumentum Iansenii
contra possibilitatem status naturæ puræ.

Nimis prolixum & molestum foret ea omnia
persequi, quæ Iansenius tribus integris li-
bris contra statum puræ naturæ proposuit. Qua-
re sat erit præcipuis ejus argumentis respondere,
ex quorum solutione Lector facillè judicabit,
quid de aliis sentiendum sit.

Primum quod habet cap. 3. libri primi de statu
naturæ puræ, potest sic proponi. Non potest
creatura rationalis, innocens, & nullius peccati
rea, à Deo creari incapax assequendæ veræ beati-
tudinis in qua quiescat: Sed homo creatus in
natura pura, & donis supernaturalibus gratiæ &
charitatis destitutus, esset incapax veræ beati-
tudinis; Ergo in eo statu creati non posset. Major
videtur certa; naturalis enim est appetitus beati-
tudinis, ita ut homines non tantum velint, sed
etiam non possint non velle esse beati, ut ait Au-
gustinus in Enchirid. cap. 104. Minorem verò
Zzz 3 probat

probat Jansenius dupliciter: Primò quia nullus homo potest esse verè beatus, nisi sincero amore Deo ultimo suo fini & summo bono adhæreat, ut pluribus in locis docet Augustinus: At, inquit, omnis amor Dei esset impossibilis homini in statu naturæ puræ, cum ille per gratiam & Spiritum Sanctum inspirari debeat, ut sexcentis locis docet Augustinus: Ergo homo creatus in natura pura, esset incapax veræ beatitudinis, Nec valet distinctio duplicis amoris Dei, naturalis & supernaturalis: illa enim (ait idem Author) est humana pronuntiatio à Philosophia adinventæ, cujus nec in sacris litteris, aut in Conciliis, neque in S. Augustino, aliisque Patribus, ullum est vestigiū.

Secundò aliter probat eandem Minorem: quia (inquit) non potest esse homo verè beatus, nisi fruatur clarâ visione essentiali Dei, quæ homini in statu puræ naturæ convenire nequit.

28 Verùm respondeo, hominem innocentem non posse à Deo creati sine ordine ad aliquam beatitudinem & finem ultimum; sed ille duplex esse potest, naturalis scilicet, consistens præcipuè in adhæsiōne ad Deum per cognitionem & amorem viribus naturæ possibilem, & supernaturalis, consistens in clara Dei visione, cum amore & gaudio beatifico. Ad priorem tantùm ordinaretur homo, si crearetur in puris naturalibus: quod verò nunc ad posteriorem sit ordinatus, eximie fuit gratiæ & liberalitatis divinæ, juxta illud Apostoli ad Romanos 6. *Gratia Dei vita æterna*. Similiter amor Dei duplex est, unus imperfectior, ad quem natura rationalis potest cum Dei concursu & providentiâ connaturali assurgere, quemve in statu naturæ puræ posset exercere; aliter perfectior, sublimior, ac nobilior, ad quem exercendum uon sufficiunt vires naturæ, sed opus habet auxilio Spiritus Sancti. Ita Sanctus Thomas le 4. in cap. 13. prioris ad Corinth. ubi sic dicitur: *Amor est quadam vis unitiva, & omnis amor in unione quadam consistit; unde secundum diversas uniones, diversa species amicitie à Philosopho distinguuntur. Nos autem habemus duplicem conjunctionem cum Deo, una est quantum ad bonam naturam qua hic participamus ab ipso; alia quantum ad beatitudinem, in quantum nos hic sumus participes per gratiam supernæ felicitatis, secundum quod est hic possibile; speramus etiam ad perfectam consecutionem illius æternæ beatitudinis pervenire, & fieri cives celestis Hierusalem: & secundum primam communicationem ad Deum, est amicitia naturalis, secundum quam unum quodque secundum quod est, Deum ut causam primam, & summum bonum appetit & desiderat, ut finem suum; secundum verò communicationem secundam, est amor charitatis, quâ solè creaturâ intellectualis Deum diligit. Similia habet 2. 2. quæst. 26. art. 3.*

29 Confirmatur: Amor sequitur boni cognitionem, ut calor lucem; unde sicut excellentia supremi domini, cognita discursu naturali, quatenus scilicet Deus est supremum principium rerum naturalium, fundat virtutem religionis naturalis seu acquisitæ; cognita verò notitiâ fidei, quatenus supremum principium bonorum supernaturalium, fundat virtutem religionis supernaturalis seu infusæ, juxta communem Theologorum sententiam 1. 2. quæst. 63. art. 3. Ita etiam divina bonitas cognita per fidem, in quantum est fons beatitudinis supernaturalis, fundat amicitiam charitatis; cognita verò naturali discursu, in quantum est fons to-

tius esse naturalis, fundat naturalem amicitiam eiga Deum.

Perpetam autem instat Jansenius, dicens distinctionem hujus duplicis amoris, nullam in sacris litteris, Conciliis, & SS. Patribus habere fundamentum. Nam quod ad Scripturam attinet, magnum illius distinctionis vestigiū habetur ad Roman. 1. ubi Apostolus efficitur Gentes, quæ legem Moisaicam non habebant, naturaliter fecisse ea quæ legis sunt. Ergo prima & summa lex, naturæ lumine nota, est Deum omnium creatorem esse diligendum; unde Bernardus in libro de diligendo Deo, *Clamatur in innata & non ignota ratione iustitia, diligendum esse illum, cujus nos coros esse. & cui totum debere non ignoramus*: Ergo Deus ut author naturæ, & creator celi & terræ, qui innumera bona naturalia in ea effudit, potest à nobis amore naturali diligi.

Ad do quod Paulus Gentes illos qui Deum naturaliter cogoverunt, ait fuisse eo ipso excusabiles, quod Deum cognocentes, ipsum non coluerunt: Sed Dei cultus præcipuè in ejus amore consistit, juxta illud Augustini Epist. 120. *Non colitur Deus, nisi amando*: Ergo juxta Apostolum, Gentes ex sola cognitione naturalis Dei, ipsum possunt ut Authorem naturæ diligere, atque ad eum est possibilis aliquis amor naturalis Dei.

Quod verò attinet ad Concilia, magnum illius distinctionis fundamentum præbent Africanum 2. can. 24. & Tridentinum sess. 6. can. 3. quando definiunt auxilium Spiritus Sancti necessarium esse ad diligendum Deum, non quomodo cumque, sed sicut oportet ad salutem; vel sicut oportet ut justificationis gratia conferatur; nam limitatio frustra poneretur, si nullus alius amor Dei esset possibilis, nisi perfectus & supernaturalis, ad salutem & justificationem conduens.

Sancti Patres etiam non obscure distinctionem hujus duplicis amoris insinuant: ut patet ex Bernardo supra adducto, & ex Basilio qui in regulis fustis disputatis, resp. ad secundam interrogationem, agnoscit in homine appetitum naturalem circa Deum, & naturalem sponte elicatum; nec non ex Augustino, qui libro 6. contra Julian. cap. 10. prope finem, significat infantes cum peccato originali decedentes, & à gloria & gloria ex-lulos, non caritatos aliquâ distinctione Dei, quæ, ut patet, supernaturalis esse non potest. Cujus vestigiis inhærens S. Thomas in 2. dist. 33. q. 2. art. 2. ad 3. sic ait: *Quantum pueri non baptizati, sunt separati à Deo, quantum ad conjunctionem quæ est per gloriam, ipsi tamen conjunguntur per participationem naturalium bonorum, & ita de ipso gaudere poterunt, NATURALI COGNITIONE ET DILECTIONE*.

Ad do quod in Bulla Pii V. contra Baium, damnatur hæc propositio numero 32. *Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut author naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur ut beatificator, vana est & commentitia, ad illud idem sacra littera, & plurimè veterum testimonio excogitata*. Et similiter Ita num. 35. *Amor naturalis Dei, scilicet qui ex viribus naturæ ex-oritur, est sola Philosophia, per elationem præsumptionis humane cum injuria crucis Christi, defenditur à nonnullis Doctoribus*. Et ne quis dicat, propositio istas solum esse damnatas ratione censuræ, non verò ratione doctæ in se, advertat etiam damnatam 37. quæ nullam habet censuram, atque ita sonat: *Omni amor creaturæ*

vitiosa, aut vitiosa est cupiditas quâ mundus diligitur, aut à Iohanne prohibetur; aut laudabilis ista charitas, quâ per Spiritum Sanctum in corde diffusa, Deus amatur. Igitur præter amorem Dei supernaturalem, diffusum in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum, datur alius amor Dei, qui non est vitiosa cupiditas, nimirum dilectio naturalis ipsius. Ex quo patet responsio ad primam probationem Minoris principalis Jansenianæ objectionis.

Ad secundam dicatur, homines à clara Dei visione exclusos, posse aliquâ beatitudine inferiori donari: nam ipse Adversarius docet, & ex Augustino probat, quod Adamus in statu innocenti, in quo non videbat Deum, habuit beatitudinem aliquam minus perfectam, & ut ipse loquitur, decoloratorem, visione beatâ: Cur nego similiter non licebit nobis dicere, quod esset in statu puræ naturæ possibilis aliqua beatitudo, minus perfecta, & decoloratio clarâ Dei visione? Si autem queratur in quo illa consisteret? Respondet Theologos eam constituere in perfectissima & suavissima contemplatione Dei auctoris naturæ, quæ non pertingeret ad claram eius visionem, sed esset duntaxat cognitio ejus activa, & haberetur ex creaturis, præsertim et subsistentiis separatis, cognitio, non solum per species acquiritas, sed præcipue per infusas, & perfectentiam inditam. Addunt quod perfectissima illa cognitio, seu contemplatio, esset radix amoris naturalis Dei, & reliquarum virtutum naturalium, totiusque rectitudinis voluntaris, subindeque omne peccatum, omnemque inquietudinem & anxietatem excluderet.

Dices: Homo suam illam Dei contemplationem adeptus, claram eius visionem optaret, cum ex cognitione effectuum exciteret naturale desiderium videndi causam: Ergo illa contemplatio omnem inquietudinem non excluderet, nec omne desiderium hominis quietaret.

Respondet quod ex tali contemplatione oritur quidem desiderium videndi causam, at illud non esset absolutum, sed tantum conditionatum; nam appetitus videndi causam, visus effectibus, in eo tantum est absolutus, cui apparet possibilis talis visio: unde cum homini in putis naturalibus existentibus, non esset nota possibilitas divinæ visionis, in ipso tantum esset appetitus claræ visionis conditionatus, & imperfectus: conditionata autem & imperfecta voluntas, quæ velle dici solet, non movet hominem ut conetur obunere rem desideratam, adeoque nec inquietudinem aliquam aut anxietatem parit: unde quidam Theologi admittunt in beatis appetitum conditionatum, seu velleitatem habentem majorem beatitudinem, absque ulla tamen inquietudine inde consequente.

Cæterum non possumus exactè definire omnes circumstantias futuras in illa beatitudine, quæ à Deo proponeretur hominibus in statu puræ naturæ. Aliqui putant quod in tali statu non esset futura resurrectio corporea mortuorum, sed homines qui bene operati essent in viâ, futuri essent beati tantum in anima, in qua præcipue consistit homo. Alii existimant in illo statu futuram corporum resurrectionem, subindeque homines in eo, non solum quantum ad animam, sed etiam quantum ad corpus, fore beatos. Alii dicunt, quod quando iustus ad debitum statum virtutis pervenisset, Deus in corpore & anima ipsam rapuisset, & vivum transulisset in locum

à se determinatum, ibique eum conservasset in æternum, ut nunquam gustaret mortem: sicut Enoch & Eliam in paradysum transtulit, ubi eos usque ad diem iudicii sanos & incolumes servabit. Sed hæc nimis incerta sunt, & facilius possunt inquiri quam resolvi.

§. II.

Alia Jansenii argumenta solvuntur.

Objicies primò cum Jansenio: Dona integritatis & gratiæ sanctificantis dicuntur à SS. Patribus fuisse naturalia primis parentibus, ait enim Cælestinus primus in Epistola ad Episcopos Galliarum, *Homines prævaricatione ad naturalem possibilitatem & innocentiam perdidisse*: & Augustinus lib. 11. de Genesi ad litteram, dicit homines ea dona amittendo, amisisse *possibilitatem, & possibilitatem*; Ergo homines ante peccatum non potuerunt creati à Deo (de potentia saltem ordinata, & providente singulis rebus juxta id quod naturaliter exigunt) sine hujusmodi donis.

Respondet non solum id quod homo connaturaliter exigit, dici ipsi naturale, sed etiam id quod natura humana in sua origine & creatione accepit, quam vis ipsi indebitum & præternaturale sit: sic Augustinus serm. 14. de verbis Apostoli, vocat peccatum originale, *peccatum naturæ, seu naturale*, non quod naturæ humanæ connaturale sit, sed quia à nativitate nobis inest: in quo etiam sensu Apostolus ad Ephes. 2. ait quod *sumus naturâ filii iræ*. Unde etsi dona integritatis & gratiæ sanctificantis fuerint Adamo indebita, & superantia exigentiam humanæ naturæ, vocari tamen potuerunt naturalia à SS. Patribus, quia ipsi fuere in primo instanti creationis concessa, ut disp. 1. ostendimus. Idque non difficeret Jansenius, nam lib. de Gratia primi hominis cap. 9. aliquantò post initium, ait peculiarem esse Augustini ac discipulorum ejus phrasim, & Concilii Arausiaci, ut sub libertate & possibilitate naturali, ipsaque natura, totum illud comprehendatur, quod naturæ in ipsa prima conditione collatum est, etiam ipsa gratia habitualis, & alia dona supernaturalia tunc Adamo infusa.

Objicies secundò: Ex D. Augustino Deus non potest alicui regnum cælorum sine sua culpa denegare: Ergo est connaturaliter homini debitum, & sic non potest in puris naturalibus creati. Ultraque consequentia patet: Antecedens probatur. Nam S. Doctor lib. 1. de peccat. meritis & remissi. c. 3. lib. 1. ad Bonitacium cap. 22. & lib. 2. cap. 2. & serm. 14. de verbis Apostoli cap. 3. 4. & 5. & alibi, impugnat hæresim Pelagianam, asserentem non dari peccatum originale, & consequenter baptismum non prodesse parvulis ad illius remissionem, sed solum ad ingressum in regnum cælorum: impugnat, inquam, ea ratione, quia si pueri innocentes absque ullo personali aut originali peccato nascerentur, nulli posset Deus iuste denegare regnum cælorum; unde sermone citato de verbis Apostoli, in Pelagium sic invehitur: *Quare patrimonium regni cælorum ab ipsis innocentibus? Quæ est ista iustitia Dei? Dic quæso quid offendit parvulus non baptizatus, nullam habens culpam?* Sed hic discursus non valeret, si non existimaret beatitudinem supernaturalem esse ita homini connaturaliter debitam, ut ei non nisi propter

39 propter culpam denegari possit: Ergo, &c.

Respondeo hunc discursum D. Augustini non fundari in hoc, quod beatitudo supernaturalis sit absolute debita creaturæ intellectuali, sed in ordine jam statuto, secundum quem creatura intellectualis est elevata & ordinata ad finem supernaturalem, qui est possessio regni cælorum; hoc enim ordine posito, non potest Deus alicui denegare regnum cælorum absolute, nisi ob ipsius culpam; cuius rationem assignat S. Augustinus, quia non potest alicui iuste pœna infligi, nisi propter culpam; exclusio autem à gloria, supposita tali ordinatione, non potest non esse pœna. Unde in Tractatu de prædestinatione communiter docent nostri Thomistæ, quod licet voluerit reprobos, sine ulla causa ex parte ipsorum, à gloria excludere, prout exclusio à gloria dicit simplicem denegationem beneficii indebiti, noluit tamen exclusionem à gloria, ut est pœna in executione, nisi propter aliquod peccatum, vel personale, vel originale: nam supposita volitione non dandi gloriam reprobis, voluit permittere quosdam ipsorum mori in peccatis personalibus, quosdam in originali; propter huiusmodi peccata in executione illis æternam infligere pœnam, vel damni tantum, his nimirum qui decedunt in solo originali: vel damni & sensus simul, puta his qui decedunt in peccatis actualibus; cum quo stat quod absolute potuisset creare hominem, non elevando ipsum ad ordinem & finem supernaturalem, & illi sine ulla iniustitia regnum cælorum denegare.

40 Ad quod licet Pelagiani admitterent puerum, in statu naturæ puræ genitum, non posse absque baptisate ingredi regnum cælorum; quia tamen vitam, sive salutem æternam, existimabant eorum innocentiam esse debitam; aliunde verò vita illa, absque ingressu in regnum cælorum, in quo duntaxat reperitur, haberi non potest; imò regnum Dei & vita æterna non distinguuntur (ut cap. 3. & 4. prædicti sermonis ostendit Augustinus) recte refert eorum doctrina, sive ex eo quod vita æterna innocentiam parvulorum absque baptisate morientium esset debita, quod similiter ingressus regni cælorum esset eorum innocentiam debitus; quasi sic arguens. Vita æterna per vos est debita innocentiam parvulorum absque baptisate morientium: Sed eam assequi non possunt sine ingressu regni cælestis: Ergo non absque iniustitia pueri non baptisati, carentes, ut docetis, omni culpâ, arcerentur à regno cælorum. Sed inde nihil contra doctrinam nostram: non enim asserimus, sicut Pelagiani, vitam æternam, sive beatitudinem supernaturalem, fore debitam innocentiam parvulorum, in statu naturæ puræ morientium, nec regnum cælorum à tali vita secernimus.

41 Objicies tertio: Homo non potest creari à Deo in statu in quo sit incapax rectitudinis & iustitiæ acquirendæ: Sed in statu naturæ puræ esset incapax illius; cum ex Augustino natura humana sine gratia sanctificante non possit habere quidquam iustitiæ & rectitudinis, nec ullam veram virtutem: Ergo homo non potest in statu puræ naturæ creari.

42 Respondeo concessa Majori, negando Minorem: nam ut in Tractatu de gratia ex ipso Augustino ostendemus, plures homines in statu naturæ lapsæ, extra statum gratiæ sanctificantis,

A imò & fidei, opera iustitiæ & virtutis exercent sic enim loquitur Augustinus in libro de Spiritu & littera, contra Pelagianos scripto, cap. 27. & 28. *Quaedam facta infidelium & à Christi gratia alienorum sunt, quæ secundum iustitiæ regulam, non modo vituperari non possunt, sed etiam merito resequi laudamus.* Et lib. 4. contra Julianum Pelagianum cap. 3. in fine capituli, permittit Juliano dicere, bona quædam opera fieri per vires nature, dummodo ea esse sterilia ad vitam æternam promerendam fateatur. At certum est, quod non esset infirmior homo in natura pura, quam in natura lapsa; Ergo similiter posset in statu naturæ puræ, sine gratia iustificante & fide, aliquid iustitiæ & virtutis opera exercere.

B Sed dices: Quid ergo vult Augustinus, cum dicit nullam esse veram virtutem sine gratia?

Respondeo Augustinum nomine veræ virtutis intellexisse virtutem, quæ valeat ad nos liberandos à peccato, & beatificandos beatitudine supernaturali, ut declarat lib. 4. contra Julianum, capite 3. Virtutes autem & opera iustitiæ, quæ essent in statu puræ naturæ, non posset intellegere ad comparandam beatitudinem supernaturalem, seu visionem beatificam, sed solummodo essent ad acquirendam beatitudinem naturalem, in suavissima & perfectissima Dei contemplatione, & naturali ipsius dilectione consistentem, ut supra diximus.

C Objicies quarto: Angeli, & res purè corporeæ, non possunt (de potentia saltem ordinata, & providente rebus juxta id quod conaturaliter exigunt) à Deo sine tota integritate suæ naturæ creari: Ergo nec homo; alias natura humana deterioris esset conditionis quàm reliquæ nature, etiam irrationales & purè corporeæ.

Respondeo concessa Antecedente, negando consequentiam & paritatem: Ratio discriminis est, quia natura humana hoc habet peculiare inter omnes naturas, quod constituitur ex partibus naturaliter sibi invicem oppositis & repugnantibus, ac proinde non subordinatis; neque hæc deterioritas conditionis naturæ nostræ, ad alias ei inferiores comparatæ, magis ejus excellentiæ repugnat, quàm potentia ad peccandum, quæ non reperitur in brutis.

D Objicies quinto: Deus de potentia sua ordinaria, seu ordinata, operante juxta exigentiam naturalem rerum, nullo naturæ nostræ precedente peccato, non potest creare hominem in statu, in quo sit incapax assequendi suam beatitudinem naturalem: At homo in partibus naturalibus conditus, esset incapax eam adipsicendum: Ergo, nullo naturæ nostræ precedente peccato, non potest in statu naturæ puræ creari. Major patet quælibet enim res creata exigit naturaliter assequendum sui ultimi finis, seu beatitudinem naturalem. Minor verò sua datur: Ut homo assequi possit beatitudinem naturalem, requiritur quod possit servare omnia præcepta legis naturæ; alias enim ea non observando peccabit; peccatum autem omne contra legem naturalem, cum sit essentialiter malum, sive miseria in ordine naturali, est impossibile cum beatitudine, etiam naturali: Sed homo in statu naturæ puræ non posset servare omnia præcepta legis naturæ, cum ea sine subordinatione appetitus inferioris ad superiorem diu servare nequeat, ob rebellionem continuam carnis contra spiritum, ex qua præceptum est in homine inclinatio ad vitia & peccata,

peccata, ut dicemus in tractatu de gratia; Ergo homo in puris naturalibus conditus, esset incapax perueniendi ad finem suum ultimum, seu beatitudinem.

Respondendo negando Minorem, Ad cuius probationem dico, quod licet homo in statu naturæ puræ careret subordinatione appetitûs inferioris ad superiorem, Deus tamen inultis suppeditaret auxilia intra ordinem naturæ specialia, quæ talis subordinationis carentiam aliquantulum supplerent, unde illorum beneficio inclinatio appetitûs & rebellionis concupiscentiæ possent resistere, & a peccato abstinere, ac in obedientia regis naturalis usque in finem pervenire, subindeque ad finem ultimum, seu beatitudinem naturalem pervenire. Nec dicas talia auxilia specialia statui puræ naturæ esse indebita, esse enim Deus concessionem huiusmodi auxiliorum in eo statu non deberet ipsi naturæ, ea tamen deberet suæ providentiæ, alias enim illa esset manca ac deficiens, si nullum ad finem determinatum perduceret.

Dices primo: Status naturæ puræ omne auxilium speciale, etiam ordinis naturalis, excludit; alioquin confunderetur cum statu naturæ integræ: Ergo homo in puris naturalibus conditus, non posset consequi suum ultimum finem per auxilia specialia ordinis naturalis, quæ Deus aliquibus gratuito & ex speciali providentiâ, præpararet & conferret.

Respondendo negando Antecedens: status enim naturæ puræ auxilia specialia ordinis naturalis non excluderet, sed solum gratiam supernaturalem entitativè, vel naturalem per modum habitûs & formæ permanentis, qualis foret gratia sanans naturam, eamque integram constituens integritate naturali, ut constat ex dictis in tertia disputatione. Unde juxta hanc solutionem, status naturæ integræ non confunditur cum statu naturæ puræ, sed per donum illud habituale, appetituum sensitivum rationi perfectè subjiciens, sufficienter ab eo distinguitur.

Dices secundo: Beatitudo ad quam homo naturaliter inclinatur, requirit tria, scilicet non posse offendi, non posse falli, seu perturbari, non posse mori: Sed hæc non possunt in statu naturæ puræ reperiri: Ergo non potest in eo statu reperiri beatitudo, ad quam homo naturaliter inclinatur. Minor patet, nam status naturæ puræ passivitatem & mortalitatem includit, similiter & sollicitudines mundi, nec non contrarietatem appetituum, ex qua oritur sæpe mentis obnubilatio & deceptio. Major verò probatur: Ille solum est beatus, qui habet quidquid vult, qui nihil mali vult, & nihil patitur quod non vult, ut in pluribus locis monet Augustinus: Atqui homo naturaliter cupit non falli, non offendi, non mori: imò ex hoc quod naturaliter vult beari, vult etiam non mori; quia stabilitas, quæ sine immortalitate haberi non potest, est de ratione beatitudinis: Ergo &c.

Respondendo quod cum creatura rationalis nec sibi identificet, nec sibi naturaliter conectat suum ultimum finem, de necessitate debet habere duplicem statum, scilicet motûs sive tendentiæ in finem, & quietis in ipso fine. Quare si duplex est modus status creaturæ intellectualis ordinatae ad beatitudinem supernaturalem, scilicet status tendentiæ ad beatitudinem, in quo non est immunitas a deceptioe & perturbacionibus, nec immortalitas: & status quietis in hu-

jusmodi fine, qui dicitur status patriæ, cui nulla ex huiusmodi prærogativis deest: ita si Deus voluisset non ordinare hominem ad finem supernaturalem, sed eum relinquere in puris naturalibus, habuisset duplicem illum statum, scilicet tendentiæ ad suum ultimum finem connaturalem, in quo non fuisset immunitas a deceptioe, perturbacione, & morte; & statum quietis in huiusmodi fine, in quo non amplius ulla deceptio fuisset, nec mors, nec perturbatio. Porro hunc statum consecutus perfectè fuisset per mortem corporalem, exuendo scilicet mortalitatem quam habuisset ratione unionis animæ ad corpus, & remanendo solum secundum animam, absque ulla violentia: tum quia naturaliter anima non potest reuniri corpori; tum quia status separationis est connaturalis animæ, sicuti status unionis: cum enim sit media inter substantias purè spirituales, & formas corporeas, participat aliquid de utroque extremo; unde sicut formæ purè materiales subsistunt connaturaliter sine appetitu unionis cum corpore, & formæ materiales sunt connaturaliter in corpore sine appetitu separationis; ita anima rationalis habet connaturaliter duplicem statum, scilicet unionis cum corpore, in quo non appetit ex se separationem: & separationis, in quo ex suis naturalibus non appetit unionem.

Obijcies sexto: Si integritas non esset debita homini naturaliter, non posset eam habere per sua naturalia, sed indigeret aliquo dono gratuito vires naturæ superante, ad eam habendam: Sed hoc dici nequit; alias status naturæ integræ non distingueretur à statu gratiæ, sed ad illum pertineret: Ergo integritas est homini naturalis, subindeque sine illa creari nequit.

Respondendo quod licet homo non possit habere integritatem per sua naturalia, sed ad hoc indigeat dono puræ naturæ superaddito, non est tamen necessarium, ut illud donum sit entitativè supernaturale, cum non debeat necessariò ordinari ad aliquem finem supernaturalem, sed ad integrandam perfectionem naturalem, & tollendos naturales defectus unde potest esse de genere perfectionum naturalium, quatenus perfectio naturalis complectitur tam eas quæ sunt naturaliter debita, aut fluunt ex principiis naturalibus, quam eas quæ sunt consona ipsi naturæ, non elevando tamen ipsam ad aliquem finem supernaturalem, sed eam perficiendo in ordine ad naturalem: quare tale donum dicitur gratuitum solum secundum quid, quatenus est indebitum naturæ, quod Cajetanus appellat, *gratuitum possessivè*. De quo supra diximus, cum de statu naturæ integræ egimus.

§. III.

Diluuntur argumenta sumpta ex parte concupiscentiæ, quam homini in statu naturæ puræ convenire diximus.

Hæc argumenta fusè & lato calamo profertur Estius in 2. dist. 26. §. 6. & Jansenius libro 2. de statu naturæ puræ capite 11. & sequentibus: nos autem breviter ea expediemus.

Primum sic potest proponi. Nullum vitium est homini naturale: Sed concupiscentia, cum ad peccatum inclinet, est quoddam vitium: Ergo non potest homini convenire naturaliter, nec

per consequens in statu naturæ reperiri.

55 Respondeo negando Minorem: concupiscentia enim in statu naturæ puræ non esset proprie vitium, sed solum defectus aliquis seu imperfectio naturalis, ex principiis naturæ consequens: sicut enim corruptibilitas omnem naturam ex materia & forma compositam sequitur, & sicut quamcumque naturam intellectualem creatam comitatur defectus peccabilitatis, eo quod sit ex nihilo, à quo defectu Deus neminem liberat, nisi in statu beatitudinis: ita contrarietas appetituum in homine sequitur naturaliter ex intrinseca constitutione ipsius; neque ex natura in sua puritate constituta fluere, aut connaturaliter deberetur remedium illius defectus, sicut nec ipsi debitum esset remedium ut non moreretur.

56 Secundum argumentum: Concupiscentia non est à Deo, sed à peccato, ut passim docet Augustinus in libris contra Julianum, & in libris de nuptiis & concupiscentia; unde Divus Joannes Apostolus Epistolâ 1. cap. 2. concupiscentiam dicit non ex patre esse, sed ex mundo: At si illa esset homini naturalis, eique in statu naturæ puræ conveniret, Deus qui est author naturæ, esset etiam author concupiscentiæ, & affectuum seu moruum qui ex illa sequuntur: Ergo concupiscentia non est homini naturalis, subindeque in statu naturæ puræ, ipsi non conveniret.

57 Respondeo concupiscentiam posse sumi dupliciter, nempe ut est potentia appetitiva bonorum sensibilium naturæ convenientium, & rationi minime repugnantium, & quatenus est in ordinata cupiditas boni delectabilis contrarij rationi, seu propositio appetitus in bonum rationi contrarium, quæ *fomes peccati* appellatur: si primo modo sumatur, dubitari non potest quin sit nobis à Deo insita, & ex primeva intentione illius, cum sit naturalis perfectio humanæ naturæ: si autem secundo modo accipiatur, cum non sit perfectio, sed defectus humanæ naturæ, & ad potentiam peccandi pertineat, est præter intentionem Creatoris, & ex sola conditione materiæ oritur: sicut rubigo quam gladius ferreus contrahit, provenit ex sola conditione materiæ ferri, non verò à fabro ferrario, licet ipse gladium ferreum fecerit: quo exemplo utitur S. Thomas 1. 2. quest. 87. art. 6.

58 Adde quod, sicut Deus dicitur mortem non fecisse, sed per peccatum ipsam in mundum intrasse; quia Deus hominem ab initio immortalitatis beneficio donaverat, quod deinde in penam peccati subtraxit: ita non dici debet auctor rebellionis concupiscentiæ; qui pariter hominem creaverat cum dono integritatis, & perfecta subjectione appetitus inferioris ad superiorem, quam ipse homo per peccatum amisit: unde rebellio concupiscentiæ per peccatum inducta dicitur, & inter peccati originalis vulnera numeratur.

59 Tertium argumentum: Illud solum conveniret appetitui sensitivo hominis in statu naturæ puræ, quod ei est connaturale: Sed appetere bonum delectabile, quando contrariatur bono rationis, sive concupiscere adversus rationem, non est connaturale appetitui sensitivo hominis, ut hominis est, quin potius hoc est omnino contra ejus naturam: Ergo ipsi in statu puræ naturæ non conveniret. Major patet: nam status naturæ puræ ea solum importat, seu exposcit, quæ homini debentur connaturaliter. Minor verò sua-

A detur: Licet appetitui sensitivo, præcisè sumpto hoc quodlibet rationis, abstrahendo ab spiritui in eodem supposito, naturale sit concupiscere, nullâ rationis aut spiritus habitâ consideratione; si tamen sumatur prout spiritui atque rationi in eodem supposito copulatur, tunc ei est naturale subesse rationi, nihil appetendo quod sit ipsi contrarium. Et ratio hujus est, quia cum pars inferior in homine sit instar feminae, respectu superioris, Augustino dicente lib. 2. de Genesi ad litteram cap. 21. *Animali illa parti nostra, tanquam viro debet obtemperare rationi*: sicut perversus ordo naturalis est, quod femina dominetur viro, ita & quod appetitus inferior spiritui dominetur, sicut ei de facto dominatur, quando bonum sensibile, quod videt ab eo prohiberi, appetit.

Confirmatur primò ex D. Thoma 1. 2. quest. 82. art. 3. ad 1. ubi sic loquitur: *Quia in homine concupiscibilis naturaliter regitur ratione, tantum concupiscere est homini naturale, in quantum est secundum rationis ordinem: concupiscentia autem qua transcendit limites rationis, inest homini contra naturam.*

Confirmatur secundo: Cùm appetitus sensitivus in homine affinis sit rationi, debet ex tali affinitate aliquid rationis participare: Sed hoc non potest esse aliud quam inclinatio in bonum sensibile cum subordinatione ad bonum rationis: Ergo falsum omnino est, quod concupiscere adversus spiritum, sit connaturale appetitui sensitivo hominis, ut hominis, seu prout spiritui & rationi in eodem supposito copulatur.

Ad objectionem respondeo, concessa Majori, & negando Minorem. Ad cujus probationem dico, quod licet appetitui sensitivo, ut unito spiritui in homine, connaturale sit subesse imperio rationis, non tamen despotice, uti servus subditur suo domino, qui cum non sit sui juris, non habet renitendi facultatē (hoc enim pacto sola corpora membra obediunt rationi) sed politice tantum & civiliter, uti civis parit Principi: adeo ut quemadmodum civis potest non obedire Principi, quando bonum publicum quod ei præcipitur, contrariatur bono proprio, hæcque potentia non est quidem perfectio libertatis civis, sed defectus, naturalis tamen, sicut potentia ad deficiendum est naturalis cuilibet creaturæ, ita similiter potest appetitus sensitivus non obtemperare rationi, quando accidit bonum sensibile ei proprium contrariari bono rationis, sitque hæc potentia, seu potius impotentia, defectus quidam appetitus sed ei congenitus. Hæc doctrina desumpta est ex Divo Thoma 1. parte quest. 81. art. 3. ad 2. eamque confirmat dictum Augustini in objectionem allatum, quod pars inferior in homine sit respectu superioris, instar feminae respectu viri: naturale enim est feminae quod possit resistere viro, etiam in his que rationabilia sunt, quia imperio ejus non despotice, sed civiliter tantum subditur: Unde perveritas ordinis quæ in tali resistantia accidit, est defectus naturalis.

D Ad primam confirmationem respondent com. 1. muniter Thomista, dupliciter naturam hominis considerari posse; vel secundum quod de facto à Deo instituta est in creatione primi hominis, nimirum cum donis integritatis & justitiæ originalis.

E Ad primam confirmationem respondent com. 1. muniter Thomista, dupliciter naturam hominis considerari posse; vel secundum quod de facto à Deo instituta est in creatione primi hominis, nimirum cum donis integritatis & justitiæ originalis.

gualis; vel secundum quod à Deo institui potest, scilicet cum iis præcisè quæ naturaliter sunt ei debita: sensum autem D. Thomæ citati esse, quod concupiscentiæ quæ transcendit limites rationis, sit contra naturam hominis, primo non secundo modo consideratam.

Ad secundam confirmationem dico, ex affirmate appetitûs sensitivi cum ratione, derivari quidem aliquam inclinationem in ipsum, ad legendum rationis ducem; verum non ita perfectam esse inclinationem istam, ut appetitum ipsum omnino & sine repugnantia rationi subijciatur: enim inclinationi repugnat & reclamatur, eisdem appetitui propria, circa bonum sensibilem, rationi sapè contrarium.

Quartum argumentum: Rebello concupiscentiæ est pudenda etiam impudenci, unde de ea meritiò erubescunt homines, & membra in quibus illa viget, tanquam pudenda tegere student, sicut facerent patentes post peccatum. Sed in puris naturalibus nihil esset pudendum aut erubescendum; quia tota natura est opus Dei, facit autem injuriam Deo, qui de eius opere erubescit, quemadmodum docet & ratio naturæ Augustinus lib. 2. de nuptiis & concupiscentia cap. 9. An foris enim creatura honoris est Creatore suo, ut quod Creatorem non pudat instigare, hoc creaturam pudeat perficere? Juliano idem S. Doctor frequenter objicitur in statu naturæ puræ, nulla fuisset in homine rebello concupiscentiæ.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem; hominem enim in puris naturalibus merito libidinis puderet, sicut & operis quod ex ea paratur. Porro quod nunc magis ferat homo præstantium multitudinem, quando injustè irascitur homini, quam unius aspectum, quando iustè miscetur uxori, idcirco est, quia pudet animam vinci à corpore, quod ei natura subiectum est: in aliis verò affectibus idcirco minus pudet, quia ipse animus à se vincitur, ut ait Augustinus 14. de civit. cap. 19. Illa autem ratio etiam curreret in statu puræ naturæ. Nec videtur quod tota natura sit opus Dei, Deoque dignitatem faciat, qui de eius opere erubescit: dicitur enim potest aliquid à Deo esse in natura; vel ut defectus & imperfectio sequens ex conditione materiæ, vel ut perfectio & bonum naturale: erubescere autem de defectu naturali à Deo relictò in natura, non est injuriosum Deo, sed solum erubescere de perfectione & dono à Deo collato. Unde quia Julianus ponebat libidinem esse bonam, & eatenus bonam, ut cum Deus primis hominibus concesserit tantum munus & beneficium felicitate paradisi interstitis dignum, idcirco Augustinus bene rationatur, cum ait, ipsum injuriam inferre Deo, quando secundo de Dei dono.

Ad id, quodam esse alia propter quæ agenda debitas quæritimus, quæ tamen à peccato originari non fluxerunt, & in statu naturæ puræ hominibus convenissent, imò & fuissent necessaria: cum primò ovis est verbigratia ventrem exonerare, quod sine dolo naturale est homini, etiam non peccator; neque propterea de illo actu erubescerent, ergo Deum ingratum esse, aut eum, quasi pudendum quidpiam fecerit, reprehendere, sed solum vilitatem nostræ naturæ agnoscere, ejulque defectus & imperfectiones ei connaturales, & nobis ac brutis communes, pudere: qui

A pudor plures parit utilitates: humilitatis, de missionis animi, cognitionis nostri nihil, nostræque naturæ vilitatis, &c. Idem cum proportione dicendum de pudore & erubescencia, quæ in statu naturæ puræ oriretur in homine ex inobedientia partis sensitivæ, sive ex motibus libidinis contra imperium rationis tumultuantibus: illi enim pariter essent defectus & imperfectioes homini connaturales, & ex conditione materiæ procedentes. Unde merito Augustinus lib. 1. de nuptiis & concupiscentia cap. ultimo, & passim in libris contra Julianum, Pelagianos reprehendit, quod concupiscentiam seu libidinem, tanquam bonum naturale defenderent; eamque ubique malam appellat (non quod revera mala sit, sed quia est defectus & imperfectio naturæ humanæ, vel ob roccumentum quod naturæ afferte potest, cum consensu arbitrii in quem impellit) & subdit: *Reus accipit nomen mali quàm boni, quod erubescunt & mali & boni.*

B Quintum argumentum: Si in puris naturalibus fuisset rebello membris, & turpitudine libidinis, in eo statu recta ratio dissuasisset matrimonium, & ad perpetuam continentiam incitasset: Sed hoc videtur absurdum: Ergo & illud. Sequela Majoris manifesta videtur: recta enim ratio suadet, ut mens rationalis nullo pacto sub libidine deprimatur, sed ut serenitate ejus tuendo, id quod aperte est laudabile, meliusque sectetur: continentiam autem esse meliorem, neminem Christianum fides Catholica dubitare sinerit. Minor verò probatur: Si in statu naturæ puræ recta ratio dissuasisset matrimonium, & ad perpetuam continentiam incitasset, dissuasisset opus maxime naturale, & incitasset ad illud quod est humanæ propagationi contrarium; atque ita recta ratio cum naturæ conservatione pugnasset, quod videtur planè absurdum: item ex hoc sequeretur, matrimonium ex prima institutione naturæ, seclusis supernaturalibus, non tantum esse propter generationem filiorum, sed etiam in remedium concupiscentiæ; quem tamen matrimonii finem Doctores agnoscere non solent, nisi ex occasione peccati: Ergo &c.

C Respondeo negando sequelam Majoris, licet enim in puris naturalibus fuisset rebello libidinis, non propterea recta ratio dissuasisset matrimonium in statu naturæ puræ, sed solum dissuasisset huic libidini modum esse adhibendum in usu conjugii; si enim talem statum Deus instituisset, ex homine uno non voluisset omnes procreari, ut illa cognationis necessitudine humanum genus in unitatem concordem pacis vinculo colligaretur: unde & homini præcepisset generationi operam dare, & recta ratio dictasset tali præcepto esse obtemperandum, utendo scilicet moderatè matrimonio. Secluso autem illo præcepto, pluribus etiam in eo statu bonum fuisset, cælibem vitam ducere, & abstinere à matrimonio, propter varia incommoda ei tunc ad hæc, sicut & nunc.

D Sextum argumentum: Si concupiscentia ex Dei primæ institutione puram naturam condentis profuisset, licitum fuisset quibuslibet ejus desiderijs consentire, quidquid appetisset dare, & omnes actus ad quos ineisset peragere, quod absurdissimum esse patet. Sequela probatur: Natura bona & pura, nulloque peccato infecta, non potest facere aliquid malè juxta illud Christi Mat. 7. *Non potest arbor bona malos fructus facere;* Unde

E

Unde illa est actuum humanorum norma securissima; imò eam sectari, est Dei artem & sapientiam naturæ conditricem sequi, ut docet Augustinus lib. 3. de libero arbit. cap. 15. lib. 4. contra Julian. cap. 14. & pluribus aliis locis: Ergo si concupiscentia à natura pura, & nullo peccato viriata, prodiret, liceret omnes ejus motus & desideria sequi.

71 Respondeo negando sequelam Majoris. Ad cujus probationem dico, naturam bonam, agendo prout bona est, non posse naturaliter declinare in malum; sicut arbor bona, quatenus est bona, non potest malos fructus facere: natura tamen bona, prout defectibilis, potest aliquid malum facere; natura enim primorum parentum, & Angelorum qui peccarunt, bona erat, & à Deo condita, nulloque vitio depravata, antequam peccarent, & tamen peccatum ab illa prodit. Unde quando dicitur, quòd natura est regula actuum humanorum, & quòd eam sequi, est sequi artem & sapientiam Dei eam condentis, hoc non debet intelligi de natura quomodocumque spectata, sed spectata ut rationalis est, & prout dicitur id quòd ipsi qua rationali consentaneum est, seu quòd rectè rationi convenit, quòd que à Deo ejus conditorie intenditur & approbatur.

72 Septimum argumentum: Non est congruus ordo naturæ; ut pars inferior rebellet contra superiorem, eique dominetur: At hoc contingeret in statu naturæ puræ, si in eo esset rebellio concupiscentiæ, contra rationem; nam cum sine gratia voluntas non possit resistere motibus concupiscentiæ, in statu naturæ puræ (ubi omni gratiæ auxilio destituta esset) sub dominatu concupiscentiæ, captiva teneretur, & careret libertate inde evadendi, & assurgendi ad amorem boni: Ergo in statu naturæ puræ, non esset rebellio concupiscentiæ contra rationem.

73 Respondeo non esse ordinem naturalem, id est naturæ rationali consentaneum, ut pars inferior pugnet & rebellet contra superiorem, multò que minus ut ei dominetur, sed hujusmodi pugnam oriri ex imperfectiōne naturæ, & defectum quemdam illius esse, ut supra diximus: dominatum verò appellari, quando contingit, oriri ex vitio & defectu voluntatis illi succumbentis, & minus efficaciter utentis jure & potestate quam habet cohibendi motus appetitūs inferioris, aut saltem non illis consentiendi: quam potestatem haberet in natura pura, per peccatum minimè corrupta, & nunc etiā in hoc statu naturæ lapsa habet interdū sine auxilio gratiæ, quando motus illi non sunt adeò vehementes & importuni; si autem vehementiores essent, eos in statu puræ naturæ, cum auxilio speciali ordinis naturalis, posset comprimere, aut saltem eis non consentire, ut dicemus in Tractatu de gratia.

74 Ad id quòd hanc rebellionem appetitūs sensitivi contra superiorem Deus permittit in homine, ex intentione plurium bonorum quæ ex ea eveniunt, si ei resistatur: ex ea enim homini suppeditatur occasio generosius exercendi virtutem, eamque efficiendi majori laude & præmio dignam. Sic dici solet hominum puritas esse laudabilior quam Angelorum: quia quòd periculosius est certare, eò illustrior existit victoria. Unde Ambrosius lib. de viduis: *Supergreditur virginitas conditionem humana natura, per quam homines Angelis assimilantur: major tamen est gloria hominum quam Angelorum, Angeli enim sine carne vi-*

S. IV.

Solvuntur argumenta contra statum puræ naturæ, ut miseris corpori desumpta.

Jansenius lib. 3. de statu naturæ cap. 6. & pluribus sequentibus, contendit non potuisse affligi naturam humanam miseris corporis, quibus nunc affligimur, antequam per peccatum id promoveret; adeòque non potuisse hominem creati in puris naturalibus, obnoxium morti, & morbis, laboribus, doloribus, aliisque vitæ hujus incommodis. Quod tam certum esse dicit in doctrina Augustini, ut ei nitatur tota illius disputatio adversus Manichæos & Pelagianos, tanquam basi capitali & præcipuæ, quæ subtrahitur, doctrinam quam adversus illas pestes tradidit, tueri ab ineptis, absurditatibus, paralogismis, acerrimisque falsitatibus, impossibile sit. Unde

Primum ac præcipuum ejus argumentum proponi potest. Non est justum hominem affligi morbis, doloribus, & morte, nisi hæc per peccatum promoveret: At homo in pura natura careret peccato, etiam originali: Ergo in justum esset illum in eo statu, mortem, morbos, & alias corporis miseras experiri. Minor est certa, Majoris verò supponit Jansenius quasi ex lenotam, cum manifestum sit, quòd nullum malum advenire debeat creaturæ rationali, nisi ex ipsius culpa. Unde Augustinus lib. 3. de libero arbitrio cap. 9. *Si peccatus detrahitur, miseria perseverat, aut etiam peccata præcedit, rectè deformari dicitur ordo atque administratio universitatis.*

Secundum petitur ex Scriptura, quæ specialiter affirmat mortem non esse à Deo, sed à peccato, Sapient. 1. *Deus mortem non fecit, impij autem manibus & verbis acceperunt illam:* ad Rom. 5. *per peccatum mors.* At si illa esset homini naturalis, eique in statu naturæ puræ fuisset obnoxius, Deus qui est author naturæ, esset etiam mortis author, verèque dici posset fecisse mortem: Ergo mortis homini naturalis non est.

Tertium sumit ex Augustino, qui in libris contra Julianum, & alibi sæpe contendit Pelagianos cogoscere debere homines esse natos in peccato originali, ex eo quòd sint subjeti morti, morbis, doloribus, & aliis miseris corporis. Quod etiam argumento interdum utuntur Doctores Scholastici, ut S. Bonaventura in 2. dist. 30. D. Thomas 4. contra Gentes cap. 52. Hieronymus Savanarola in Triumpho Crucis lib. 3. cap. 9. & alii, qui ex morte, morbis, aliisque miseris in humano genere regnantibus, colligunt datum originale peccatum: hic verò discursus non concluderet, sed sponte sua caderet, & in fumum & aeram evanesceret, si homo in statu puræ naturæ, in quo peccato originali careret, iidem miseris foret obnoxius: Ergo idem quòd prius.

Hæc sunt præcipua fundamenta Jansenii, quæ ex principiis supra statutis facile dilui possunt. Ad primū respondetur, miserias & afflictiones corporeas duplicis esse generis: quædam sunt defectus naturales consequentes ex ipsa hominū natura, seu materia ex qua constant, ut sunt motus, & mors corporea: aliæ verò sunt homini præternaturales, ut pœna combustionis æternæ. Hæc secundas Deus nemini infert sine ejus culpa, unde de his intelligi debet Augustinus, cum docet

inobediens esse creaturas rationales, nullius peccati
 tunc, malis a flagiti, & cum ait: Si peccati detractio
 formata perferat, aut etiam peccata procedit, recte de-
 formata dicitur ordo atque administratio universitatis.
 Præterea vero possunt homini advenire absque
 culpa, subindeque in statu puræ naturæ reperiri:
 cum quia Deus non tenetur cursum naturæ, &
 actionem causatum naturalium impedire, ut
 creaturæ, etiam rationales, sint liberæ ab omni
 malo, quasi (inquit Augustinus) essent summum &
 incommutabile bonum: tum etiam, quia ex creatu-
 ratione, etiam rationalium, limitatione & men-
 sura in suis bonis, & ex infirmitatibus ac imper-
 fectionibus naturalibus, plurima redundant
 bona ad pulchritudinem universi, & ad com-
 mendationem omnipotentis & sapientis Dei:
 ut egregie declarat Augustinus Epistola vigesi-
 ma octava, quæ est ad Hieronymum, ubi lo-
 quens de immatura innocentium morte, quâ
 nihil videtur acerbius in ordine universi, docet
 ea relacere mirabilem divinæ providentiæ
 harmoniam & concentum; unde ad hoc inten-
 tum refert hæc verba Isaïæ quadragesimo octa-
 vo, juxta editionem Septuaginta Interpretum:
 Deus profert numerosè saculorum, id est cum harmonia
 & concentu providentiæ suavissimo; & subdit:
 Quis homo faciens carminis artifex, novit quas quibus
 moras vocibus tribuat, ut illud quod canitur decedenti-
 bus ac succedentibus sonis, pulcherrimè currat ac tran-
 sit, quando magis Deus, cujus sapientia per quam fecit
 omnia longe omnibus artibus preferenda est, nulla in na-
 tura uolentibus & occiditibus temporum spatia, qua
 tanquam syllaba ac verba ad particulas huius saculi per-
 tinent, in hoc labentium rerum tanquam mirabili can-
 tione, vel brevis vel productius, quam modulatio præco-
 gita & disposita deposuit, præterire permittit? Qui-
 bus verbis eleganter declarat, aliquam esse pul-
 chritudinem universi, quod creaturæ aliæ aliis
 succedant, subindeque primæ intereant, ut se-
 cundæ subsequantur: interitus autem non potest
 necerari sensu præditis evenire sine dolore,
 quia alteratio est via ad interitum, & alteratio
 fit cum dolore: Ergo nulla est inordinatio in u-
 niverso à Deo condito, quod homines, etiam
 innocentes, moriantur, & morituri patiuntur
 dolores sibi naturales. Imò potius in hoc relu-
 cet mirabilis ordo ac ineffabilis divinæ provi-
 dentiæ suavitas: Nam minus illius est perduce-
 re homines ad finem ad quem ordinantur: At
 tolerantia dolorum & miseriarum, quas homi-
 nes in statu naturæ puræ experirentur, ad hunc
 finem conduceret; cum esset eis occasio exer-
 cendæ virtutis, & augendæ beatitudinis natu-
 ralis, ac quietendæ in termino, per meritum pa-
 tientia in statu viæ exercitæ: Ergo, &c.

Ad do, quod creaturæ irrationales, etiam in-
 nocentes, ut volucres, & agni innocentes, licet nul-
 lus peccati sint reæ, tamen pariuntur dolores, &
 mortem, quia hæc est conditio naturalis corpo-
 ris quo constant: Sed corpus humanum ejus-
 dem est naturæ & constitutionis, ac corpora a-
 nimantium: Ergo etsi in statu puræ naturæ, ho-
 mo esset omnis peccati, etiam originalis, ex-
 pers, nihilominus morbis, doloribus, morti, &
 aliis miseris & defectibus naturalibus esset ob-
 noxius.
 Ad secundum argumentum ex Scriptura de-
 sumptum, respondeo verè dici Sapientis pri-
 mo, Deum non fecisse mortem: quia, ut addit
 capite sequenti, Deus creavit hominem inextermi-
 nabilem, unde à diaboli mors intravit in orbem ser-

A ratum: id est, cum Deus hominem immortalita-
 tis beneficio donasset, nunquam detractus, si
 homo à peccato, ut facillimè poterat, abstinuis-
 set; ipsiusque intentio esset, ut non peccaret, &
 semper viveret homo; idcirco mors contra ip-
 sius Dei intentionem, ex hominis peccato &
 invidiâ diaboli inducta est, illo gratuito benefi-
 cio in pœnam peccati subtrahendo. Ita Divus Tho-
 mas prima secundæ, quæstione octuagesima
 quinta, articulo sexto, ad finem corporis articu-
 li, & lectione tertia in caput quintum Epistolæ ad
 Romanos ubi exponens verba illa Apostoli: Per
 peccatum mors: subdit: Natura humana dupliciter po-
 test considerari, uno modo secundum principia intrinseca:
 & sic mors est ei naturalis: unde Seneca in lib. de remediis
 fortuitorum, ait quod mors natura est hominis, non pœ-
 na. Alio modo potest considerari natura hominis, secun-
 dum quod per divinam providentiam fuit ei per justi-
 tiam originalem provisum: qua quidem iustitia erat
 quadam rectitudo, ut mens hominis esset sub Deo, & in-
 feriores vires sub mente, & corpus sub anima, & omnia
 exteriora sub homine: ita scilicet quod quandiu mens ho-
 minis Deo subderetur, vires inferiores subderentur ratio-
 ni, & corpus animæ, indeficienter ab ea vitam recipiens,
 & exteriora homini, ut scilicet omnia servirent, & nul-
 lum ex eis nocumentum sentiret. Hoc autem providentiæ
 divinæ dispositum, propter nobilitatem animæ rationalis,
 quæ cum naturaliter sit incorruptibile, debeatur ei in-
 corruptibile corpus: sed quia corpus quod est contrariis
 compositum, oportebat esse organum sensû, & tale cor-
 pus secundum naturam suam incorruptibile esse non po-
 test, supplevi: potentia divinâ quod deerat natura huma-
 na, dans animæ virtutem continendi corpus incorrupti-
 biliter: sicut faber, si posset, daret ferro ex quo cultellum fa-
 bricatur, virtutem ut ruginem nullam contraheret; Sic
 ergo postquam mens hominis per peccatum est à Deo a-
 versa, amisit virtutem continendi inferiores, & etiam
 corpus, & exteriora: & sic incurrit mortem naturalem
 à causis intrinsecis, & violentiam ab exterioribus nocu-
 menti.

D Ad tertium dicendum est, Divum Augusti-
 num & alios sanctos Patres, probantes contra
 Pelagianos existentiam peccati originalis, ex
 morbis, doloribus, morte & aliis miseriis, in hu-
 mano genere regnantibus, supponere traditio-
 nem fidei & Scripturæ, quæ docet primum ho-
 minem, integritatis, immortalitatis, & indolen-
 tiæ beneficio à Deo fuisse donatum, cum pacto
 seu promissione ea dona & privilegia transfe-
 rendi in posteros, si non peccaret; unde cum
 Deus non sit injustus, seu infidelis, & deficientis
 promissis suis, ex morte, doloribus, morbis, aliis-
 que miseriis, quæ Adæ filii ab ipso nativitatis
 suæ puncto experiuntur, rectè à posteriori col-
 ligunt, aliquod Adæ peccatum occasionem Deo
 dedisse, ad auferenda ipsi & ejus posteris ea do-
 na, quæ liberaliter & gratuito ipsis concesserat.
 Patet enim (inquit Prosper) culpa, ubi non latet pœ-
 na, & societas peccati, convincitur de communionis sup-
 plij.

E Similiter sanctus Thomas agens cum Genti-
 libus, solâ Dei providentiâ suppositâ, ex iisdem
 defectibus & miseriis in humano genere repu-
 gnantibus, valdè probabiliter colligit originale
 peccatum: licet enim hominem in puris natura-
 libus creati, subit divinæ potentis, nullique al-
 teri ejus attributo repugnet: minus tamen decet
 suavem ejus providentiam, quâ secundum le-
 gem ordinariam creaturas administrat; & quâ
 singulis perfectionibus congrua perfectibilia
 præparat: juxta quam proinde animæ rationali

Contra
 Collat.
 cap. 2.
 82

naturaliter incorruptibili debebatur aut corpus A
 similiter incorruptibile, aut saltem virtus conti-
 nendi corpus incorruptibiliter, supra naturæ suæ
 conditionem: unde attentâ tali congruitate, &
 suavi Dei providentiâ, Deus ex se nunquam
 creasset hominem in statu, in quo morti, dolori-
 bus, morbis, aliisque miseriis esset obnoxius, sub
 indeque huiusmodi defectus & miseriæ sunt indi-
 cicia quædam & signa, seu argumenta probabi-
 lia originalis peccati. Quare sanctus Doctor lo-
 co in objectione citato, sic concludit: Sic igitur
 huiusmodi defectus, quamvis naturæ homini videan-
 tur, absolute considerando humanam naturam ex parte
 ejus quod est in ea inferius: amen considerando divinam
 providentiam, & dignitatem superioris partis humana
 natura, satis probabiliter probari potest huiusmodi defe-
 ctus esse penales, & sic colligi potest humanum genus pec-
 cato aliquo originaliter esse infectum.

8; Ex dictis hactenus intelliges, quinque dari
 status in quibus natura humana est, vel fuit, vel

esse potuit, nempe felicem innocentie statum,
 de quo disputatione prima statum integritatis,
 qui à præcedenti aliquo modo distinguitur, ut
 disputatione tertia ostensum est statum naturæ
 lapsæ, & per peccatum originale laiciatæ, de
 quo disputatione quarta statum naturæ pergra-
 tiam medicinale Christi reparatæ, in quo in
 præsentem versamur, & de quo actum est disputa-
 tione quinta; & tandem statum naturæ puræ,
 qui eodem nunquam exiit, sed tamen esse
 potuit, ut totâ disputatione sexta contra Jan-
 nium fusè ostendimus. Præter quinque illos sta-
 tus, qui competunt homini viatori, datur status
 patriæ, seu termini, aut beatitudinis, quæ defini-
 tur à Boëtio, status omnium bonorum aggregatum
 perfectus. De quo ultimo statu, in secunda parte
 Theologiæ, Tractatu primo, qui est de ultimo
 fine & beatitudine, Tomo sequenti fusè disse-
 remus.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

*Clypei Theologica Thomistica, contra novos
 eius impugnatores.*

